

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJA

Susiję dokumentai

2012

UDK 911.5(4)(094.2)
Eu39

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJA
Susiję dokumentai

Sudarytoja: dr. Giedrė Godienė
Redaktorė: Asta Drungilienė
Dizaineris: Marius Vaidaugas

Fotografijos: Sartų regioninio parko direkcijos archyvas
Ona Drobėlienė
Giedrė Godienė
Giedrė Laukaitytė Malžinskiene
Sirvėtos regioninio parko direkcijos archyvas
Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parko direkcijos archyvas

Viršelio fotografija: Rimvydas Strikauskas

ISBN 978-609-460-045-6

© Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2012

TURINYS

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE	4
EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION	9
EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJA	17
EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS AIŠKINAMOJI ATASKAITA	24
LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMAS DĖL PRISIJUNGIMO PRIE EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS TIKSLINGUMO IR KREIPIMOSI Į RESPUBLIKOS PREZIDENTĄ SU PRAŠYMU SUTEIKTI D. LYGIUI ĮGALIOJIMUS PASIRAŠYTI ŠIĄ KONVENCIJĄ	36
ĮSTATYMAS DĖL EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS RATIFIKAVIMO	37
MINISTRŲ KOMITETO REKOMENDACIJA CM/REC(2008)3 VALSTYBĖMS NARĖMS DĖL EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO GAIRIŲ	38
EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO GAIRĖS	39
RESOLUTION CM/RES(2008)3 ON THE RULES GOVERNING THE LANDSCAPE AWARD OF THE COUNCIL OF EUROPE	60
RULES GOVERNING THE LANDSCAPE AWARD OF THE COUNCIL OF EUROPE	60
NUTARIMAS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTOVAIZDŽIO POLITIKOS KRYPTIŲ APRAŠO PATVIRTINIMO	63
LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTOVAIZDŽIO POLITIKOS KRYPTIŲ APRAŠAS	64

Fotografija: Sartų regioninio parko direkcijos archyvas

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Konvencijos ištakos Lietuvoje. Lietuva turi senas ir tvirtas kraštovaizdžio srities (tiek kraštovaizdžio geografijos, tiek kraštovaizdžio architektūros) mokslų tradicijas. Septintame XX a. dešimtmetyje Vilniaus universitete prof. A. Basalykas pradėjo fundamentalius kraštovaizdžio struktūros ir tipologinius tyrimus. Aštuntame–devintame dešimtmetyje buvo vykdoma nemažai praktinių kraštovaizdžio architektūros darbų. 1984 m. parengta Lietuvos kompleksinė gamtos apsaugos schema – pirmas strateginis nacionalinis dokumentas – Lietuvos mokslininkų (G. Pauliukevičius, R. Pakalnis, P. Kavaliauskas, V. Stauskas ir kt.), projektuotojų bei gamybininkų ir maskviečių specialistų darbo rezultatas. Lyginant su kitais analogiškais dokumentais, joje detaliau atsispindėjo kraštovaizdžio struktūra, konfliktinės ekologinės situacijos, nurodytas problemų sprendimo prioritetai. Augantis pasididžiavimas kraštovaizdžiu, visuomeninis jo ekologinių, istorinių, estetinių vertybių pripažinimas buvo viena reikšmingiausių Atgimimo ir Sąjūdžio idėjų, todėl, vos atgavus Lietuvos nepriklausomybę, 1992 m. priimtas Saugomų teritorijų įstatymas, prasižėję naujų saugomų teritorijų steigimas.

Lietuvos ekspertai domėjosi Europos kraštovaizdžio konvencijos rengimo peripetijomis. Pripažįstant šio tarptautinio dokumento svarbą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotas aplinkos ministras D. Lygis kartu su kitų 17 šalių atstovais pasirašė Europos kraštovaizdžio konvenciją 2000 m. spalio 20 d. Florencijoje, Italijoje. Jau 2002 m. spalio 3 d. Lietuvos Respublikos Seimas šią konvenciją ratifikavo (tuomet be Lietuvos taip apsisprendė tik Airija, Moldova ir Rumunija). Šis žingsnis Lietuvai buvo natūralus – Lietuva kaip tik rengė reikšmingus strateginius dokumentus, kuriuose kraštovaizdžio klausimai nacionaliniu mastu buvo išanalizuoti, įvertinti, sutarta dėl bendrųjų jo apsaugos, tvarkymo ir vystymo principų: 2002 m. spalio 29 d. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino Lietuvos Respublikos bendrąjį planą, o 2003 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė – šalies Darnaus vystymosi strategiją. Šiais strateginiais dokumentais buvo pripažinta kraštovaizdžio reikšmė tautai ir valstybei.

Šalies bendrasis planas buvo rengiamas siekiant užtikrinti šalies teritorijos subalansuotą raidą, kuo geriau naudojant resursus, nedarant žalos gamtinei ir kultūrinei aplinkai, nepažeidžiant dabartinės ir būsimųjų kartų interesų, išsaugant ir stiprinant šalies savitumą. Kraštovaizdžio aspektai tapo integruota pagrindinių jo sprendinių dalimi, buvo įteisinta gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo erdvinė struktūra, nustatytos pagrindinės kultūrinio kraštovaizdžio išsaugojimo kryptys, plėtojama saugomų teritorijų sistema. Kraštovaizdžio savaties suvokimas, jo apsauga, tvarkymas ir formavimas tenkinant visuomenės poreikius Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje taip pat pažymėtas kaip vienas iš prioritetinių valstybės tikslų.

Aplinkos ministerija, inicijavusi Konvencijos pasirašymą ir ratifikavimą, iki šiol yra pagrindinė atsakinga institucija šalyje už Konvencijos įgyvendinimą. Aktyviausi jos partneriai yra Kultūros ir Žemės ūkio, o nuo 2010-ųjų – Švietimo ir mokslo ministerijos.

Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politika. Konvencija įsigaliojo 2004 m. kovo 1 d., kai ją ratifikavo 10 valstybių. Jai įgyvendinti 2004 m. pradėtas rengti *Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptių aprašas*. Šio dokumento projektą paruošė žymiausi kraštovaizdžio specialistai – geografas prof. habil. dr. P. Kavaliauskas, architektas prof. habil. dr. J. Bučas ir ekologas dr. R. Pakalnis. Metus dėl jo nuostatų diskutavo beveik 30 narių Kraštovaizdžio ekspertų taryba, sudaryta iš Kultūros ir Žemės ūkio ministerijų, Kultūros paveldo komisijos, Etninės kultūros globos tarybos prie LRS, aukštųjų ir aukštesniųjų mokyklų, mokslo institutų, planavimo įmonių ir organizacijų, Kraštovaizdžio ekologų draugijos, Kraštovaizdžio architektų sąjungos, Architektų sąjungos ir kitų nevyriausybinių organizacijų, apskričių ir savivaldybių atstovų. Po atkaklių diskusijų Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1526 patvirtino Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptių aprašą – nacionalinį teisės aktą, skirtą Lietuvos kraštovaizdžio politikai formuoti ir įgyvendinti 2004–2020 m. (Konvencijos 5 str. a, b).

Šis aprašas parengtas atsižvelgiant į istorinę ir dabartinę šalies kraštovaizdžio raidą, tendencijas, tradicijas, Europos kraštovaizdžio konvencijos ir Europos Sąjungos teisės, normų reikalavimus, darnaus vystymosi principus ir vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais. Jo tikslas – sudaryti sąlygas išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus, užtikrinti tinkamą jų tvarkymą, planavimą, naudojimą. Čia aprašoma kraštovaizdžio istorinė kaita, svarbiausi jo formavimosi bruožai ir tipai, analizuojama esama apsaugos, naudojimo ir planavimo situacija. Svarbiausia dalis – pagrindinės Lietuvos krašto-

vaizdžio politikos kryptys: 1) užtikrinti kraštovaizdžio formavimo socialines, ekonomines ir ekologines funkcijas; 2) užtikrinti kraštovaizdžio apsaugą, naudojimą, tvarkymą, planavimą ir krašto saviraiškos bruožus; 3) palaikyti ir didinti šalies biologinę įvairovę, kraštovaizdžio teritorinę erdvinę struktūrą ir jo potencialą; 4) optimizuoti kultūrinio kraštovaizdžio kryptingą formavimą; 5) suderinti kraštovaizdžio architektūrinę erdvinę kompoziciją.

Aprašas yra svarbus skirtingas kraštovaizdžio srities mokslines paradigmas jungiantis dokumentas: jame įtvirtintos pagrindinės su kraštovaizdžio sritimi susijusios sąvokos, pateikta nacionalinė jo apsaugos, tvarkymo ir planavimo vizija ir gairės, kraštovaizdžio kokybės tikslo, kraštovaizdžio specialiųjų planų, kraštovaizdžio stebėsenos paradigmos, kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, planavimo ir atkūrimo veiksmų integravimo į teritorijų ir strateginį planavimą, kitas sritis, turinčias įtakos jo raidai (Konvencijos 5 str. d.) strategija.

Nacionalinei kraštovaizdžio politikai įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 909 patvirtino *Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo priemonės*. Iki 2020 m. numatyta veiklą koncentruoti į tris sritis, susijusias su šalies: 1) kraštovaizdžio struktūrinės įvairovės nustatymu, jo apsaugos, naudojimo, tvarkymo, planavimo užtikrinimu; 2) teisės aktų rengimu, savivaldybių institucijų veiksmų koordinacija; 3) kraštovaizdžio pažinimo, visuomenės suvokimo apie kraštovaizdį giliniu, specialistų rengimu (Konvencijos 6, 11 straipsniai). Atsakomybę ir konkrečius jos vykdymo uždavinius pasidalijo Aplinkos, Kultūros, Žemės ūkio ministerijos ir joms pavaldžios įstaigos, Etninės kultūros globos taryba, saugomų teritorijų direkcijos, apskričių ir savivaldybių administracijos (Konvencijos 5 straipsnis, c). 2006 m. Europos kraštovaizdžio konvenciją pasirašiusių ir ratifikavusių šalių darbiniam susitikime Gironoje (Ispanija) Lietuvos kraštovaizdžio politika buvo pristatyta tarptautinei bendruomenei ir sutikta kaip inovatyvus geros praktikos pavyzdys.

Programa keletą kartų buvo keičiama ir atnaujinama. Nuo 2009 m. pripažinta, kad būtina jos įgyvendinimo stebėseną ir rezultatų viešinimą šalies mastu: reikalaujama, kad programą vykdančios institucijos informuotų Aplinkos ministeriją apie per metus atliktas veiklas, o ši – kasmet iki balandžio 15 d. parengtų nacionalinę ataskaitą Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Kasmet nuo 2010 m. ši ataskaita pristatoma visuomenei Aplinkos ministerijos internetinėje svetainėje, specialiaame renginyje. Tai sukūrė galimybę daugiau sužinoti apie kraštovaizdžio srities veiklas, jų naudą, tapo lengviau sekti srities vystymąsi, vertinti pažangą vykdančias tarptautinius įsipareigojimus, ugdyti specialistus savivaldybėse, telkti naujas idėjas.

Svarbiausi Konvencijos ir nacionalinės politikos žingsniai. Vienas pirmųjų ir reikšmingiausių nacionalinę kraštovaizdžio politiką ir Europos kraštovaizdžio konvenciją įgyvendinančių darbų buvo Vilniaus universiteto mokslininkų, vadovaujant prof. habil. dr. P. Kavaliauskui, 2006 m. parengtas *Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio erdvinės struktūros įvairovės ir jos tipų nustatymo mokslinis darbas* (Kraštovaizdžio studija). Pirmojoje studijos dalyje pateiktos metodologinės kraštovaizdžio supratimo ir jo erdvinės struktūros pažinimo nuostatos. Antroji dalis skirta šalies kraštovaizdžio struktūros ir jos kartografinės raiškos analizei. Čia pristatyta integruotų geografinių kraštovaizdžio kompleksų bei vizualinės struktūros elementų teritorinė sklaida, išnagrinėti ir žemėlapiuose pateikti specifiniai kraštovaizdžio struktūros vienetai: biomorfotopai, technomorfotopai ir geocheminės toposistemos (Konvencijos 6 straipsnis, C). Studija iki šiol yra naujausias ir išsamiausias informacijos šaltinis apie Lietuvos kraštovaizdžio charakterį.

2006 m. aplinkos ministro įsakymu patvirtintos *Kraštovaizdžio specialiųjų planų rengimo taisyklės*, kurios reglamentavo kraštovaizdžių planų rengimą, derinimą, tvirtinimą bei keitimą, sureguliuavo planavimo proceso dalyvių tarpusavio santykius. Įteisinti nacionalinio, regioninio, rajoninio ir vietinio lygmens planai. Planavimo metodikos esmė yra Lietuvos Respublikos žemės įstatymo numatytų pagrindinių tikslinių žemės naudojimo paskirčių ribose išskirti kraštovaizdžio tvarkymo zonas: 1) tikslinių paskirčių (miškų, žemės, vandens ūkio bei gyvenamosios teritorijos) teritorijos; 2) konservacinių, rekreacinių, edukacinių naudmenų teritorijų grupes.

2007 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Želdynų įstatymą, aplinkos ministras patvirtino Gamtinio karkaso nuostatus, įsteigė Nacionalinį apdovanojimą už kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą, naudojimą ir planavimą (pirmąkart jis 2008 m. įteiktas Kupiškio savivaldybei už Kupos upės slėnio sutvarkymą).

2008 m. Žemės ūkio ministerija parengė savivaldybių kadastro vietovių M 1:10000 specialiųjų žemės naudojimo sąlygų duomenų bazę SŽNS_DB10LT, kurios pagrindu nustatomos specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos. 2012 m. šia informacija gali naudotis visi internetinėje svetainėje www.geoportal.lt.

Daugiau dėmesio skirta kultūros paveldo vietovėms: nuo 2006 m. iki 2010 m. 9 naujoms kultūros paveldo vietovėms (Dubingių m., Jonavos m., Birštono m., Smalininkų m., Dusetų m., Lygumų miestelio, Vieksnių m., Panevėžio m., Priekulės m. istorinėms dalims) suteikta teisinė apsauga, jos įrašytos į Kultūros vertybių registrą, 17-ai kultūros paveldo vietovių buvo patikslinti duomenys.

Kultūros ministro 2011 m. sausio 14 d. įsakymu Nr. Įv-17 patvirtintas Vietovių, kurioms, vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymo 8 straipsniu, turėtų būti suteikta teisinė apsauga, sąrašas (56 vietovės). Šiuo įsakymu pavedama Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos bendradarbiaujant su savivaldybėmis organizuoti vietovių, esančių šio įsakymo 1 p. nurodytame sąraše, konkrečių vertingųjų savybių nustatymą ir iki 2014 m. sausio 1 d. pateikti šias vieto-
ves įvertinti nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboms.

Nuo 2004 m. kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo reikmėms skiriama Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama ypač paspartino saugomų teritorijų steigimo (pirmiausiai Natura 2000 teritorijų), planavimo ir tvarkymo darbus. Išskirtinėse (saugomose) tvarkomi paveldo objektai, atkuriami kraštovaizdžio kompleksai, buveinės, jos pritaikomos lankymui. Nuo 2007 m. intensyviau tvarkomos ir miestiškos teritorijos, viešosios erdvės pritaikomos turizmo ir rekreacijos reikmėms. Kraštovaizdžio klausimais vis geriau yra informuojama ir šviečiama visuomenė.

Labai suintensyvėjo saugomų teritorijų planavimo dokumentų, būtinų jų tvarkymo kryptims ir konkrečioms apsaugos priemonėms nustatyti, rengimas. Kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo programoje numatyta, kad iki 2013 m. visos saugomos teritorijos turi turėti planavimo dokumentus. 2009 m. patvirtinti 23 specialiojo planavimo dokumentai (10 tvarkymo ir 13 ribų planų) 17-kai valstybinių parkų, 2010 m. – dar 9 regioninių parkų tvarkymo planai. 2010 m. parengti planavimo dokumentai kai kuriems draustiniais, nustatytos ekologiniu ir rekreaciniu požiūriu ypač vertingos teritorijos valstybiniuose parkuose.

2011 m. aplinkos ministras patvirtino Pajūrio juostos tvarkymo specialųjį planą, kuris apibrėžė svarbiausias apsaugos ir naudojimo kryptis apie 80–140 m pločio pajūrio juostoje, kuri išimtinė teise yra valstybės ir visų jos piliečių nuosavybė.

Nuo 2011 m. Europos Sąjungos lėšos skiriamos aktualiausių kraštovaizdžio problemų sprendimui. 2011–2014 m. projektu „Kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo optimizavimas įgyvendinant Lietuvos kraštovaizdžio politiką“ bus parengtos ir išleistos Kraštovaizdžio formavimo, Želdynų projektų rengimo, Želdynų ir želdinių tvarkymo metodikos, Pajūrio juostos grafinės-vizualinės sistemos kūrimo metodinės rekomendacijos, Kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo gairės valstybiniais keliams ir geležinkeliams, parengta Kuršių marių krantų apsaugos ir naudojimo studija, Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas, Pajūrio juostos žemyninės dalies paplūdimių rekreacijos planas, patikslintos ir įskaitmenintos Pajūrio juostos ribos.

Kraštovaizdžio stebėseną. Tiek Konvencija (6 str. C a)), tiek nacionaliniai strateginiai dokumentai akcentuoja, kad kraštovaizdžio būklės, pokyčių stebėseną yra būtina, norint racionaliniai naudoti erdvę ir valdyti jos raidą.

Kraštovaizdžio monitoringas vykdomas pagal Valstybinio aplinkos monitoringo (2005–2010 m., 2011–2017 m.) programas. Visoje Lietuvoje stebimi kraštovaizdžio struktūros pokyčiai, o ekologiškai jautriose ir saugomose teritorijose – ir kiti specifiniai rodikliai (Baltijos jūros krantų dinamikos monitoringas, Šiaurės karstinio rajono kraštovaizdžio būklės ir gipso cheminės denudacijos monitoringas ir Valstybinių parkų monitoringas).

Kraštovaizdžio struktūros stebėsenos duomenys nacionaliniu ir regioniniu lygiu yra tiriami kas 5 metai Europiniu mastu, pagal prie tarptautinių tyrimų periodiškumą. 2007 m., kartojant analogišką 2000 m. tyrimą, įgyvendintas „Lietuvos CORINE žemės danga 2006“ projektas, parengti Lietuvos teritorijos žemės dangos struktūros pokyčių 2000–2006 m. bei žemės dangos 2006 m. skaitmeniniai žemėlapiai, atlikta Lietuvos teritorijos žemės dangos klasių ir jų pokyčių analizė, skirtingo kraštovaizdžio klasių ir jų pokyčių analizė, skirtingo kraštovaizdžio klasių fragmentų ekotoniškumo analizė, kraštovaizdžio klasių poliarizacijos laipsnis ir kt..

2007–2008 m. Geologijos ir geografijos instituto mokslininkai, vadovaujami dr. M. Jankauskaitės ir dr. D. Veteikio parengė darbą „Kraštovaizdžio struktūros pokyčių probleminiuose arealuose vertinimas vietiniu lygmeniu“. Čia sukurtos kraštovaizdžio struktūros pokyčių vietos lygmeniu tyrimo metodinės rekomendacijos, pateikti duomenys ir išvados dėl išskirtų 100 Lietuvos arealų kraštovaizdžio būklės, nustatytos prognozės ir scenarijus galimiems pokyčiams bei rekomendacijos dėl kraštovaizdžio būklės valdymo. Trūkstant finansavimo, vietinio lygmens kraštovaizdžio stebėseną Lietuvos mastu (išskyrus ekologiškai jautrias ir saugomas teritorijas, kur tyrimai atliekami kasmet) nuo 2008 m. nevykdomas.

Kaip mes suprantame kraštovaizdį? Visuomenės ir profesionalų švietimas yra vienas svarbiausių Konvencijos tikslų (6 straipsnis A, B). Siekiant sudominti plačiąją visuomenę, bendruomenes, savivaldybes, specialistus, tęsiami ilgametės tradicijos turintys konkursai-apžiūros, skirtos vertinti kraštovaizdžio politikos tikslus atitinkančius apsaugos, tvarkymo, planavimo darbus, pavyzdines teritorijas. Lietuvos mastu 2008 m. vyko sodybų, kaimo gyvenamųjų vietovių, 2010 m. – švietimo įstaigų, miestų viešųjų erdvių „Dar-
ni aplinka“, 2011 m. – kraštovaizdžio architektūros darbų, 2012 m. – nacionalinio apdovanojimo už kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą, naudojimą ir planavimą konkursai. Juose varžosi, vertinimo darbe aktyviai dalyvauja nevyriausybinių organizacijų, savivaldybės, projektavimo įmonės, įvairių sričių profesionalai ir iniciatyvūs, savo kraštui atsidavę žmonės, vyksta žinių mainai tarp specialistų ir visuomenės.

Labai svarbus saugomų teritorijų direktyvų, valstybinių parkų veikiančių lankytojų centrų, atliekančių švietėjiškas funkcijas, vaidmuo. Numatyta, kad iki 2020 m. jie turi veikti visuose valstybiniuose parkuose ir to yra sistemingai siekiama Europos Sąjungos paramos lėšomis: 2008 m. veikė 17, 2009 m. – 22, 2010 m. – 23, 2011 m. – 25 centrai, kartu kuriamos lauko informacinės sistemos, tvarkomos apžvalgos aikštelės, statomi apžvalgos bokštai ir kt.

2008 m. Etninės kultūros globos tarybos, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos, kitų organizacijų pastangomis buvo išleisti etnografinių Žemaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos (Sūduvos), Vakarų Aukštaitijos regionų tradicinės architektūros katalogai, taip pat leidiniai, pristatantys Vilniaus apylinkių kaimų pastatų puošybą bei Dieveniškų apylinkių medinę architektūrą, 2009 m. – tokie leidiniai apie Rytų Aukštaitiją, Veisiejų kraštą. Nuo 2011 m. pradėtas įgyvendinti Europos regioninės plėtros fondo finansuojamas projektas, kurio metu bus išleisti etnografinių sodybų planavimo, jų statinių tradicinės architektūros katalogai su būdingais sodybų ir statinių pavyzdžiais.

2012–2013 m. planuojama publikuoti Kraštovaizdžio erdvinės struktūros įvairovės ir jos tipų identifikavimo studiją, pradėti leisti periodinį leidinį „Lietuvos kraštovaizdžio įvairovė“. Svarbus šioje srityje yra savivaldos indėlis – pavyzdžiui vien 2011 m. net 11 savivaldybių buvo išleista 14 leidinių (tarp jų – knygos, mokslinių straipsnių rinkiniai, kalendoriai, lankstinukai, atvirukų rinkiniai) kraštovaizdžio tematika. Net 4 leidiniai 2011 metais pasirodė Šilutės savivaldybėje.

Kasmet įvairių sričių specialistams, savivaldybių administracijų darbuotojams, projektuotojams ir plačiai visuomenei rengiami seminarai, konferencijos ir kitų formatų renginiai. Aktyviausi Aplinkos ministerijos partneriai šioje srityje yra savivaldybės, mokslo įstaigos, nevyriausybinių organizacijų (pavyzdžiui, nuo 2008 m. Kraštovaizdžio architektų sąjungos seminarai „Želdynų erdvė“, rengiami įvairiose Lietuvos vietovėse, jau tapo tradicija).

Stiprinamas įvairių pakraipų kraštovaizdžio srities (geografų, kraštotvarkininkų, architektūros, įskaitant kraštovaizdžio architektūros) profesionalų rengimas vykdomas Vilniaus universitete, Kauno technologijos universitete, Klaipėdos universitete, Aleksandro Stulginskio universitete, Vilniaus Gedimino technikos universitete. 2011 m. pirmąsyk Lietuvoje, Klaipėdos universitete tarptautinė komisija akreditavo kraštovaizdžio architektūros bakalauro ir magistro universitetines studijų programas. Pastaraisiais metais sėkmingai apgintos daktaro disertacijos kraštovaizdžio architektūros srityje. Kraštovaizdžio projektavimo specialistus aplinkos tvarkymui, želdynų priežiūrai rengia penkios valstybinės kolegijos (Kauno, Klaipėdos, Vilniaus, Rietavo).

Savivaldos indėlis įgyvendinant Konvenciją. Vietinio lygmens sprendimai nemažiau reikšmingi kraštovaizdžio kokybei nei strateginiai dokumentai. Jų kokybę lemia ir lėšos, ir žmogiškieji resursai, kompetencijos, ir supratingumo lygis, politinė valia. Tik penktadalis savivaldybių administracijų turi atskirus kraštovaizdžio specialistų etatus (daugiausiai – didžiuosiuose miestuose), visgi, 2010–2012 m. ataskaitos rodo, kad savivaldybių veikla šioje srityje aktyvėja. 2012 m. pradžioje Konvencijos įgyvendinimo lyderiai – Anykščių, Utenos raj., Vilniaus ir Klaipėdos m., Jurbarko, Klaipėdos, Panevėžio, Raseinių, Šiaulių raj. savivaldybės, o Pasvalio, Skuodo, Mažeikių, Radviliškio, Varėnos, Druskininkų, Molėtų, Visagino, Zarasų, Šilutės, Kretingos, Švenčionių rajonuose taip pat pasiekta nemaža pažanga.

Savivaldybės vykdo Želdynų (inventorizuoja, tvarko ir prižiūri želdynus ir želdinius), Teritorijų planavimo (organizuoja teritorijų planavimo darbus ir įgyvendina teritorijų planavimo dokumentus), Saugomų teritorijų (steigia, planuoja ir prižiūri savivaldybių lygmens saugomas teritorijas (Kauno ir Vilniaus m. sav.), teikia pasiūlymus dėl gamtos objektų skelbimo saugomais (Šiaulių ir Akmenės raj. sav.) įstatymų jiems priskirtas funkcijas. Ypač svarbu, tai, kad savivaldybių rengiamose talkose, šventėse, kursuose, konferencijose suburiami aktyvūs, savo kraštą mylintys žmonės gali asmeniškai ir sąmoningai

prisidėti prie kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, planavimo, o savivaldos leidžiamos knygos, kalendoriai, kiti leidiniai užfiksuoja laikmečio dvasią ir vertybes.

Esant galimybei naudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas, savivaldybės imasi vis daugiau projektų, kurių pagrindinis ar papildomas tikslas – kraštovaizdžio apsauga, planavimas ir tvarkymas. 2010 m. apie juos informaciją pateikė 15, 2011 m. – 25, 2012 m. – 42 savivaldybės. Įvairiais įgyvendintais projektais gali pasigirti Utena, Marijampolė, Kupiškis, Kretinga, Šilutė, Kelmė, Radviliškio, Jurbarko, Rokiškio rajonai, Molėtai, Visaginas, Elektrėnai, Biržai, Anykščiai, Zarasai ir kt. Vilniaus, Klaipėdos miestų, Akmenės raj., Mažeikių raj. ir kitos savivaldybės nemažai projektų atlieka savo lėšomis. Tai savivaldybių saugomų teritorijų tvarkymo planavimo (Vilniaus, Kauno miestų, Šiaulių raj. sav.), kraštovaizdžio specialiųjų ir kitų planų, projektų rengimo ir jų įgyvendinimo darbai, susiję su rekreacinių teritorijų, želdynų sklypų registracija, kompleksiniu tvarkymu, centrinių aikščių, kitų viešųjų erdvių rekonstrukcija ar atnaujinimu, vandens telkinių išvalymu, vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų ir zonų nustatymu (Anykščių, Prienų raj.), pakrančių tvarkymu, įvairių teritorijų pritaikymu rekreacijai ir turizmui. Kupiškio, Šakių, Rokiškio savivaldybės vykdo tarptautinius projektus su kaimyninėmis Latvija ir Lenkija, Baltarusija.

Darniai kraštovaizdžio raidai svarbus naujų bendrųjų planų atskiriems miestams, platesnės apimties specialiųjų kraštovaizdžio planų rengimas. Nuo 2010 m. specialųjį kraštovaizdžio planą visai savivaldybei rengia Vilniaus rajono, nuo 2011 m. – Širvintų ir Varėnos savivaldybės, Šilalės rajone pradėta rengti žemėtvarkos schema „Gamtinio karkaso lokalizavimas ir ūkinės veiklos apribojimai, specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nustatymas“. Akmenės ir Klaipėdos rajono savivaldybės pradėjo rengti viešosios reklamos išdėstymo specialiuosius planus. Didesnės apimties kraštovaizdžio srities planai pradėti rengti Anykščiuose, Klaipėdoje, Molėtuose, Marijampolėje.

Gausėjančios bendruomenių iniciatyvos ir pastangos ne tik prisideda prie krašto savasties išsaugojimo, bet ir turtina pačias bendruomenes, yra bene geriausias ne tik visuomenės aktyvumo, bet ir jos sąmonėjimo rodiklis. Vilniaus, Klaipėdos miestų, Anykščių ir Utenos rajonų savivaldybės jau šiandien pasižymi kompleksiniu, savitu požiūriu į kraštovaizdžio apsaugą, planavimą ir tvarkymą ir yra pasirengusios formuoti regioninę kraštovaizdžio politiką.

Per pastarąjį dešimtmetį Konvencija ir ilgalaikės perspektyvos strateginiai kraštovaizdžio srities dokumentai sudarė prielaidas nuosekliam srities plėtojimui, suteikė galimybes vystyti kraštovaizdžio mokslams ir praktiniams darbams, integruoti kraštovaizdžio klausimus į kitas sferas, daugiau sužinoti apie kitų Europos šalių patirtį. Ateityje Lietuvos laukia nemaži iššūkiai didinant kraštovaizdžio vaidmenį teritorijų planavime, kitų sektorių strateginiuose bei vykdomuosiuose dokumentuose, užtikrinant konkrečių teritorijų apsaugą, kokybišką planavimą ir tvarkymą, įtraukiant į kraštovaizdžio veiklas sąmoningus žmones, prie ko, tikime, prisidės ir šis leidinys.

Dr. Giedrė Godienė,

Aplinkos ministerijos Saugomų teritorijų ir kraštovaizdžio departamento

Kraštovaizdžio skyriaus vyriausioji specialistė

Lietuvos Respublikos atstovė Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimui

Fotografijos autorė: *Ona Drobelenė*

EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION

Florence, 20.X.2000

PREAMBLE

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage, and that this aim is pursued in particular through agreements in the economic and social fields;

Concerned to achieve sustainable development based on a balanced and harmonious relationship between social needs, economic activity and the environment;

Noting that the landscape has an important public interest role in the cultural, ecological, environmental and social fields, and constitutes a resource favourable to economic activity and whose protection, management and planning can contribute to job creation;

Aware that the landscape contributes to the formation of local cultures and that it is a basic component of the European natural and cultural heritage, contributing to human well-being and consolidation of the European identity;

Acknowledging that the landscape is an important part of the quality of life for people everywhere: in urban areas and in the countryside, in degraded areas as well as in areas of high quality, in areas recognised as being of outstanding beauty as well as everyday areas;

Noting that developments in agriculture, forestry, industrial and mineral production techniques and in regional planning, town planning, transport, infrastructure, tourism and recreation and, at a more general level, changes in the world economy are in many cases accelerating the transformation of landscapes;

Wishing to respond to the public's wish to enjoy high quality landscapes and to play an active part in the development of landscapes;

Believing that the landscape is a key element of individual and social well-being and that its protection, management and planning entail rights and responsibilities for everyone;

Having regard to the legal texts existing at international level in the field of protection and management of the natural and cultural heritage, regional and spatial planning, local self-government and trans-frontier co-operation, in particular the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern, 19 September 1979), the Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe (Granada, 3 October 1985), the European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (revised) (Valletta, 16 January 1992), the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities (Madrid, 21 May 1980) and its additional protocols, the European Charter of Local Self-government (Strasbourg, 15 October 1985), the Convention on Biological Diversity (Rio, 5 June 1992), the Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (Paris, 16 November 1972), and the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice on Environmental Matters (Aarhus, 25 June 1998);

Acknowledging that the quality and diversity of European landscapes constitute a common resource, and that it is important to co-operate towards its protection, management and planning;

Wishing to provide a new instrument devoted exclusively to the protection, management and planning of all landscapes in Europe,

Have agreed as follows:

CHAPTER I – GENERAL PROVISIONS

Article 1 – Definitions

For the purposes of the Convention:

- a. “Landscape” means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and/or human factors;
- b. “Landscape policy” means an expression by the competent public authorities of general principles, strategies and guidelines that permit the taking of specific measures aimed at the protection, management and planning of landscapes;
- c. “Landscape quality objective” means, for a specific landscape, the formulation by the competent public authorities of the aspirations of the public with regard to the landscape features of their surroundings;
- d. “Landscape protection” means actions to conserve and maintain the significant or characteristic features of a landscape, justified by its heritage value derived from its natural configuration and/or from human activity;
- e. “Landscape management” means action, from a perspective of sustainable development, to ensure the regular upkeep of a landscape, so as to guide and harmonise changes which are brought about by social, economic and environmental processes;
- f. “Landscape planning” means strong forward-looking action to enhance, restore or create landscapes.

Article 2 – Scope

Subject to the provisions contained in Article 15, this Convention applies to the entire territory of the Parties and covers natural, rural, urban and peri-urban areas. It includes land, inland water and marine areas. It concerns landscapes that might be considered outstanding as well as everyday or degraded landscapes.

Article 3 – Aims

The aims of this Convention are to promote landscape protection, management and planning, and to organise European co-operation on landscape issues.

Fotografijos autorė: Ona Droblienė

CHAPTER II – NATIONAL MEASURES

Article 4 – Division of responsibilities

Each Party shall implement this Convention, in particular Articles 5 and 6, according to its own division of powers, in conformity with its constitutional principles and administrative arrangements, and respecting the principle of subsidiarity, taking into account the European Charter of Local Self-government. Without derogating from the provisions of this Convention, each Party shall harmonise the implementation of this Convention with its own policies.

Article 5 – General measures

Each Party undertakes:

- a. to recognise landscapes in law as an essential component of people's surroundings, an expression of the diversity of their shared cultural and natural heritage, and a foundation of their identity;
- b. to establish and implement landscape policies aimed at landscape protection, management and planning through the adoption of the specific measures set out in Article 6;
- c. to establish procedures for the participation of the general public, local and regional authorities, and other parties with an interest in the definition and implementation of the landscape policies mentioned in paragraph *b* above;
- d. to integrate landscape into its regional and town planning policies and in its cultural, environmental, agricultural, social and economic policies, as well as in any other policies with possible direct or indirect impact on landscape.

Article 6 – Specific measures

A) Awareness-raising

Each Party undertakes to increase awareness among the civil society, private organisations, and public authorities of the value of landscapes, their role and changes to them.

B) Training and education

Each Party undertakes to promote:

- a. training for specialists in landscape appraisal and operations;
- b. multidisciplinary training programmes in landscape policy, protection, management and planning, for professionals in the private and public sectors and for associations concerned;
- c. school and university courses which, in the relevant subject areas, address the values attaching to landscapes and the issues raised by their protection, management and planning.

C) Identification and assessment

1. With the active participation of the interested parties, as stipulated in Article 5.c, and with a view to improving knowledge of its landscapes, each Party undertakes:
 - a. i to identify its own landscapes throughout its territory;
 - ii to analyse their characteristics and the forces and pressures transforming them;
 - iii to take note of changes;
 - b. to assess the landscapes thus identified, taking into account the particular values assigned to them by the interested parties and the population concerned.
2. These identification and assessment procedures shall be guided by the exchanges of experience and methodology, organised between the Parties at European level pursuant to Article 8.

D) Landscape quality objectives

Each Party undertakes to define landscape quality objectives for the landscapes identified and assessed, after public consultation in accordance with Article 5.c.

E) Implementation

To put landscape policies into effect, each Party undertakes to introduce instruments aimed at protecting, managing and/or planning the landscape.

Fotografijos autorė: Giedrė Godienė

CHAPTER III – EUROPEAN CO-OPERATION

Article 7 – International policies and programmes

Parties undertake to co-operate in the consideration of the landscape dimension of international policies and programmes, and to recommend, where relevant, the inclusion in them of landscape considerations.

Article 8 – Mutual assistance and exchange of information

The Parties undertake to co-operate in order to enhance the effectiveness of measures taken under other articles of this Convention, and in particular:

- a. to render each other technical and scientific assistance in landscape matters through the pooling and exchange of experience, and the results of research projects;
- b. to promote the exchange of landscape specialists in particular for training and information purposes;
- c. to exchange information on all matters covered by the provisions of the Convention.

Article 9 – Transfrontier landscapes

The Parties shall encourage transfrontier co-operation on local and regional level and, wherever necessary, prepare and implement joint landscape programmes.

Article 10 – Monitoring of the implementation of the Convention

1. Existing competent Committees of Experts set up under Article 17 of the Statute of the Council of Europe shall be designated by the Committee of Ministers of the Council of Europe to be responsible for monitoring the implementation of the Convention.
2. Following each meeting of the Committees of Experts, the Secretary General of the Council of Europe shall transmit a report on the work carried out and on the operation of the Convention to the Committee of Ministers.
3. The Committees of Experts shall propose to the Committee of Ministers the criteria for conferring and the rules governing the Landscape award of the Council of Europe.

Article 11 – Landscape award of the Council of Europe

1. The Landscape award of the Council of Europe is a distinction which may be conferred on local and regional authorities and their groupings that have instituted, as part of the landscape policy of a Party to this Convention, a policy or measures to protect, manage and/or plan their landscape, which have proved lastingly effective and can thus serve as an example to other territorial authorities in Europe. The distinction may be also conferred on non-governmental organisations having made particularly remarkable contributions to landscape protection, management or planning.
2. Applications for the Landscape award of the Council of Europe shall be submitted to the Committees of Experts mentioned in Article 10 by the Parties. Transfrontier local and regional authorities and groupings of local and regional authorities concerned, may apply provided that they jointly manage the landscape in question.
3. On proposals from the Committees of Experts mentioned in Article 10 the Committee of Ministers shall define and publish the criteria for conferring the Landscape award of the Council of Europe, adopt the relevant rules and confer the Award.
4. The granting of the Landscape award of the Council of Europe is to encourage those receiving the award to ensure the sustainable protection, management and/or planning of the landscape areas concerned.

CHAPTER IV – FINAL CLAUSES

Article 12 – Relationship with other instruments

The provisions of this Convention shall not prejudice stricter provisions concerning landscape protection, management and planning contained in other existing or future binding national or international instruments.

Article 13 – Signature, ratification and entry into force

1. This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It shall be subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.
2. The Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date on which ten member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.
3. In respect of any signatory State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 14 – Accession

1. After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite the European Community and any European State which is not a member of the Council of Europe, to accede to the Convention by a majority decision as provided in Article 20.d of the Council of Europe Statute, and by the unanimous vote of the States parties entitled to hold seats in the Committee of Ministers.
2. In respect of any acceding State, or the European Community in the event of its accession, this Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 15 – Territorial application

1. Any State or the European Community may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which the Convention shall apply.
2. Any Party may, at any later date, by declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration. The Convention shall take effect in respect of such territory on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of receipt of the declaration by the Secretary General.
3. Any declaration made under the two paragraphs above may, in respect of any territory mentioned in such declaration, be withdrawn by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. Such withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 16 – Denunciation

1. Any Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 17 – Amendments

1. Any Party or the Committees of Experts mentioned in Article 10 may propose amendments to this Convention.
2. Any proposal for amendment shall be notified to the Secretary General of the Council of Europe who shall communicate it to the member States of the Council of Europe, to the other Parties, and to any European non-member State which has been invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 14.
3. The Committees of Experts mentioned in Article 10 shall examine any amendment proposed and submit the text adopted by a majority of three-quarters of the Parties' representatives to the Committee of Ministers for adoption. Following its adoption by the Committee of Ministers by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe and by the unanimous vote of the States parties entitled to hold seats in the Committee of Ministers, the text shall be forwarded to the Parties for acceptance.
4. Any amendment shall enter into force in respect of the Parties which have accepted it on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date on which three Council of Europe member States have informed the Secretary General of their acceptance. In respect of any Party which subsequently accepts it, such amendment shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date on which the said Party has informed the Secretary General of its acceptance.

Article 18 – Notifications

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, any State or the European Community having acceded to this Convention, of:

- a. any signature;
- b. the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c. any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 13, 14 and 15;
- d. any declaration made under Article 15;
- e. any denunciation made under Article 16;
- f. any proposal for amendment, any amendment adopted pursuant to Article 17 and the date on which it comes into force;
- g. any other act, notification, information or communication relating to this Convention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Done at Florence, this 20th day of October 2000, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State or to the European Community invited to accede to this Convention.

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJA

Florencija, 20.X.2000

PREAMBULĖ

Šią Konvenciją pasirašiusios Europos Tarybos valstybės narės, *manydamos*, kad Europos Tarybos tikslas yra siekti didesnės savo narių vienybės, idant būtų saugomi ir įgyvendinami jų bendrą paveldą sudarantys idealai ir principai ir kad šio tikslo yra siekiama visų pirma sudarant susitarimus ekonomikos ir socialinių reikalų srityse;

suinteresuotos siekti tvaraus vystymosi, grindžiamo socialinių reikmių, ekonominės veiklos ir aplinkos santykių pusiausvyra ir darna;

pabrėždamos, kad kraštovaizdis vaidina svarbų visuomenei rūpinimą vaidmenį kultūros, ekologijos, aplinkos bei socialinių reikalų srityse ir yra ekonominei veiklai palankus išteklius, kurio apsauga, tvarkymas ir planavimas gali padėti kurti darbo vietas;

žinodamos, kad kraštovaizdis padeda formuoti vietos kultūrą ir yra viena iš pagrindinių Europos gamtos ir kultūros paveldo sudedamųjų dalių, prisidedančių prie žmonių gerovės ir Europos savasties įtvirtinimo;

pripažindamos, kad kraštovaizdis yra svarbi gyvenimo kokybės dalis žmonėms visur: miesto ir kaimo vietovėse, sunykusiose ir gerai sutvarkytose vietovėse, pripažintose išskirtinio grožio vietovėse ir įprastinėse vietovėse;

pažymėdamos, kad žemės ūkio, miškininkystės, pramonės ir naudingųjų iškasenų gavybos būdų, taip pat teritorijų planavimo, miestų planavimo, transporto, infrastruktūros, turizmo bei poilsio galimybių raida ir dar bendresniu mastu – pasaulio ekonomikos pokyčiai – daugeliu atveju spartina kraštovaizdžio pokyčius;

norėdamos atsiliepti į visuomenės norą gėrėtis gerai sutvarkytu kraštovaizdžiu ir aktyviai dalyvauti kuriant kraštovaizdį;

tikėdamos, kad kraštovaizdis yra svarbiausias asmeninės ir socialinės gerovės elementas ir kad kiekvienam atsiranda teisių ir pareigų dėl jo apsaugos, tvarkymo ir planavimo;

atsižvelgdamos į jau esančius tarptautinio lygmens teisės aktus gamtos ir kultūros paveldo apsaugos ir tvarkymo, regionų ir erdvinio planavimo, vietos savivaldos ir pasienio bendradarbiavimo srityse, visų pirma į Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvenciją (Bernas, 1979 m. rugsėjo 19 d.), Europos architektūros paveldo apsaugos konvenciją (Granada, 1985 m. spalio 3 d.), Europos architektūros paveldo apsaugos konvenciją (nauja redakcija) (Valeta, 1992 m. sausio 16 d.), Europos konvenciją dėl pasienio bendradarbiavimo tarp teritorinių bendrijų ar valdžios organų (Madridas, 1980 m. gegužės 21 d.) ir jos papildomus protokolus, Europos vietos savivaldos chartiją (Strasbūras, 1985 m. spalio 15 d.), Biologinės įvairovės konvenciją (Rio de Žaneiras, 1992 m. birželio 5 d.), Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvenciją (Paryžius, 1972 m. lapkričio 16 d.) ir Konvenciją dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančias sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais (Orhusas, 1998 m. birželio 25 d.);

pripažindamos, kad Europos kraštovaizdžių kokybė ir įvairovė yra bendras išteklius ir kad svarbu bendradarbiauti siekiant jį saugoti, tvarkyti ir planuoti;

norėdamos pateikti naują teisės aktą, išimtinai skirtą visų kraštovaizdžių Europoje apsaugai, tvarkymui ir planavimui,

s u s i t a r ė:

Fotografijos autorė: Giedrė Godienė

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis Apibrėžtys

Šioje Konvencijoje:

- „kraštovaizdis“ – tai žmonių suvokiama vietovė, kurios pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) žmonių veiksmų veikimas ir sąveika;
- „kraštovaizdžio politika“ – tai kompetentingų viešosios valdžios institucijų bendrų principų, strategijų ir gairių, leidžiančių imtis konkrečių priemonių kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti ir planuoti, raiška;
- „kraštovaizdžio kokybės tikslas“ – tai konkrečiam kraštovaizdžiui kompetentingų viešosios valdžios institucijų parengta visuomenės siekių formuluotė atsižvelgiant į tos aplinkos kraštovaizdžio ypatumus;
- „kraštovaizdžio apsauga“ – tai veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti ir palaikyti kraštovaizdžiui svarbias arba būdingas ypatybes, pateisinami jo paveldo verte, atsiradusia dėl jo natūralaus susiformavimo gamtovaizdžio ir (arba) žmonių veiklos;
- „kraštovaizdžio tvarkymas“ – tai veikla atsižvelgiant į tvaraus vystymosi perspektyvą, kuria siekiama užtikrinti nuolatinę kraštovaizdžio priežiūrą, kad būtų galima orientuoti ir derinti pokyčius, kuriuos sukelia socialiniai, ekonominiai ir aplinkos raidos procesai;
- „kraštovaizdžio planavimas“ – tai aiškiai į ateitį orientuota veikla, kuria siekiama tobulinti, atkurti arba kurti kraštovaizdį.

2 straipsnis Taikymo sritis

Vadovaujantis 15 straipsnio nuostatomis ši Konvencija yra taikoma visai Šalių teritorijai ir apima gamtos, kaimo, miesto ir miesto apylinkių vietas. Ji aprėpia žemę, vidaus vandenį ir jūrų aplinką. Ji taikoma kraštovaizdžiams, kurie galėtų būti laikomi išskirtiniais, ir įprastiniams ar sunykusiems kraštovaizdžiams.

3 straipsnis Tikslai

Šios Konvencijos tikslai – skatinti kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir planavimą bei organizuoti Europos bendradarbiavimą kraštovaizdžio klausimais.

II SKYRIUS NACIONALINĖS PRIEMONĖS

4 straipsnis Pareigų padalijimas

Kiekviena Šalis šią Konvenciją, konkrečiai 5 ir 6 straipsnius, įgyvendina pagal savo valdžių padalijimą, laikydama savo konstitucinių principų ir administracinės tvarkos, gerbdama subsidarumo principą ir atsižvelgdama į Europos vietos savivaldos chartiją. Nenukrypdama nuo šios Konvencijos nuostatų, kiekviena Šalis derina šios Konvencijos įgyvendinimą su savo politikos kryptimis.

5 straipsnis
Bendro pobūdžio priemonės

Kiekviena Šalis įsipareigoja:

- a. įteisinti kraštovaizdį kaip svarbią žmonės supančios aplinkos sudedamąją dalį, jų bendro kultūros ir gamtos paveldo įvairovės išraišką bei jų savasties pagrindą;
- b. nustatyti ir įgyvendinti kraštovaizdžio politiką, kuria siekiama saugoti, tvarkyti ir planuoti kraštovaizdį imantis 6 straipsnyje nustatytų konkrečių priemonių;
- c. nustatyti plačiosios visuomenės, vietos ir regionų valdžios institucijų bei kitų dalyvių, suinteresuotų b punkte minimo kraštovaizdžio politikos apibrėžimu ir įgyvendinimu, dalyvavimo tvarką;
- d. integruoti kraštovaizdį į savo regionų ir miestų planavimo politiką bei savo kultūros, aplinkos, žemės ūkio, socialinę ir ekonominę politiką, taip pat į kiekvieną kitą politikos sritį, galinčią daryti tiesioginį ar netiesioginį poveikį kraštovaizdžiui.

6 straipsnis
Konkrečios priemonės

A) Sąmoningumo didinimas

Kiekviena Šalis įsipareigoja didinti pilietinės visuomenės, privačių organizacijų ir viešosios valdžios institucijų sąmoningumą vertinant kraštovaizdžio vertę, jo vaidmenį ir pokyčius.

B) Profesinis rengimas ir švietimas

Kiekviena Šalis įsipareigoja skatinti:

- a. kraštovaizdžio vertinimo ir tvarkymo specialistų profesinį rengimą;
- b. kraštovaizdžio politikos, apsaugos, tvarkymo ir planavimo daugiadalykes profesinio rengimo programas privataus ir viešojo sektoriaus profesionalams bei atitinkamoms asociacijoms;
- c. mokyklų ir universitetų kursus, kurie atitinkamose dalykinėse srityse būtų skirti su kraštovaizdžiu siejamoms vertybėms ir klausimams, susijusiems su jo apsauga, tvarkymu ir planavimu.

C) Nustatymas ir vertinimas

1. Aktyviai dalyvaujant 5 straipsnio c punkte numatytiems suinteresuotiems dalyviams, norėdama pagerinti savo kraštovaizdžio pažinimą kiekviena Šalis įsipareigoja:
 - a. i visoje teritorijoje nustatyti kraštovaizdžio teritorinius vienetus;
 - ii analizuoti jų charakteristikas, jas keičiančius veiksnius ir patiriamus sunkumus;
 - iii atkreipti dėmesį į pokyčius;
- b. taip nustatytus kraštovaizdžio teritorinius vienetus įvertinti atsižvelgiant į suinteresuotų dalyvių ir atitinkamos gyventojų grupės jiems priskiriamą konkrečią vertę.
2. Nustatymas ir vertinimas yra atliekami vadovaujantis Šalių patirties ir metodologijos mainais, organizuojamais Europos lygmeniu pagal 8 straipsnį.

D) Kraštovaizdžio kokybės tikslai

Kiekviena Šalis įsipareigoja po viešų konsultacijų pagal 5 straipsnio c punktą apibrėžti kraštovaizdžio kokybės tikslus nustatytiems ir įvertintiems kraštovaizdžio teritoriniams vienetais.

E) Įgyvendinimas

Siekiant įgyvendinti kraštovaizdžio politiką, kiekviena Šalis įsipareigoja priimti kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir (arba) planavimui skirtus teisės aktus.

III SKYRIUS
BENDRADARBIAVIMAS EUROPOS LYGMENIU

7 straipsnis
Tarptautinės politikos kryptys ir programos

Šalys įsipareigoja bendradarbiauti svarstant su kraštovaizdžiu susijusius tarptautinės politikos kryptų bei programų aspektus ir, jeigu tinka, rekomenduoti į jas įtraukti su kraštovaizdžiu susijusius dalykus.

8 straipsnis
Abipusė pagalba ir keitimasis informacija

Šalys įsipareigoja bendradarbiauti siekdamas padidinti priemonių, kurių imamasi pagal kitus šios Konvencijos straipsnius, veiksmingumą, būtent:

- a. teikti viena kitai su kraštovaizdžio reikalais susijusią techninę ir mokslinę pagalbą kartu kaupiant patirtį ir keičiantis ja bei mokslinių tyrimų projektų rezultatais;
- b. skatinti kraštovaizdžio specialistų mainus, visų pirma profesinio rengimo ir informavimo tikslais;
- c. keistis informacija visais klausimais, kuriuos apima šios Konvencijos nuostatos.

9 straipsnis
Pasienio kraštovaizdis

Šalys skatina pasienio bendradarbiavimą vietos ir regionų lygmeniu bei prireikus rengia ir įgyvendina bendras kraštovaizdžio programas.

10 straipsnis
Konvencijos įgyvendinimo priežiūra

1. Pagal Europos Tarybos statuto 17 straipsnį įsteigtus esamus kompetentingus ekspertų komitetus Europos Tarybos Ministrų komitetas skiria atsakingais už Konvencijos įgyvendinimo priežiūrą.
2. Po kiekvieno ekspertų komitetų posėdžio Europos Tarybos Generalinis Sekretorius Ministrų komitetui perduoda pranešimą apie atliktą darbą ir Konvencijos veikimą.
3. Ekspertų komitetai pasiūlo Ministrų komitetui Europos Tarybos apdovanojimo už kraštovaizdį suteikimo kriterijus ir jį reglamentuojančias taisykles.

11 straipsnis
Europos Tarybos apdovanojimas už kraštovaizdį

1. Europos Tarybos apdovanojimas už kraštovaizdį yra apdovanojimas, kuris gali būti suteikiamas vietos ir regionų valdžios institucijoms ir jų grupėms, kurios, įgyvendindamos šios Konvencijos Šalies kraštovaizdžio politiką, ėmėsi tokios saugoti, tvarkyti ir (arba) planuoti savo kraštovaizdį skatinančios politikos ar priemonių, kurios pasirodė turinčios ilgalaikį poveikį ir dėl to gali būti pavyzdys kitoms Europos teritorinės valdžios institucijoms. Šis apdovanojimas taip pat gali būti suteikiamas nevyriausybinėms organizacijoms už itin didelį įnašą į kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ar planavimą.
2. Paraiškas gauti Europos Tarybos apdovanojimą už kraštovaizdį Šalys pateikia 10 straipsnyje nurodytiems ekspertų komitetams. Pasienio vietos ir regionų valdžios institucijos bei atitinkamos vietos ir regionų valdžios institucijų grupės gali pateikti paraiškas, jeigu jos tą kraštovaizdį tvarko kartu.
3. Remdamasis 10 straipsnyje nurodytų ekspertų komitetų pasiūlymais, Ministrų komitetas nustato ir paskelbia Europos Tarybos apdovanojimo už kraštovaizdį suteikimo kriterijus, priima atitinkamas taisykles ir skiria tą apdovanojimą.

4. Europos Tarybos apdovanojimas už kraštovaizdį turi skatinti šį apdovanojimą gavusiuosius užtikrinti tvarią atitinkamo kraštovaizdžio vietovių apsaugą, tvarkymą ir (arba) planavimą.

IV SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

12 straipsnis Ryšys su kitais teisės aktais

Šios Konvencijos nuostatos nedaro įtakos griežtesnėms kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo nuostatomis, nustatytoms kituose esamuose ar būsimuose privalomuose nacionalinės ar tarptautinės teisės aktuose.

13 straipsnis Pasirašymas, ratifikavimas ir įsigaliojimas

1. Ši Konvencija pateikiama pasirašyti Europos Tarybos valstybėms narėms. Ji yra ratifikuojama, priimama arba patvirtinama. Ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dokumentai deponuojami Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui.
2. Ši Konvencija įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią dešimt Europos Tarybos valstybių narių pareiškė apie savo sutikimą įsipareigoti laikytis Konvencijos nuostatų pagal šio straipsnio pirmos dalies nuostatas.
3. Kiekvienai Konvenciją pasirašiusiai valstybei, kuri vėliau pareiškia apie savo sutikimą įsipareigoti laikytis Konvencijos nuostatų, ji įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią ji deponuoja ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dokumentą.

14 straipsnis Prisijungimas

1. Šiai Konvencijai įsigaliojus, Europos Tarybos Ministrų komitetas gali pakviesti Europos Bendriją ir bet kurią Europos valstybę, kuri nėra Europos Tarybos narė, prisijungti prie Konvencijos daugumos balsų sprendimu, kaip nustatyta Europos Tarybos statuto 20 straipsnio d punkte, ir Šalių, turinčių teisę užimti vietas Ministrų komitete, vieningu pritarimu.
2. Kiekvienai prisijungiančiai valstybei arba Europos Bendrijai, jai prisijungus, ši Konvencija įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui deponuojamas prisijungimo dokumentas.

15 straipsnis Teritorinis taikymas

1. Kiekviena valstybė arba Europos Bendrija, pasirašydama arba deponuodama savo ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo dokumentą, gali nurodyti teritoriją arba teritorijas, kurioms Konvencija bus taikoma.
2. Kiekviena Šalis gali vėliau Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui adresuotu pareiškimu išplėsti šios Konvencijos taikymą bet kuriai kitai tame pareiškimе nurodytai teritorijai. Tokiai teritorijai Konvencija įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią Generalinis Sekretorius gauna pareiškimą.
3. Kiekvienas pareiškimas pagal šio straipsnio pirmą ir antrą dalis dėl bet kurios jame nurodytos teritorijos gali būti atšauktas Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui adresuotu pranešimu. Toks atšaukimas įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią Generalinis Sekretorius gauna pranešimą.

16 straipsnis Denonsavimas

1. Kiekviena Šalis Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui adresuotu pranešimu gali bet kada denonsuoti šią Konvenciją.
2. Toks denonsavimas įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią Generalinis Sekretorius gauna pranešimą.

17 straipsnis Pakeitimai ir papildymai

1. Kiekviena Šalis arba 10 straipsnyje nurodyti ekspertų komitetai gali siūlyti šios Konvencijos pakeitimus ir papildymus.
2. Apie kiekvieną pasiūlymą dėl pakeitimo ar papildymo pranešama Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui, kuris perduoda jį Europos Tarybos valstybėms narėms, kitoms Šalims ir kiekvienai Europos valstybei, kuri nėra Europos Tarybos narė, tačiau yra pakviesta prie šios Konvencijos prisijungti pagal 14 straipsnio nuostatas.
3. Ekspertų komitetai, nurodyti 10 straipsnyje, išnagrinėja kiekvieną pasiūlytą pakeitimą ar papildymą ir trijų ketvirtadalių Šalių atstovų balsų dauguma patvirtintą tekstą pateikia Ministrų komitetui tvirtinti. Ministrų komitetui Europos Tarybos statuto 20 straipsnio d punkte nustatyta balsų dauguma ir Konvencijos Šalims, turinčioms teisę užimti vietas Ministrų komitete, vieningu pritarimu patvirtinus šį tekstą, jis yra siunčiamas Šalims priimti.
4. Kiekvienas pakeitimas ar papildymas jį priėmusioms Šalims įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią apie priėmimą Generaliniam Sekretoriui yra pranešusios trys Europos Tarybos valstybės narės. Kiekvienai Šaliai, kuri jį priima vėliau, toks pakeitimas ar papildymas įsigalioja pirmąją mėnesio dieną praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią ta Šalis apie priėmimą praneša Generaliniam Sekretoriui.

18 straipsnis Pranešimai

Europos Tarybos Generalinis Sekretorius Europos Tarybos valstybėms narėms, kiekvienai valstybei arba Europos Bendrijai, prisijungusioms prie šios Konvencijos, praneša apie:

- a. kiekvieną pasirašymą;
 - b. kiekvieno ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo dokumento deponavimą;
 - c. kiekvieną šios Konvencijos įsigaliojimo pagal 13, 14 ir 15 straipsnius datą;
 - d. kiekvieną pareiškimą, pateiktą pagal 15 straipsnį;
 - e. kiekvieną denonsavimą pagal 16 straipsnį;
 - f. kiekvieną pasiūlymą dėl pakeitimo ar papildymo, kiekvieną pakeitimą ar papildymą, patvirtintą pagal 17 straipsnį, ir jo įsigaliojimo datą;
 - g. kiekvieną kitą su šia Konvencija susijusį aktą, pranešimą, informaciją ar ryšių palaikymą.
- Tai patvirtindami toliau nurodyti įgaliotieji asmenys pasirašė šią Konvenciją.

Sudaryta 2000 m. spalio 20 d. Florencijoje anglų ir prancūzų kalbomis, abu tekstai yra autentiški ir vienu egzemplioriumi deponuojami Europos Tarybos archyvuose. Europos Tarybos Generalinis Sekretorius kiekvienai Europos Tarybos valstybei narei, kiekvienai valstybei arba Europos Bendrijai, pakviestoms prisijungti prie šios Konvencijos, perduoda patvirtintas kopijas.

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS AIŠKINAMOJI ATASKAITA

I. KONVENCIJOS IŠTAKOS

1. 1994 m. kovo mėn., likus keliems mėnesiams iki Europos vietos ir regiono valdžios institucijų kongreso (CLRAE) tarybos 1-osios plenarinės sesijos, kongreso pirmtakė – Europos vietos ir regiono valdžios institucijų nuolatinė konferencija – priėmė Rezoliuciją Nr. 256 (1994) dėl 3-iosios Viduržemio jūros regionų konferencijos. Jos tekste Nuolatinė konferencija paskatino ją pakeisiančią organizaciją CLRAE „parengti, remiantis Viduržemio jūros kraštovaizdžio chartija, kurią Sevilijoje priėmė Ispanijos Andalūzijos, Prancūzijos Langedoko-Rusijono ir Italijos Toskanos regionai, Europos gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio kaip visumos tvarkymo ir apsaugos pagrindų konvenciją“.
2. Remdamasi 1991 m. birželio mėn. Dobrio mieste surengtos 1-osios Europos aplinkos ministrų konferencijos medžiaga, Europos Sąjungos Europos aplinkos agentūra po vienerių metų išleido leidinį „Europos aplinka. Dobris įvertinimas“, kuriame pateikė išsamią Europos aplinkos būklės ir perspektyvų analizę. 8 skyrius skirtas kraštovaizdžiams ir jo išvadosse išreikšta viltis, kad Europos Taryba imsis iniciatyvos rengiant europinę kaimo vietovių kraštovaizdžio konvenciją.
3. 1995 m. Tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga (IUCN), padedama daugelio organizacijų, įskaitant Švedijos aplinkos apsaugos agentūrą, Olandijos žemės ūkio, regionų planavimo ir žuvininkystės ministeriją, Norvegijos aplinkos ministeriją, Britanijos kaimo vietovių komisiją, Vokietijos aplinkos, gamtos apsaugos ir branduolinių reaktorių saugumo ministeriją, Prancūzijos aplinkos ministeriją ir Pasaulinį laukinės gamtos fondą, paskelbė saugomų teritorijų apsaugos Europoje veiksmų planą „Parks for Life: Actions for Protected Areas in Europe“. Šiame tekste raginama parengti tarptautinę kaimo vietovių kraštovaizdžio apsaugos Europoje konvenciją pasitelkiant Europos Tarybą.
4. Atsižvelgiant į šias rekomendacijas ir augantį visuomeninį poreikį, CLRAE nusprendė parengti Europos kraštovaizdžio konvencijos projektą ir pateikti jį tvirtinti Europos Tarybos Ministrų komitetui. 1994 m. rugsėjo mėn. CLRAE sudarė specialią darbo grupę, sudarytą iš CLRAE Vietos valdžios institucijų rūmų ir Regionų rūmų narių. Pirmasis darbo grupės posėdis įvyko tą pačių metų lapkričio mėn. Vadovaujantis konsultavimosi ir dalyvavimo principu, dalyvauti grupės darbe buvo pakviestos kelios tarptautinės, nacionalinės ir regioninės organizacijos bei programos, įskaitant Europos Tarybos Parlamentinę asamblėją ir Kultūros paveldo komitetą (CC-PAT), Komitetą, atsakingą už Europos Tarybos veiklą biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės srityje (CO-DBP), UNESCO Pasaulio paveldo komitetą, Tarptautinę gamtos apsaugos sąjungą, Europos Sąjungos Regionų komitetą ir Komisiją, Europinės biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės strategijos biurą ir Ispanijos Andalūzijos, Prancūzijos Langedoko-Rusijono ir Italijos Toskanos regionus.
5. Atsižvelgdama į mokslinį dalyko sudėtingumą ir skirtingą jo traktavimą nacionalinėje teisėje, grupė parengė preliminarinius dokumentus – išsamią konvencijos, parengtos neteisine kalba, projekto versiją ir Europos kraštovaizdžio teisės aktų lyginamąją studiją. Šia studija buvo siekiama išaiškinti teisinę situaciją ir kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo praktiką Europos Tarybos valstybėse narėse.
6. Be to, grupė savo darbe nuolat rėmėsi galiojančiais šios srities nacionaliniais ir tarptautiniais teisės aktais: UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija, Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija, Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija, Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija, Ministrų komiteto Rekomendacija Nr. 95 (9) dėl integruotos kultūrinio kraštovaizdžio teritorijų apsaugos įgyvendinant kraštovaizdžio politikos kryptis ir Ministrų komiteto Rekomendacija Nr. 79 (9) dėl gamtinių kraštovaizdžių apsaugai skirtos identifikavimo ir vertinimo formos, Viduržemio jūros kraštovaizdžio chartija, Europos bendrijos reglamentu dėl žemės ūkio gamybos metodų,

suderinamų su aplinkos apsaugos reikalavimais ir kaimo kraštovaizdžio išsaugojimu, Europos bendrijos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos, Europos bendrijos direktyva dėl poveikio aplinkai vertinimo ir kitais svarbiais nacionaliniais, Europos bendrijos ir tarptautiniais dokumentais.

7. Atsižvelgdama į demokratijos poreikį ir ypatingą kraštovaizdžio vertybių pobūdį, gausybę bei įvairovę ir kraštovaizdžiui daromą poveikį, darbo grupė surengė du susitikimus Strasbūre įgyvendindama konsultacijų dėl konvencijos projekto programą. Pirmajame susitikime, kuris įvyko 1995 m. lapkričio 8–9 d., dalyvavo suinteresuotos privačios ir viešos nacionalinės ir regiono mokslo įstaigos, taip pat suinteresuotos europinės nevyriausybines organizacijos. Antrasis susitikimas, kuris įvyko 1997 m. kovo 24 d., buvo skirtas suinteresuotoms tarptautinėms organizacijoms ir regiono valdžios institucijoms.
8. Po šių susitikimų CLRAE 1997 m. birželio 3–5 d. Strasbūre vykusioje 4-ojoje plenarinėje sesijoje Rezoliucija Nr. 53 (1997) priėmė preliminarų Europos kraštovaizdžio konvencijos projektą. Konvencijos projektas, parengtas neteisine kalba, ir jau minėta Europos kraštovaizdžio teisės aktų lyginamoji studija buvo pateikti kaip rezoliucijos aiškinamojo memorandumo priedai (CG (4) 6, II dalis).
9. Be to, 4-ojoje plenarinėje sesijoje priimtoje Rekomendacijoje Nr. 31 (1997) CLRAE kreipėsi į Tarybos Parlamentinę asamblėją su prašymu išnagrinėti preliminarų Europos kraštovaizdžio konvencijos projektą, pateiktą Rezoliucijoje Nr. 53 (1997), pareikšti nuomonę ir, jeigu įmanoma, išreikšti pritarimą. Toks pats prašymas pareikšti nuomonę ir pritarimą buvo pateiktas Europos Sąjungos Regionų komitetui.
10. Prieš rekomenduodamas Ministrų komitetui priimti Europos kraštovaizdžio konvenciją, CLRAE Rezoliucijoje Nr. 53 (1997) nusprendė surengti konsultacijas su atitinkamomis nacionalinėmis ministerijomis. Darbo grupei buvo duoti atitinkami nurodymai surengti konsultacinę konferenciją ministrų atstovams ir svarbiausioms tarptautinėms bei nevyriausybines organizacijoms, turinčioms techninės patirties kraštovaizdžio klausimais.
11. Italijos kultūros paveldo ir aplinkos vertybių ministerijos kvietimu ši svarbi konferencija 1998 m. balandžio 2–4 d. vyko Italijos Florencijos mieste.
12. CLRAE konsultacinės konferencijos metu vyko konstruktyvus dialogas su nacionalinėmis valdžios institucijomis, atsakingomis už kraštovaizdžio klausimus Europos Tarybos valstybėse narėse. Darbo grupė ir jai padedantys ekspertai bei ministrų, atsakingų už kraštovaizdžio klausimus, atstovai atvirai ir neoficialiai keitėsi nuomonėmis, todėl CLRAE galėjo susidaryti nuomonę, kokius reikalavimus šalys kelia bendrą tarptautinės teisės taisyklių dėl jų kraštovaizdžių apsaugos, tvarkymo ir planavimo nustatymui.
13. Remdamasi itin džiuginančiais Florencijos konferencijos rezultatais ir teigiamu preliminarus Konvencijos projekto (1) vertinimu, kurį išreiškė suinteresuotos tarptautinės organizacijos, bei atsižvelgdama į pasiūlymus, pateiktus per surengtus susitikimus, darbo grupė parengė galutinį Europos kraštovaizdžio konvencijos projektą – parengti rekomendacijos dėl konvencijos projekto, kuris buvo pateiktas CLRAE priimti jo 5-ojoje plenarinėje sesijoje (Strasbūre 1998 m. gegužės 26–28 d.).
14. Šiame rekomendacijos projekte, kurį Kongresas priėmė 1998 m. gegužės 27 d. (Rekomendacija Nr. 40 (1998)), Europos Tarybos Ministrų komiteto buvo prašoma išnagrinėti Europos kraštovaizdžio konvencijos projektą siekiant priimti jį kaip Europos Tarybos konvenciją. Ir padaryti tai, jeigu įmanoma, vykdant paveldo kampaniją, kurią surengti valstybių ir vyriausybių vadovai ragino dar per antrąjį Europos Tarybos viršūnių susitikimą, įvykusį 1997 m. spalio mėn.
15. Rekomendacijoje taip pat buvo išsakytas raginimas Europos Tarybos Parlamentinei asamblėjai pritarti Europos kraštovaizdžio konvencijos projektui, kad jį galėtų priimti Ministrų komitetas.
16. Europos Tarybos ministrų pavaduotojai savo 341-ajame posėdyje (1998 m. rugsėjo 15–18 d.) išnagrinėjo Rekomendaciją Nr. 40 (1998) ir kreipėsi į Europos Tarybos veiklos biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės srityje komitetą (CO-DBP) ir Kultūros paveldo komitetą (CC-PAT) su prašymu įvertinti, ar Europos Tarybos kraštovaizdžio konvencija gali ir turi būti parengta remiantis CLRAE kraštovaizdžio konvencijos projektu, pateiktu Rekomendacijoje Nr. 40 (1998).

17. CC-PAT savo nuomonę išsakė 1999 m. vasario 17 d., o CO-DBP – 1999 m. balandžio 19 d.
18. Šiuo pagrindu Ministrų komitetas 676-ajame posėdyje (1999 m. liepos 1–2 d.) nusprendė įkurti specialųjį vyriausybinių ekspertų komitetą, atsakingą už Europos kraštovaizdžio konvencijos parengimą remiantis Kongreso parengtu projektu. Ministrų komitetas specialiajam komitetui rekomendavo atkreipti dėmesį į straipsnius, skirtus nustatyti už Konvencijos įgyvendinimo priežiūrą atsakingą instituciją ir europinės svarbos kraštovaizdžio teritorinius vienetus.
19. Šis Ekspertų komitetas surengė tris posėdžius (1999 m. rugsėjo ir lapkričio mėn. ir 2000 m. sausio mėn.) ir 2000 m. sausio mėn. CC-PAT ir CO-DBP pateikė naują konvencijos projektą. Abu komitetai 2000 m. kovo 10 d. bendrai išnagrinėjo tekstą ir nusprendė jį kartu su jų posėdžio ataskaita [T-LAND (2000) 4] teikti Ministrų komitetui įvertinti ir galbūt priimti bei pasirašymo pradžia nustatyti.
20. Vadovaudamasis minėtoje ataskaitoje pateiktais tektais ir 2000 m. gegužės 25 d. Parlamentinės asamblėjos nuomone bei 2000 m. birželio 26 d. Europos regiono ir vietos valdžios institucijų kongreso nuomone, Europos Tarybos Generalinis Sekretorius Konvencijos projektą pateikė Ministrų komitetui priimti. Ministrų komitetas Konvencijos tekstą priėmė 2000 m. liepos 19 d. ir nusprendė, kad ją bus galima pasirašyti nuo 2000 m. spalio 20 d.

II. KONVENCIJOS TIKSLAI IR STRUKTŪRA

21. Europos gyventojai pageidauja, kad nacionalinei teritorijai taikomoje politikoje ir dokumentuose būtų atsižvelgiama į jų norus dėl juos supančios aplinkos kokybės. Jų manymu, aplinkos kokybė tam tikra prasme susijusi su pojūčiais, kuriuos jie išgyvena galvodami apie kraštovaizdį. Europiečiai suprato, kad daugelio kraštovaizdžių kokybė ir įvairovė nyksta dėl pačių įvairiausių veiksnių, o tai daro neigiamą poveikį gyventojų kasdienio gyvenimo kokybei.
22. Nebegalima leisti, kad už oficialią veiklą ir tyrimus kraštovaizdžio srityje būtų atsakingos tik specializuotos mokslo ar technikos įstaigos.
23. Kraštovaizdis turi tapti valstybės pagrindinės politikos dalimi, nes jam tenka svarbus vaidmuo užtikrinant europiečių, nebenorinčių taikstyti su tuo, kaip juos supančią aplinką keičia techniniai ir ekonominiai procesai, kuriems jie negali daryti jokios įtakos, gerovę. Kraštovaizdžiu, ypač vietos ir regiono lygmeniu, turi rūpintis visi demokratinės santvarkos dalyviai.
24. Kai gyventojams leidžiama aktyviai dalyvauti priimant sprendimus dėl kraštovaizdžio, yra didesnė tikimybė, kad jie tapatinsis su teritorijomis ir miestais, kuriuose dirba ir ilsisi. Turėdami daugiau įtakos juos supančiai aplinkai, gyventojai galės prisidėti prie vietos ir regiono savasties ir išskirtinumo įtvirtinimo, o tai padės geriau tenkinti jų individualius, socialinius ir kultūrinius poreikius. Tai savo ruožtu gali padėti skatinti darnų atitinkamos teritorijos vystymąsi, nes kraštovaizdžio kokybė svariai prisideda prie viešų ar privačių ekonominių ir socialinių iniciatyvų sėkmės.
25. Bendras Konvencijos tikslas yra skatinti valdžios institucijas priimti kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo politikos kryptis ir priemones vietos, regiono, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu visoje Europoje, siekiant išsaugoti ir gerinti kraštovaizdžio kokybę bei padėti visuomenei, įstaigoms ir vietos bei regiono valdžios institucijoms suvokti kraštovaizdžio vertę ir svarbą bei dalyvauti priimant atitinkamus viešus sprendimus.
26. Minėtos politikos kryptys ir priemonės apima visas šalių kraštovaizdžio formas. Konvencija taikoma visai Europos teritorijai ir apima gamtos, kaimo, miesto ir miesto apylinkių vietas. Konvencija taikoma ne vien kultūriniais, dirbtiniams ar gamtiniams kraštovaizdžio elementams: ji taikoma visiems elementams ir jų sąveikai.
27. Vietos valdžios institucijų veiklos kraštovaizdžio srityje išplėtimas apimant visą šalies teritoriją nereiškia, kad visiems kraštovaizdžiams turi būti taikomos tokios pačios priemonės ir politikos kryptys. Šios priemonės ir politikos kryptys turi būti pritaikomos konkrečioms kraštovaizdžio tipams, kuriems, atsižvelgiant į jų konkrečias charakteristikas, reikės taikyti įvairius režimus vietos lygmeniu – nuo griežčiausio saugojimo taikant apsaugos, tvarkymo ir planavimo priemones iki kraštovaizdžio kūrimo. Įvairūs režimai leis sudaryti sąlygas svarbiems socialiniams-ekonominiams pokyčiams atitinkamose teritorijose.
28. Konvencijoje reikalaujama, kad visi, kurių sprendimai turi įtakos kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ar planavimui, laikytųsi į ateitį orientuoto požiūrio. Tai svarbu daugeliui oficialios politikos, valstybės ar privataus sektoriaus veiklos sričių pradedant vietos ir baigiant europiniu lygmeniu.
29. Europos kraštovaizdžiai svarbūs ne tik vietos lygmeniu. Jų svarba visiems europiečiams yra įvairialypė. Jie vertinami ne tik vietos gyventojų ir ne vien šalies viduje. Be to, yra kraštovaizdžių, pasižyminčių vienodomis charakteristikomis abiejose sienos pusės, todėl jiems reikalingos tarpvalstybinės priemonės siekiant įgyvendinti vieningus veiklos principus. Galiausiai tam tikram kraštovaizdžiui tenka procesų, kurie prasideda kitur ir kurių poveikis neapsiriboja vienos šalies teritorija, teigiamos ir neigiamos pasekmės. Būtent todėl tikslinga kraštovaizdžiu rūpintis europiniu lygmeniu.
30. Dėl savo įvairovės ir kokybės kultūrinės ir gamtinės vertybės, susijusios su Europos kraštovaizdžiais, yra bendro Europos paveldo dalis, todėl Europos valstybės turi numatyti bendras nuostatas, reglamentuojančias šių vertybių apsaugą, tvarkymą ir planavimą. Tik tarptautinė konvencija, priimta Europos Tarybos lygmeniu, gali padėti siekti šio tikslo, kad būtų sukurtas teisinis pagrindas kitoms tarptautinėms iniciatyvoms, įgyvendinamoms šioje srityje.
31. Ne vienas galiojantis tarptautinis teisės aktas yra tiesiogiai ar netiesiogiai taikomas kraštovaizdžiui, tačiau nėra nė vieno tarptautinio teisės akto, kuris tiesiogiai, specialiai ir išsamiai aprėptų Europos kraštovaizdžius ir jų išsaugojimą, nors jie turi didžiulę kultūrinę ir gamtinę vertę, jiems kyla daug pavojų. Konvencija skirta šiai spragai užpildyti.
32. Tarptautinė konvencija yra dinamiškas teisės aktas, kuris kinta kartu su jo nuostatų dalyku. Tarptautinis teisės aktas, skirtas kraštovaizdžio vertybėms ir interesams, turėtų kisti kartu su šių vertybių ir interesų pokyčiais. Be to, konvencija pranaši tuo, kad ji taikoma neribotą laiką ir įgyvendinama padedant tarptautinei organizacijai. Šiuo atveju – Europos Tarybai.
33. Laikoma, kad Europos kraštovaizdžio konvencija papildo jau priimtus tarptautinius teisės aktus:
 - a. UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvenciją (Paryžius, 1972 m. lapkričio 16 d.);
 - b. Europos Tarybos Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija (Bernas, 1979 m. rugsėjo 19 d.);
 - c. Europos Tarybos Europos architektūros paveldo apsaugos konvenciją (Granada, 1985 m. spalio 3 d.);
 - d. Europos Tarybos Europos archeologijos paveldo apsaugos konvenciją (nauja redakcija) (Valeta, 1992 m. sausio 16 d.) bei tokias tarptautines iniciatyvas, kaip Europinė biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės strategija (Sofija, 1995 m. spalio 25 d.). Europos kraštovaizdžio konvencija turėtų padėti nustatyti formalias sąsajas, kada tai tinkama, tarp Konvencijos ir kitų teisės aktų ar iniciatyvų mechanizmų.
34. Europos kraštovaizdžio konvencija šalims leidžia pasirinkti tas priemones, kurios labiausiai tinkamos pagal jų nacionalinės teisės sistemą, savo išipareigojimams vykdyti. Teisinės, administracinės, išdo ir finansinės priemonės, kurių imasi kiekviena šalis Konvencijai įgyvendinti, turi kaip įmanoma labiau atitikti tos šalies tradicijas. Taip pat pripažįstama, kad, vadovaujantis subsidarumo principu, atsakomybė už veiksmus kraštovaizdžio srityje tenka valdžios institucijoms ne tik nacionaliniu ir tarptautiniu, bet ir vietos bei regiono lygmeniu.
35. Europos kraštovaizdžio konvenciją sudaro preambulė ir keturios pagrindinės dalys:
 - a. I skyrius, kuriame nustatyti konvencijos tikslai ir taikymo sritis bei pagrindinių sąvokų apibrėžtys;
 - b. II skyrius, kuriame numatytos nacionalinės priemonės;
 - c. III skyrius, kuriame nustatytas europinio bendradarbiavimo pagrindas, tarptautinės priemonės ir komitetų, atsakingų už Konvencijos įgyvendinimo priežiūrą, funkcijos;
 - d. IV skyrius, kuriame numatyta konvencijos priėmimo tvarka ir susiję klausimai.

III. PASTABOS DĖL KONVENCIJOS NUOSTATŲ

PREAMBULĖ

36. Preambulėje išdėstyti pagrindiniai Europos kraštovaizdžio konvencijoje nagrinėjami klausimai, akcentuojant toliau nurodytus aspektus.

Konvencija atspindi Europos Tarybos darbą gamtos ir kultūros paveldo, teritorijų planavimo, aplinkos ir vietos savivaldos srityse.

Atsižvelgiant į Rio de Žaneiro konferencijoje išsakytą susirūpinimą dėl darnaus vystymosi, kraštovaizdžiui būtina skirti ypatingą dėmesį užtikrinant deramą gamtos ir kultūros paveldo, kuris atspindi Europos tapatybę ir įvairovę, išsaugojimo bei jo naudojimo kaip ekonominio išteklių, kuris padeda kurti darbo vietas klestint tvariam turizmui, pusiausvyrą.

Kraštovaizdis yra svarbi gamtinės ir žmonių aplinkos dalis tiek mieste, tiek kaime, nesvarbu, ar tai įprastas, ar išskirtinis kraštovaizdis. Todėl visuomenė raginama aktyviai dalyvauti tvarkant ir planuojant kraštovaizdį, jausti atsakomybę už tai, kaip yra veikiamas kraštovaizdis.

Europos Tarybos valstybės narės, tarptautiniais susitarimais siekdamos puoselėti bendrą paveldą sudarančius idealus, kraštovaizdį laiko dideliu turtu, kurį būtina prižiūrėti ir tvarkyti taikant veiksmingo tarptautinio bendradarbiavimo priemonės, vadovaujantis teisės aktu, išimtinai skirtu kraštovaizdžiui.

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis Apibrėžtys

37. Šiame straipsnyje apibrėžiamos įvairios Konvencijoje vartojamos sąvokos siekiant užtikrinti, kad visi, kuriems rūpi Europos kraštovaizdžių gerovė, jas aiškintų vienodai.
38. „Kraštovaizdis“ apibrėžiamas kaip vietos gyventojų ar lankytojų suvokiama vietovė ar teritorija, kurios vaizdines ypatybes ir pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) kultūros (t. y. žmonijos) veiksniai. Ši apibrėžtis atspindi įsitikinimą, kad kraštovaizdis formavosi bėgant laikui ir veikiamas gamtos bei žmonių. Taip pat akcentuojama, kad kraštovaizdis sudaro visumą, kurios gamtiniai ir kultūriniai elementai turi būti vertinami ne atskirai, o kartu.
39. Sąvokos „kraštovaizdžio politika“ ir „kraštovaizdžio kokybės tikslas“ susijusios su strategijos, kurią valstybės turi parengti per du etapus, tarpais:
- „kraštovaizdžio politika“ atspindi valdžios institucijų suvokimą, kad būtina parengti oficialią kraštovaizdžio politiką, kurioje būtų nustatyti pagrindiniai akcentai, bendrieji principai ir strateginės alternatyvos, kurių pagrindu būtų priimami sprendimai dėl kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo;
 - „kraštovaizdžio kokybės tikslas“ – tai išsamus charakteristikų, kurių pripažinimo jų aplinkoje nori vietos gyventojai, aprašas nustačius ir apibūdinus konkretų kraštovaizdį.
40. Toliau 1 straipsnyje pateikiamos trijų konvencijoje dažnai vartojamų sąvokų apibrėžtys: kraštovaizdžio „apsauga“, „tvarkymas“ ir „planavimas“ yra pamatiniai veiksmų kraštovaizdžio srityje principai, kurie taikomi dinamiškai ir toliaregiškai.

„Kraštovaizdžio apsauga“ sudaro priemonės, skirtos esamam kraštovaizdžiui, kuris itin vertinamas dėl savitų gamtinių ar kultūrinių ypatybių, pobūdžiui ir kokybei išsaugoti. Tokia apsauga turi būti aktyvi ir apimti priežiūros priemonės, skirtas svarbioms kraštovaizdžio ypatybėms išsaugoti.

„Kraštovaizdžio tvarkymas“ – tai bet kuri priemonė, pagal darnaus vystymosi principą taikoma siekiant valdyti pokyčius, atsirandančius dėl ekonominės, socialinės ar aplinkos raidos būtinybės. Šios priemonės gali būti skirtos kraštovaizdžio arba jo sudedamosioms dalims tvarkyti. Jos turi

užtikrinti nuolatinę kraštovaizdžio priežiūrą ir darnią jo raidą atsižvelgiant į ekonominius ir socialinius poreikius. Tvarkymo būdai turi būti traktuojami dinamiškai ir skirti kraštovaizdžio kokybei gerinti siekiant tenkinti visuomenės lūkesčius.

„Kraštovaizdžio planavimas“ – tai oficialus tyrimo, projektavimo ir formavimo procesas, taikomas naujiems kraštovaizdžiams kurti tenkinant atitinkamų žmonių siekius. Jis apima tinkamų planavimo projektų, visų pirma tų teritorijų, kurios yra labiausiai paveiktos pokyčių ir smarkiai pažeistos ar sunykusios (pavyzdžiui, priemiesčių, miestų apylinkių ir pramonės zonų, pakrančių zonų), rengimą. Šie planavimo projektai rengiami siekiant iš esmės pakeisti, pertvarkyti sunykusius kraštovaizdžius.

41. Kiekvienoje konkrečioje kraštovaizdžio vietovėje šių trijų veiklos rūšių santykis priklausys nuo vietovės pobūdžio ir sutartų jos būsimos kraštovaizdžio tikslų. Kai kuriose vietovėse gali reikėti taikyti griežčiausią apsaugą. Kita vertus, gali būti tokių vietovių, kurių kraštovaizdžiai yra smarkiai sunykę ir juos reikia formuoti iš naujo. Daugumoje kraštovaizdžių reikia vykdyti visų trijų rūšių veiklą, o kai kuriuose jų reikalinga tam tikro laipsnio intervencija.
42. Siekiant užtikrinti tinkamą kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo priemonių santykį reikėtų atsiminti, kad pagrindinis siekis nėra išsaugoti ar „išaldyti“ kraštovaizdį konkrečiame jo ilgos raidos etape. Kraštovaizdžiai nuolat kinta ir keisis ateityje dėl gamtos procesų ir žmogaus veiklos. Pagrindinis tikslas turėtų būti būsimų pokyčių valdymas pripažįstant didelę kraštovaizdžių, kuriuos paveldime, įvairovę ir jų kokybę, bei siekiant išsaugoti ar net padidinti jų įvairovę ir kokybę neleidžiant kraštovaizdžiams nykti.

2 straipsnis Taikymo sritis

43. Šiame straipsnyje nurodyta, kad Konvencija taikoma visai Šalių teritorijai ir apima gamtos, kaimo, miesto ir miesto apylinkių vietoves. Ji aprėpia tiek žemę, tiek vandenį ir yra taikoma tiek vidaus vandenims (ežerams ir sūroko vandens telkiniams), tiek jūrų aplinkai (pakrančių vandenims ir teritorinei jūrai).
44. 15 straipsnyje numatytoje išlygoje teigiama, kad kai kurioms šalims gali būti leidžiama automatiškai netaikyti ratifikuotos tarptautinės sutarties kai kurioms teritorijoms, visų pirma užjūrio teritorijoms (žr. 15 straipsnio pastabą).
45. Rengiant Konvenciją buvo numatyta, kad ji vienodai taikoma ir įprastiniams, ir išskirtiniams kraštovaizdžiams, nes jie visi turi lemiamos įtakos aplinkos kokybei Europoje. Todėl Konvencija taikoma įprastiniams, išskirtiniams ir pažeistiems ar sunykusiems kraštovaizdžiams. Tokia plati aprėptis pateisinama dėl keleto priežasčių: kiekvienas kraštovaizdis sukuria aplinką, kurioje gyvena vietos gyventojai; miesto ir kaimo kraštovaizdžiai yra sudėtingai susijungę; dauguma europiečių gyvena miestuose ir didmiesčiuose (dideliuose ar mažuose), kurių kraštovaizdžio kokybė daro didelę įtaką jų gyvenimui; kaimo kraštovaizdžiai užima svarbią vietą Europos savimonėje. Ji taip pat pateisinama dėl sudėtingų pokyčių, kurie šiuo metu vyksta Europos kraštovaizdžiuose, visų pirma miestų apylinkėse.

3 straipsnis Tikslai

46. Šiame straipsnyje nurodyti Konvencijos tikslai – saugoti, tvarkyti ir planuoti Europos kraštovaizdžius taikant nacionalines priemones bei užtikrinti susitariančiųjų Šalių europinį bendradarbiavimą.
47. Konvencijos II skyriuje (4–6 straipsniai) aptariamos nacionalinės priemonės, o III skyriuje (7–11 straipsniai) – bendradarbiavimas Europos lygmeniu.

II SKYRIUS NACIONALINĖS PRIEMONĖS

4 straipsnis Pareigų padalijimas

48. Šiame straipsnyje numatyta, kad kiekviena Šalis konvenciją įgyvendina tuo valdžios lygmeniu, kuris labiausiai tinkamas veiklai kraštovaizdžio srityje, atsižvelgdama į subsidiarumo principą ir Europos vietos savivaldos chartiją. Tai reiškia, kad, esant būtinybei, vietos ir regiono valdžios institucijoms bei jų grupėms užtikrinama teisė oficialiai dalyvauti įgyvendinant Konvencijos nuostatas.
49. Jei vietos ir regiono valdžios institucijos turi reikalingos kompetencijos, kraštovaizdžio apsauga, tvarkymas ir planavimas būna efektyvesnis, kai atsakomybė už veiklos įgyvendinimą tenka valdžios institucijoms, kurios yra arčiausiai atitinkamos bendruomenės pagal teisės aktuose nacionaliniu lygmeniu įtvirtintą konstitucinę sistemą. Kiekviena šalis turėtų išsamiai nustatyti uždavinius ir priemones, už kuriuos atsako kiekvieno lygmens – nacionalinio, regiono ar vietos – valdžios institucijos, ir nustatyti taisykles, pagal kurias šių priemonių taikymas būtų derinamas skirtingais lygmenimis, ypač tuomet, kai įgyvendinami miestų planavimo ir regionų planavimo teisės aktai.

5 straipsnis Bendro pobūdžio priemonės

50. Šiame straipsnyje nustatytos priemonės, kurių turi imtis kiekviena Šalis Konvencijai įgyvendinti. Joms priskiriami veiksmai, kuriais:
- kraštovaizdis įteisinamas kaip svarbi žmonės supančios aplinkos sudedamoji dalis, atspindinti jų bendro kultūros, ekologinio ir socialinio-ekonominio paveldo įvairovę bei sudaranti vietos savasties pagrindą. Galima pastebėti, kad daugelio Europos valstybių konstitucijose ar jų teisės aktuose, reglamentuojančiuose gamtos ar kultūros paveldą arba aplinką, jau yra minimas kraštovaizdis;
 - nustatomos ir įgyvendinamos kraštovaizdžio politikos kryptys siekiant saugoti, tvarkyti ir planuoti kraštovaizdį, atsižvelgiant į Konvencijos nuostatas ir priimant 6 straipsnyje numatytas specialias priemones;
 - nustatoma plačiosios visuomenės, vietos ir regiono valdžios institucijų bei kitų šalių, suinteresuotų šių politikos kryptių apibrėžimu ir įgyvendinimu, dalyvavimo tvarka. Kraštovaizdžio klausimai aktualūs visiems gyventojams, o kraštovaizdžio priežiūra reikalauja pačių įvairiausių privačių asmenų ir organizacijų bendradarbiavimo;
 - kraštovaizdis sistemingai integruojamas į šalies teritorijų ir miestų planavimo bei jos kultūros, aplinkos, žemės ūkio, socialinę ir ekonominę politiką, taip pat į bet kurią kitą politikos sritį, galinčią daryti tiesioginį ar netiesioginį poveikį kraštovaizdžiui, kaip, pavyzdžiui, transportą. Šia nuostata siekiama užtikrinti, kad kraštovaizdžio klausimai nebūtų priskiriami siaurai viešojo administravimo sričiai. Veiksmai, vykdomi daugelyje sektorių, gali daryti kraštovaizdžiui ir teigiamą, ir neigiamą poveikį. Todėl valdžios institucijos turi užtikrinti, kad visuose susijusiuose viešojo gyvenimo sektoriuose būtų atsižvelgiama į kraštovaizdžio tikslus.

6 straipsnis Konkrečios priemonės

51. Šiame straipsnyje aptariamos specialios priemonės, kurių Šalys turi imtis nacionaliniu, regiono ar vietos lygmeniu.

A) Sąmoningumo ugdymas

52. Šiame punkte nagrinėjamas esminis visuomenės sąmoningumo klausimas. Visi piliečiai dalijasi tiek pačiu kraštovaizdžiu, tiek ir atsakomybe už jo priežiūrą, todėl kraštovaizdžio gerovė glaudžiai susijusi su visuomenės sąmoningumo lygmeniu. Atsižvelgiant į tai, visuomenei, išrinktiems atstovams ir asociacijoms reikėtų rengti informacines ir mokomąsias kampanijas apie dabartinio ir būsimo kraštovaizdžio vertę.

B) Profesinis rengimas ir švietimas

53. Kraštovaizdžio apsauga, tvarkymas ir planavimas gali būti sudėtingas procesas, kuriame dalyvauja daug skirtingų viešojo ir privačiojo sektoriaus institucijų bei sprendžiami daugiadalykiai klausimai, apimantys pačias įvairiausias profesijas ir specialybes. Todėl Šalių prašoma:
- užtikrinti kokybišką kraštovaizdžio vertinimo ir tvarkymo specialistų profesinį rengimą;
 - skatinti kraštovaizdžio daugiadalykes profesinio rengimo programas vietos, regiono ir šalies valdžios institucijų bei kitų atitinkamų viešojo ir privačiojo sektorių organizacijų išrinktiems nariams ir techniniam personalui. Taip siekiama gerinti už kraštovaizdį atsakingų institucijų techninę kompetenciją. Šioms institucijoms priskiriamos profesinės organizacijos, atsakingos už regionų planavimą, aplinkos ar paveldo tvarkymą, žemės ūkio paskirties žemės naudojimą, turizmą, pramonę, statybos darbus ar infrastruktūrą;
 - parengti mokyklinės ir universitetinės programas, kurios atitinkamose dalykinėse srityse nagrinėtų kraštovaizdžio klausimus ir kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir planavimą, kad jaunimas būtų supažindinamas su aplinkos, kurioje gyvena, problemomis.

C) Nustatymas ir vertinimas

54. Šiame punkte aprašyti darbai, kuriuos reikia atlikti nustatant kraštovaizdžio teritorinius vienetų ir juos vertinant tam, kad būtų sukurtas tvirtas ilgalaikių apsaugos ir gerinimo priemonių pagrindas. Šios priemonės turi būti grindžiamos išsamia informacija apie kiekvieno kraštovaizdžio charakteristikas, jį veikiančius raidos procesus ir vertę, kurią jam priskiria gyventojai. Atliekant vertinimą nebūtina taikyti tikslių vertybių skalę.
55. C dalies 1 punkto a papunktyje numatyta, kad Šalys, siekdamas nustatyti kraštovaizdžio teritorinius vienetų ir išanalizuoti jų charakteristikas bei dinamiką ir daromą neigiamą poveikį, turi atlikti mokslinius tyrimus ir studijas. Kai kuriose šalyse jau yra atlikti nacionaliniai kraštovaizdžio tyrimai. Šis darbas leido atskleisti skirtingų vietovių kraštovaizdžio išskirtinumą su tik jam būdingu gamtos ir žmonijos sukurtų elementų deriniu. Geografinės informacinės sistemos ir šiuolaikinės kompiuterinės kartografijos programos, taikomos ir miestų lygmeniu, naudojamos išryškinant kraštovaizdžio charakteristikas – reljefą, gyvenviečių struktūrą ir išsidėstymą, žemėnaudą, ekonomines funkcijas, gyvenamąsias zonas, tokių ypatybių kaip gyvatvorės ir terasos buvimą ar nebuvimą, svarbias laukinės gamtos buveines ir ankstesnės, istorinės žmogaus veiklos paveldą.
56. Nepaprastai svarbu, kad į profesionalų faktinės medžiagos rinkimą vietoje atliekant apklausas ir rengiant informacinius susitikimus būtų įtraukta vietos bendruomenė, plačioji visuomenė ir kitos įvairios suinteresuotosios šalys.
57. C dalies 1 punkto b papunktyje numatyta, kad Šalys turi įvertinti nustatytų kraštovaizdžio teritorinių vienetų kokybę atsižvelgdamos į plačiosios visuomenės ir suinteresuotųjų šalių, kaip antai žemės savininkų ir žemės naudotojų ar žemės valdytojų, jiems priskiriamą konkrečią vertę. Šiuo vertinimu siekiama nustatyti atskaitą, pagal kurią būtų galima vertinti, kurios teritorijos ypatybės yra tokios vertingos, kad jas būtina saugoti, kurias ypatybes būtina tvarkyti siekiant išlaikyti kraštovaizdžio kokybę ir kurias ypatybes ar vietoves reikėtų gerinti. Atliekant vertinimą reikia atsižvelgti į suinteresuotų gyventojų nuomonę bei interesus, susijusius su sektorių politikos kryptimis. Nuomonės šiuo klausimu gali būti itin subjektyvios ir skirtis iš esmės. Gali būti tikslinga vertinimą visų pirma atlikti vadovaujantis objektyviais kriterijais ir

nustatytus faktus lyginti su susijusių gyventojų ir kitų suinteresuotų grupių kraštovaizdžio vertinimais. Jei būtina, tokį palyginimą galima atlikti vykdant viešą tyrimą ir sudarant galimybes suinteresuotosioms šalims pareikšti savo nuomonę. Visuomenės dalyvavimą tokioje procedūroje galima skatinti ją informuojant, teikiant visoms atstovų organizacijoms konsultacijas, pasinaudojant žiniasklaidą ir vykdant sąmoningumo didinimo kampanijas visais lygmenimis.

58. C dalies 2 punkte minima tarptautinio keitimosi patirtimi ir idėjomis, kuris numatytas paskesniuose straipsniuose, nauda. Nėra visuotinai pripažintų kraštovaizdžio tyrimo, teritorinių vienetų nustatymo ir vertinimo metodų, tačiau sukaupta nemažai žinių, kuriomis reikėtų pasinaudoti. Tarptautinis bendradarbiavimas skatins šalis imtis veiksmų, naudotis sukaupta patirtimi ir žiniomis apie kraštovaizdį, kraštovaizdžio vertę ir aktualias problemas bei politiką, taip pat nustatyti kraštovaizdžio teritorinius vienetus ar problemas, kurioms reikalingas tarptautinis dėmesys.

D) Kraštovaizdžio kokybės tikslai

59. Šiame punkte numatytas reikalavimas konsultuojantis su suinteresuotais gyventojais nustatyti kraštovaizdžio kokybės tikslus nustatytiems ir įvertintiems kraštovaizdžio teritoriniams vienetams. Prieš imantis bet kokių kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo priemonių, labai svarbu išaiškinti visuomenei, kokių tikslų siekiama. Šiuos tikslus turėtų nustatyti, paaiškinti ir juos paskelbti atitinkama kompetentinga institucija pasibaigus konsultacijoms su plačiąja visuomene ir visomis atitinkamomis suinteresuotomis šalimis. Tikslai gali būti nustatyti platesnio masto politikoje, kurią įgyvendina atitinkamos teritorinės ar centrinės valdžios institucijos. Sprendime, kuriame išdėstyti tikslai, turi būti aiškiai nurodytos specialios atitinkamo kraštovaizdžio ypatybės ir charakteristikos, bendrieji to kraštovaizdžio politikos principai ir konkretūs kraštovaizdžio elementai, kuriems bus taikomos apsaugos, tvarkymo ar planavimo priemonės. Taip pat turėtų būti nurodyta, kokiais būdais bus siekiama šių tikslų.
60. Turi būti aiškūs tikslų, kraštovaizdžio teritorinių vienetų nustatymo ir vertinimo bei priemonių, kurios laikomos būtinomis tikslams pasiekti, sąryšis.

E) Įgyvendinimas

61. Šiame punkte Šalys raginamos įteisinti specialius teisinius, administracinius, išdo ar finansinius instrumentus, skirtus kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir planavimui, atsižvelgiant į suderintas kraštovaizdžio politikos kryptis. Galimi patys įvairiausi instrumentai. Tai ir kraštovaizdžio planai, kraštovaizdžio projektai, specialus kai kurių kraštovaizdžio tipų apsaugos statusas, reikalavimas, kad visuose poveikio aplinkai tyrimuose, išduodant leidimus tam tikrai veiklai ar žemės naudojimui būtų atsižvelgiama į poveikį kraštovaizdžiui, specialios būtinos priemonės, skirtos nykstančiam ar pažeistam kraštovaizdžiui apsaugoti ir pan. Kiekviena valstybė turi parengti ir įdiegti įvairius instrumentus, atitinkančius jos kraštovaizdžio poreikius ir teisinę sistemą. Šios Konvencijos 10 straipsnyje minimi kompetentingi ekspertų komitetai gali teikti rekomendacijas, padedančias Konvenciją įgyvendinti.

III SKYRIUS

BENDRADARBIAVIMAS EUROPOS LYGMENIU

7 straipsnis

Tarptautinės politikos kryptys ir programos

62. Konvencija turėtų sudaryti galimybes tarptautinių organizacijų veikloje ir programose daugiau dėmesio skirti kraštovaizdžiui. Todėl Šalys, geriausiai susipažinusios su kraštovaizdžio problemomis, turėtų imtis iniciatyvos koordinuojant jų idėjas ir pasiūlymus Konvencijos 10 straipsnyje minimuose kompetentinguose ekspertų komitetuose. Be to, Europos Taryba kraštovaizdžio klausimais turėtų bendradarbiauti su kitomis vyriausybėmis tarptautinėmis organizacijomis, visų pirma UNESCO, Europos Sąjunga ir IUCN, taip pat kitomis nevyriausybėmis organizacijomis.

8 straipsnis

Abipusė pagalba ir keitimasis informacija

63. Siekdamas padėti įgyvendinti Konvenciją ir didinti jos veiksmingumą, Šalys įsipareigoja bendradarbiauti trimis būdais:
- teikdamas viena kitai su kraštovaizdžio klausimais susijusių techninę ir mokslinę pagalbą keičiantis patirtimi ir bendrų mokslinių tyrimų projektų rezultatais;
 - vykdydamas kraštovaizdžio specialistų mainus, visų pirma profesinio rengimo ir informavimo tikslais;
 - keisdamosi informacija visais klausimais, kuriuos apima šios Konvencijos nuostatos.
64. Pastaraisiais metais labai sustiprėjo politikų, specialistų ir mokslininkų dėmesys kraštovaizdžio klausimams, todėl kaupiama vis daugiau patirties ir kompetencijos, kuria gali pasinaudoti valstybės narės, vietos ir regiono valdžios institucijos bei kiti, siekiantys įgyvendinti šią Konvenciją. Be to, elektroninių ryšių plėtra ir interneto atsiradimas žymiai palengvino keitimąsi idėjomis ir netgi techninius kraštovaizdžio tyrimus. Todėl keitimosi idėjomis ir abipusės paramos pagrindas yra daug platesnis nei vos prieš dešimtmetį, o vietos subjektai visoje Europoje gali dalyvauti su kraštovaizdžiu susijusioje veikloje ir taip kurti tikrą „kraštovaizdžio demokratiją“.

9 straipsnis

Pasienio kraštovaizdis

65. Šiame straipsnyje šalys skatinamos rengti bendras kraštovaizdžio teritorinių vienetų nustatymo, vertinimo, apsaugos, tvarkymo ir planavimo programas, kurios būtų įgyvendinamos keliose valstybėse. Rengiant minėtas programas, jų prašoma pagal galimybes ir vadovaujantis subsidiarumo principu, kuris apibrėžtas Europos vietos savivaldos chartijoje, bendradarbiauti su vietos ir regiono valdžios institucijomis bei taikyti įgyvendinimo priemones, numatytas 1980 m. gegužės 21 d. Europos konvencijoje dėl pasienio bendradarbiavimo tarp teritorinių bendrijų ar valdžios organų bei jos papildomuose protokoluose.

10 straipsnis

Konvencijos įgyvendinimo priežiūra

66. Akivaizdu, kad Konvencijos tikslų siekti būtų lengviau, jeigu Konvenciją pasirašiusių Šalių atstovams būtų sudaryta galimybė reguliariai susitikti ir rengti bendras suderintas programas bei vykdyti bendrą Konvencijos taikymo priežiūrą.
67. Todėl buvo susitarta, kad Europos Taryba užtikrina idealią struktūrą, nes ji jau yra suformavusi kompetentingus komitetus, kuriuose gali būti atstovaujamos visos Konvenciją pasirašiusios valstybės.
68. Atsižvelgiant į daugybę kraštovaizdžio veiklos aspektų, Konvencijos taikymo priežiūrą Europos Tarybos veiklos biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės srityje būtų galima patikėti komitetui (CO-DBP) ir Kultūros paveldo komitetui (CC-PAT), kurie Europos Taryboje dirba Konvencijoje nagrinėjamoje srityje ir gali tiesiogiai kreiptis į Ministrų komitetą. Šiam uždaviniui vykdyti komitetai galėtų rengti bendrus posėdžius siekdami užtikrinti tinkamo diskusijų forumo naudą Konvencijai. Prie minėtų komitetų darbo, susijusio su Konvencija, prisidės Parlamentinė asamblėja ir Europos vietos ir regiono valdžios institucijų kongresas (CLRAE).
69. Atsižvelgiant į tai, kad vietos ir regiono valdžios institucijoms suteikiama vis daugiau atsakomybės kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo srityje, Europos vietos ir regiono valdžios institucijų kongresas (CLRAE), kuris atstovauja šioms valdžios institucijoms Europos Taryboje, Ministrų komitetui gali teikti nuomonę apie Europos Tarybos komitetų, atsakingų už Konvencijos taikymo priežiūrą, parengtas ataskaitas vadovaudamasis Steigiamosios rezoliucijos Nr. (2000) 1 2 straipsnio 2 įtrauka.
70. CLRAE taip pat raginamas aktyviai dalyvauti paskesnėje veikloje ir pareikšti savo nuomonę apie toliau minimą Europos Tarybos apdovanojimo už kraštovaizdį skyrimo kriterijus.

Europos Tarybos apdovanojimas už kraštovaizdį

71. Šiame straipsnyje numatyta, kad Ministrų komitetas, remdamasis Konvencijos 10 straipsnyje nurodytų kompetentingų ekspertų komitetų pasiūlymais ir atsižvelgdamas į Europos vietos ir regiono valdžios institucijų kongreso nuomonę, skiria Europos Tarybos apdovanojimą už kraštovaizdį vietos ir regiono valdžios institucijai, jų grupei (veikiančiai vienoje ar keliuose valstybėse) ar nevyriausybinei organizacijai, kuri ėmėsi tokios saugoti, tvarkyti arba planuoti savo kraštovaizdį skatinančios politikos ar priemonių, kurios pasirodė turinčios ilgalaikį poveikį ir dėl to gali būti pavyzdys kitoms Europos valdžios institucijoms.
72. Šis apdovanojimas numatytas kaip akstinas tęsti kokybiškos kraštovaizdžio priežiūros skatinimą ir pripažinimą visose Europos šalyse. Europos Tarybos apdovanojimas už kraštovaizdį gali „vainikuoti“ veiksmus nacionaliniu lygmeniu – nacionalinius konkursus, o galbūt ir finansinę paramą atitinkamoms vietos ir regiono valdžios institucijoms.
73. Vadovaudamosi šio straipsnio 1 dalimi, vietos ir regiono valdžios institucijos, jų grupės arba nevyriausybinės organizacijos ar privatūs asmenys paraišką gauti apdovanojimą turi pateikti per savo valstybę narę. Tai leis Konvenciją pasirašiusiai Šaliai įvertinti paraišką, galbūt rengiant nacionalinį konkursą ir skiriant nacionalinius prizus ar apdovanojimus, o nacionalinio konkurso nugalėtojo ar nedidelio kandidatų skaičiaus paraišką teikti nagrinėti kompetentingam ekspertų komitetui.
74. Šio straipsnio 2 ir 3 dalyse numatyta, kad kompetentingas ekspertų komitetas nustato ir paskelbia kandidatų gauti apdovanojimą vertinimo kriterijus ir priima valstybių pasiūlymus. Apdovanojimą skiria Europos Tarybos Ministrų komitetas.
75. Šio straipsnio 4 dalyje numatyta, kad gavusieji šį apdovanojimą turėtų užtikrinti ilgalaikę atitinkamo kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir planavimą.

IV SKYRIUS

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

76. Su tam tikromis išimtimis, baigiamosios nuostatos grindžiamos „pavyzdinėmis Europos Tarybos konvencijų ir sutarčių baigiamosiomis nuostatomis“, kurias Europos Tarybos Ministrų komitetas priėmė 315-ajame pavaduotojų posėdyje 1980 m. vasario mėn. Todėl daugumos šių straipsnių nereikia specialiai aiškinti, išskyrus keletą aspektų, kuriuos verta pakomentuoti.

12 straipsnis

Ryšys su kitais teisės aktais

77. Šio straipsnio formuluotė parengta remiantis pavyzdinėmis nuostatomis, kurios numatytos kitose tarptautinėse konvencijose, siekiant išspręsti atitinkamų konvencijų susiejimo su panašiomis sritimis problemą.

78. Ši Konvencija skiriasi nuo UNESCO 1972 m. lapkričio 16 d. Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos tiek savo forma, tiek turiniu. Šios dvi konvencijos, kaip ir jas parengusios organizacijos, siekia skirtingų tikslų. Viena taikoma regionų lygmeniu, kita – visame pasaulyje. Galima teigti, kad Europos Tarybos konvencija papildo UNESCO konvenciją. Kalbant apie Europos Tarybos konvencijos turinį, ji aprėpia visus kraštovaizdžius, net ir tuos, kurie neturi išskirtinės visuotinės vertės, tačiau, kitaip nei UNESCO konvencija, nėra taikoma istoriniams paminklams. Pagrindinis jos tikslas yra ne išskirtinės visuotinės vertės objektų sąrašo sudarymas, o visų rūšių kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo taisyklių nustatymas vadovaujantis tam tikrais principais. Tad abi konvencijos pasižymi skirtingomis ypatybėmis. Siekiant derinti veiksmus pagal abi konvencijas, būtų galima atsižvelgti į UNESCO Pasaulio paveldo komiteto ir Europos kraštovaizdžio konvencijos 10 straipsnyje minimo Ekspertų komiteto mokslinį bendradarbiavimą, numatytą 1972 m. lapkričio 16 d. UNESCO konvencijos 13.7 straipsnyje ir siūlomą šios Konvencijos 7 straipsnyje.
79. Europos kraštovaizdžio konvencijos 12 straipsniu siekiama išvengti prieštaravimo kitiems tarptautiniams teisės aktams nurodant, kad Konvencijos nuostatos nedraudžia taikyti griežtesnių kitų teisės aktų, kuriuose kraštovaizdis vertinamas dar palankiau, nuostatų.

13 straipsnis

Pasirašymas, ratifikavimas ir įsigaliojimas

80. Konvencija įsigalios praėjus trimis mėnesiams nuo dienos, kurią ją ratifikuos dešimt Europos Tarybos valstybių narių.

15 straipsnis

Teritorinis taikymas

81. Ši nuostata taikoma tik teritorijoms, kurioms suteiktas specialus statusas, kaip antai užjūrio teritorijoms – Farerų saloms ar Grenlandijai Danijos atveju arba Gibraltarui, Meno salai, Džersio salai ar Gernsio salynui Jungtinės Karalystės atveju.
82. Tačiau puikiai suprantama, kad tuo atveju, jeigu kuri nors Konvenciją pasirašiusi šalis jos netaikytų savo pagrindinės teritorijos dalims, tai prieštarautų šios Konvencijos tikslui ir paskirčiai, todėl nebuvo būtinybės tai aiškiai įvardyti pačioje Konvencijoje.

17 straipsnis

Pakeitimai ir papildymai

83. Pakeitimais ir papildymais Konvenciją galima keisti arba tobulinti. Konvencijos 10 straipsnyje nurodyti komitetai gali parengti pakeitimus ir papildymus arba svarstyti Šalių pasiūlymus. Ministrų komitetas pakeitimus ar pasiūlymus priima trijų ketvirtadalių balsų dauguma, vėliau juos turi patvirtinti Šalys. Jie įsigalioja praėjus trimis mėnesiams nuo tada, kai juos priima trys Konvenciją pasirašiusios Šalys, kurios yra Europos Tarybos narės.

Fotografijos autorė: Giedrė Laukaitytė Malžinskienė

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
NUTARIMAS**

2000 m. spalio 13 d. Nr. 1228
Vilnius

**Dėl prisijungimo prie Europos kraštovaizdžio konvencijos tikslingumo ir kreipimosi
į Respublikos Prezidentą su prašymu suteikti D. Lygiui įgaliojimus pasirašyti šią konvenciją**

Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Pritarti, kad tikslinga prisijungti prie Europos kraštovaizdžio konvencijos.
2. Kreiptis į Respublikos Prezidentą su prašymu, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 84 straipsnio 2 punktu, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo (Žin., 1999, Nr. 60-1948) 6 straipsniu ir 7 straipsnio 1 dalies 6 punktu, suteikti aplinkos ministrui Daniui Lygiui įgaliojimus pasirašyti Europos kraštovaizdžio konvenciją.

Ministras Pirmininkas

Andrius Kubilius

Užsienio reikalų ministras

Algirdas Saudargas

**ĮSTATYMAS
DĖL EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS RATIFIKAVIMO**

2002 m. spalio 3 d. Nr. IX-1115
Vilnius

1 straipsnis. Konvencijos ratifikavimas

Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67 straipsnio 16 punktu ir 138 straipsnio 1 dalies 6 punktu bei atsižvelgdamas į Respublikos Prezidento 2002 m. rugpjūčio 27 d. dekretą Nr. 1871, ratifikuoja Europos kraštovaizdžio konvenciją, pasirašytą 2000 m. spalio 20 d. Florencijoje.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

VALDAS ADAMKUS

**Ministrų komiteto Rekomendacija CM/Rec(2008)3
valstybėms narėms
dėl Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo gairių**
(priimta Ministrų komiteto 2008 m. vasario 6 d.
1017-ajame ministrų pavaduotojų posėdyje)

Ministrų Komitetas,

Atsižvelgdamas, kad Europos Tarybos tikslas yra siekti didesnės savo narių vienybės, idant būtų saugomi ir įgyvendinami jų bendrą paveldą sudarantys idealai ir principai;

Pagerbdamas tai, kad Europos Tarybos Ministrų Komitetas 2000 m. spalio 19 d. patvirtino Europos kraštovaizdžio konvenciją (ETS Nr. 176) ir 2000 m. spalio 20 d. Florencijoje pateikė ją šalims pasirašyti;

Siekdamas tvaraus vystymosi, grindžiamo socialinių reikmių, ekonominės veiklos ir aplinkos santykių pusiausvyra ir darna;

Pabrėždamas, kad kraštovaizdis vaidina svarbų ir visuomenei rūpimą vaidmenį kultūros, ekologijos, aplinkos bei socialinių reikalų srityse ir yra ekonominei veiklai palankus išteklius, kurio apsauga, tvarkymas ir planavimas gali padėti kurti darbo vietas;

Žinodamas, kad kraštovaizdis padeda formuoti vietos kultūrą ir yra vienas iš pagrindinių Europos gamtos ir kultūros paveldo sudedamųjų dalių, prisidedančių prie žmonių gerovės ir Europos savasties įtvirtinimo;

Pripažindamas, kad kraštovaizdis yra svarbi gyvenimo kokybės dalis žmonėms visur: miesto ir kaimo vietovėse, sunykusiose ir gerai sutvarkytose vietovėse, pripažintose išskirtinio grožio vietovėse ir įprastinėse vietovėse;

Pažymėdamas, kad žemės ūkio, miškininkystės, pramonės ir naudingųjų iškasenų gavybos būdų, taip pat teritorijų planavimo, miestų planavimo, transporto, infrastruktūros, turizmo bei poilsio galimybių raida ir dar bendresniu mastu – pasaulio ekonomikos pokyčiai – daugeliu atveju spartina kraštovaizdžio pokyčius;

Norėdamas atsilipti į visuomenės norą gėrėtis gerai sutvarkytu kraštovaizdžiu ir aktyviai dalyvauti kuriant kraštovaizdį;

Tikėdamasis, kad kraštovaizdis yra svarbiausias asmeninės ir socialinės gerovės elementas ir kad kiekvienam atsiranda teisių ir pareigų dėl jo apsaugos, tvarkymo ir planavimo;

Pripažindamas, kad Europos kraštovaizdžių kokybė ir įvairovė yra bendras išteklius ir kad svarbu bendradarbiauti siekiant jį saugoti, tvarkyti ir planuoti;

Atsižvelgdamas į Europos kraštovaizdžio konvencijos tikslus ir siekdamas paskatinti jos įgyvendinimą;

Atsižvelgdamas į Europos Tarybos Europos kraštovaizdžio konvencijos Konferencijos, įvykusios 2007 m. kovo 22 d. ir 23 d. Strasbūre pageidavimą, kad Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo gairių, kaip Ministrų Komiteto rekomendacijos šalims narėms projektas per susijusius Komitetus būtų pateiktas tvirtinti Europos Tarybos Ministrų Komitetui:

1. tvirtina žemiau pateiktas Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo gaires;
2. rekomenduoja Konvencijos šalims į jas atsižvelgti ir patvirtinti kaip nacionalinės teisės dalį.

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO GAIRĖS

Įvadas

Šiame dokumente pateikiamos teorinės, metodinės ir praktinės Europos kraštovaizdžio konvencijos (toliau – Konvencija) įgyvendinimo gairės. Jis skirtas Konvencijos šalims, norinčioms parengti ir įgyvendinti nacionalinę kraštovaizdžio politiką, grindžiamą šia Konvencija. Dokumente pateikiami pasiūlymai, kuriuose atsižvelgiama į kraštovaizdžio sampratos pažangą ir raidą Europoje, taip pat esamą įvairią praktinę Konvencijos taikymo patirtį.

Kraštovaizdžio samprata išgyvena sparčių ir esminių pasikeitimų laikotarpį, lydimą didelės pažangos. Kartu su dokumentais, susijusiais su jos įgyvendinimu, Konvencija yra visiškai naujovė lyginant su kitais tarptautiniais kultūros ir gamtos paveldo dokumentais. Daugelyje Europos valstybių – ar jos būtų oficialiai prisijungusios prie Konvencijos, ir ne – ji jau inspiravo ne tik nacionalinių ir regionų, bet ir įvairių kitų administravimo lygmenų teisės aktų pokyčius, taip pat sukūrė sąlygas metodinių dokumentų ir eksperimentų, praktiškai įgyvendinančių aktyvią kraštovaizdžio politiką, dalyvaujant visoms suinteresuotosioms šalims, atsiradimui.

Tokia padėtis susidarė tiek valstybėse, kurios jau nuo seno aktyviai veikia šioje srityje ir yra išbandžiusios bei patikrinusios kraštovaizdžio politikos kryptis ir priemones, tiek valstybėse, kurios dar nepasiekė šio etapo. Kai kurios šalys Konvenciją laiko atskaitos tašku inicijuojant radikalius pokyčius nacionalinėje kraštovaizdžio politikoje, kitoms ji suteikia galimybę tokiai politikai suformuluoti.

Pateikiamos gairės ir pasiūlymai turėtų būti taikomi atsižvelgiant į kiekvienos valstybės valdžios institucijų laisvę ir visų pirma kūrybingumą diegiant teises, praktines, administracines ir technines su kraštovaizdžiu susijusias priemones ir instrumentus, ir nėra teisiškai įpareigojančios.

Vengiama siaurai arba ribojančiai aiškinti Konvencijos tekstą ar teikti siūlymus, kuriuos įgyvendinant anksčiau kilo problemų. Kiekvienos valstybės veiklos kryptis, pasirinkta Konvencijai taikyti, taps bendru ištekliu, kuris bus naudingas visoms kitoms valstybėms.

Keletas bendrųjų principų ir nuostatų:

- bendraisiais principais siekiama paaiškinti kai kuriuos esminius Konvencijos straipsnius;
- bendrosiomis nuostatomis siekiama paaiškinti pagrindus techninių ir praktinių veiksmy, kurių reikia imtis siekiant skatinti kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir planavimą, vadovaujantis kraštovaizdžio kokybės tikslais (administraciniai ir instituciniai klausimai) bei kraštovaizdžio dimensijos įtraukimą į visų susijusių sektorių politiką (kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo kriterijai ir priemonės).

Europos Tarybos darbo grupių, atsakingų už Konvencijos įgyvendinimą, posėdžiuose jau atlikti ir bus tęsiami išsamūs Konvencijos įgyvendinimui naudingų temų tyrimai.

Gairės ir jų priedai, kurie yra neatsiejama gairių dalis, skirti palengvinti Konvencijos nuostatų perkėlimą į nacionalinius, regionų ir vietos teisės aktus.

I DALIS. BENDRIEJI PRINCIPAI

Bendraisiais principais siekiama paaiškinti kai kuriuos esminius Konvencijos straipsnius.

I.1. Vadovaujantis bendraisiais principais siūloma

A) Teritoriją vertinti kaip visumą

Konvencija yra taikoma visai teritorijai ir apima gamtos, kaimo, miesto ir miesto apylinkių vietas. Ji aprėpia žemę, vidaus vandenį ir jūrų aplinką. Ji taikoma kraštovaizdžiams, kurie galėtų būti laikomi išskirtiniais, ir įprastiniams ar degradavusiems, sunykusiems kraštovaizdžiams.

B) Pripažinti esminį žinių vaidmenį

Kraštovaizdžio teritorinių vienetų nustatymas, aprašymas ir vertinimas yra parengiamasis kraštovaizdžio politikos etapas, kuriuo analizuojamos kraštovaizdžio morfologinės, archeologinės, istorinės, kultūrinės ir gamtinės charakteristikos bei jų sąsajos, taip pat nagrinėjami pokyčiai. Tai, kaip kraštovaizdį suvokia visuomenė, taip pat reikėtų analizuoti iš istorinės raidos ir pastarojo meto reikšmingumo perspektyvų.

C) Skatinti sąmoningumą

Aktyvus visuomenės dalyvavimas reiškia, kad specializuotos žinios turi būti pasiekiamos visiems, t. y. lengvai prieinamos, susistemintos ir pateikiamos taip, kad jas galėtų suprasti ir ne specialistai.

D) Nustatyti kraštovaizdžio strategijas

Nacionalinio, regionų ir vietos lygmens valdžios institucijos savo kompetencijos ribose turėtų parengti specialias ir (arba) sektorines kraštovaizdžio strategijas. Politikos įgyvendinimas turi būti susijęs su tikslingu išteklių ir institucijų kompetencijų naudojimu laike ir erdvėje. Įvairios strategijos turėtų būti siejamos pagal kraštovaizdžio kokybės tikslus.

E) Kraštovaizdžio dimensiją integruoti į teritorinę politiką

Siekiant užtikrinti kokybiškesnius kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ar planavimo pasiūlymus, kraštovaizdžio dimensija turi būti integruota į visas – bendras ir atskirų sektorių – teritorinio tvarkymo politikos kryptis.

F) Kraštovaizdį integruoti į sektorių politiką

Taikant atitinkamas procedūras, būtina pilnai ir sistemingai integruoti kraštovaizdžio dimensiją į visas politikos kryptis, turinčias įtakos teritorijos kokybei. Integravimas turi apimti įvairias to paties lygmens administracines institucijas ir departamentus (horizontalioji integracija) ir skirtingiems lygmenims priskiriamas administravimo institucijas (vertikalioji integracija).

G) Pasielkti visuomenės dalyvavimą

Visuomenės dalyvavimo procedūros, įgalinančios piliečius aktyviai veikti nustatant kraštovaizdžio kokybės tikslus ir įgyvendinant apsaugos, tvarkymo ir planavimo priemones taip pat – dalyvauti kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo stebėsenoje, turi būti atliekamos prieš nustatant kraštovaizdžio politiką, jos įgyvendinimo priemones ir šią politiką įgyvendinant.

H) Pasielkti kraštovaizdžio kokybės tikslus

Kiekvienas planavimo veiksmas ar projektas turėtų atitikti nustatytus kraštovaizdžio kokybės tikslus. Jis visų pirma turėtų gerinti arba bent jau nebloginti kraštovaizdžio kokybės. Todėl reikėtų vertinti bet kokios apimties projektų poveikį kraštovaizdžiui ir nustatyti taisykles bei priemones tokio poveikio reguliavimui. Kiekvienas planavimo veiksmas ar projektas turėtų ne tik tikti, bet ir derėti prie vietovės charakterio.

I) Sukurti abipusės pagalbos ir keitimosi informacija mechanizmus

Keitimasis informacija, teorinių, metodinių ir empirinių idėjų mainai tarp kraštovaizdžio specialistų bei mokymasis iš šios patirties yra itin svarbūs užtikrinant Konvencijos socialinį ir teritorinį aktualumą bei įgyvendinant jos tikslus.

I.2. Kraštovaizdžio apibrėžtis

„Šioje Konvencijoje:

a) „kraštovaizdis“ – tai žmonių suvokiama vietovė, kurios pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) žmonių veiksmų veikimas ir sąveika.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 1 straipsnis „Apibrėžtys“)

„Vadovaujantis 15 straipsnio nuostatomis ši Konvencija yra taikoma visai Šalių teritorijai ir apima gamtos, kaimo, miesto ir miesto apylinkių vietoves. Ji aprėpia žemę, vidaus vandenį ir jūrų aplinką. Ji taikoma kraštovaizdžiams, kurie galėtų būti laikomi išskirtiniais, ir įprastiniams ar sunykusiems kraštovaizdžiams.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 2 straipsnis „Taikymo sritis“)

Konvencijoje kraštovaizdžio samprata skiriasi nuo sampratos, įtvirtintos kai kuriuose dokumentuose, kuriuose kraštovaizdis laikomas „turtu“ (kraštovaizdžio samprata paveldo prasme) ir vertinamas (kaip „kultūrinis“, „gamtinis“ ir pan. kraštovaizdis) kaip fizinės erdvės dalis. Tačiau ši nauja samprata perteikia norą tiesiogiai ir išsamiai nagrinėti aplinkos, kurioje gyvena žmonės, kokybės klausimą. Ši kokybė pripažįstama kaip būtina kiekvieno individo ir visuomenės gerovės (suvokiamos fizine, fiziologine, psichologine ir intelektine prasme) bei darnaus vystymosi sąlyga, taip pat ekonominę veiklą skatinantis išteklius.

Dėmesys sutelkiamas į teritoriją kaip visumą, neišskiriant jos miesto, priemiesčių, kaimo ir gamtos dalių ar tų dalių, kurias galima laikyti išskirtinėmis, įprastomis ar sunykusiomis; neapsiribojama vien kultūriniais, dirbtiniais ar gamtiniais elementais, nes kraštovaizdis yra visuma, kurios sudedamosios dalys nagrinėjamos tuo pačiu metu jų sąveikoje.

Laikoma, kad darnaus vystymosi samprata visiškai ir kompleksiškai apima aplinkos, kultūros, socialinę ir ekonominę dimensijas, t. y. jos taikomos visai teritorijai. Tai, kaip gyventojai savo aplinką suvokia per jausmų (vaizdų, garsų, uoslės, lytėjimo ir skonio) ir emocijų prizmę, bei aplinkos įvairovės, specialių istorinių ir kultūrinių ypatybių pripažinimas yra būtini ugdant pačių gyventojų pagarbą savaičiai ir norą ją išsaugoti, puoselėjant individualią ir visuomenės gerovę. Tai reiškia, kad reikia pripažinti gyventojų teises ir pareigas aktyviai dalyvauti įgyjant žinių, priimant sprendimus ir gerinant vietų, kuriose jie gyvena, kokybę. Visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus dėl veiksmų ir įgyvendinant bei kontroliuojant šiuos sprendimus laikomas ne formalumu, o neatsiejama kraštovaizdžio tvarkymo, apsaugos ir planavimo dalimi.

I.3. Kraštovaizdžio įteisinimas

„Kiekviena Šalis įsipareigoja: a) įteisinti kraštovaizdį kaip svarbią žmonės supančios aplinkos sudedamąją dalį, jų bendro kultūros ir gamtos paveldo įvairovės išraišką bei jų savasties pagrindą;“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 5 straipsnis „Bendro pobūdžio priemonės“).

Kraštovaizdžio įteisinimas sukuria teises ir pareigas visoms Europos institucijoms ir piliečiams juos supančios aplinkos atžvilgiu. Kraštovaizdis, kuriame gyvenama, susikūrė dėl daugelio veiksmų įvairioms suinteresuotosioms šalims vykdant pačią įvairiausią skirtingos trukmės ir masto teritorinę veiklą. Tokia veikla gali būti ir valdžios institucijų veiksmų, kuriant didelio masto infrastruktūrą, ir individualių veiksmų ribotoje erdvėje pasekmė.

I.4. Kraštovaizdžio politikos kryptys

„Šioje Konvencijoje: ... b) „kraštovaizdžio politika“ – tai kompetentingų viešosios valdžios institucijų bendrų principų, strategijų ir gairių, leidžiančių imtis konkrečių priemonių kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti ir planuoti, raiška.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 1 straipsnis „Apibrėžtys“)

Praktinių veiksmų atžvilgiu Konvencijoje numatyta:

- parengti specialias kraštovaizdžio politikos kryptis, kartu integruojant kraštovaizdžio dimensiją į visų sektorių politiką, darančią tiesioginį ar netiesioginį poveikį teritorijos pokyčiams. Kraštovaizdis ne papildo kitas temas, o yra neatsiejama bet kurių veiksmų dalis;
- pereiti nuo politikos, kuri grindžiama tik teritorijos ypatybių ir dalių, pripažintų išskirtinėmis, apsauga, prie politikos, grindžiamos visos gyvenamosios aplinkos – išskirtinės, įprastinės ar degradavusios – kokybe;

- nustatyti naujas įvairių institucijų bendradarbiavimo įvairiais administraciniais lygmenimis formas;
- įdiegti naują požiūrį į kraštovaizdžio stebėseną ir vertinimą, pagal kurį:
- teritorija vertinama kaip visuma (jau nepakanka, kaip anksčiau, skirti saugomas teritorijas);
- tuo pačiu metu taikomi ir susiejami keli požiūriai: ekologinis, archeologinis, istorinis, kultūrinis, suvokimo ir ekonominis;
- atsižvelgiama į socialinius ir ekonominius aspektus.

I.5. Veiksmai kraštovaizdžio srityje

Konvencijoje pateikiamos veiksmų kraštovaizdžio srityje – apsaugos, tvarkymo ir planavimo – apibrėžtys:

„Šioje Konvencijoje: ... d) „kraštovaizdžio apsauga“ – tai veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti ir palaikyti kraštovaizdžiui svarbias arba būdingas ypatybes, pateisinami jo paveldo verte, atsiradusia dėl jo natūralaus susiformavimo gamtovaizdžio ir (arba) žmonių veiklos.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 1 straipsnis „Apibrėžtys“)

Apsaugos samprata perteikia mintį, kad kraštovaizdis kinta ir šiuos pokyčius tenka pripažinti tam tikrose ribose. Apsaugos priemonės, kurias šiuo metu plačiai bandoma taikyti praktikoje, neturėtų būti skirtos „laikui sustabdyti“ arba išnykusioms gamtos ar žmonių suformuotoms ypatybėms atkurti. Jos gali tikslingai nukreipti pokyčius, siekiant jų specialias materialines ir nematerialines ypatybes perduoti ateities kartoms. Kraštovaizdžio charakteristikos gali priklausyti nuo ekonominių, socialinių, ekologinių, kultūrinių ir istorinių veiksnių, kurių ištakos dažnai yra visiškai kitose vietovėse. Kraštovaizdžio apsauga turėtų būti įgyvendinama taip, kad atitinkamu lygmeniu būtų atsižvelgiama ne tik į vietovėms būdingas charakteristikas, bet ir išorės veiksnius.

„Šioje Konvencijoje: ... e) „kraštovaizdžio tvarkymas“ – tai veikla atsižvelgiant į tvaraus vystymosi perspektyvą, kuria siekiama užtikrinti nuolatinę kraštovaizdžio priežiūrą, kad būtų galima orientuoti ir derinti pokyčius, kuriuos sukelia socialiniai, ekonominiai ir aplinkos raidos procesai.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 1 straipsnis „Apibrėžtys“)

Kraštovaizdžio tvarkymas yra nepertraukiami veiksmai, kuriais siekiama daryti įtaką veiklai, galinčiai pakeisti kraštovaizdį. Tai taikomojo planavimo forma, kuri pati vystosi kintant visuomenės gyvenimo būdui ir supančiai aplinkai. Ją taip pat galima vertinti ir kaip teritorinį projektą, atsižvelgiantį į naujus socialinius siekius, numatomus biofizinių ir kultūrinių charakteristikų pokyčius bei gamtinių išteklių prieinamumą.

„Šioje Konvencijoje: ... f) „kraštovaizdžio planavimas“ – tai aiškiai į ateitį orientuota veikla, kuria siekiama tobulinti, atkurti arba kurti kraštovaizdį.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 1 straipsnis „Apibrėžtys“)

Kraštovaizdžio planavimą taip pat galima vertinti kaip teritorinio projektavimo formą, susijusią su pokyčiais, atsirandančiais dėl naujus socialinius poreikius numatančio tenkinti vystymosi. Jis turi remtis darnaus vystymosi principais, atsižvelgti į vidutinės trukmės ir ilgalaikius ekologinius ir ekonominius procesus. Planavimas taip pat apima pažeistų, sunykusių žemių (kasyklų, karjerų, sąvartynų, dykvičių ir pan.) atkūrimą, atnaujinimą, vykdomą siekiant, kad jos atitiktų nustatytus kraštovaizdžio kokybės tikslus.

Veiksmai kraštovaizdžio srityje – tai apsaugos, tvarkymo ir planavimo, vykdomo vienoje ir toje pačioje teritorijoje, priemonių derinys. Tam tikros dalys ir ypatybės gali būti saugomos, kitos, ypač procesai, turėtų būti tvarkomi, o dar kitos turėtų būti sąmoningai atstatomos, pertvarkomos, kuriamos.

II DALIS. BENDROSIOS NUOSTATOS

Konvencijos 5 straipsnyje nustatytomis bendrosiomis nuostatomis siekiama paaiškinti techninių ir praktinių veiksmų, kurių reikia imtis siekiant skatinti kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir planavimą vadovaujantis kokybės tikslais (administraciniai ir instituciniai klausimai) pagrindus, bei kraštovaizdžio dimensijos įtraukimą į visų susijusių sektorių politiką (kraštovaizdžio politikos krypties kriterijai ir įgyvendinimo priemonės).

II.1. Pareigų padalijimas ir administracinė struktūra

„Kiekviena Šalis šią Konvenciją, konkrečiai 5 ir 6 straipsnius, įgyvendina pagal savo valdžių padalijimą, laikydamasi savo konstitucinių principų ir administracinės tvarkos, gerbdama subsidiarumo principą ir atsižvelgdama į Europos vietos savivaldos chartiją. Nenukrypdama nuo šios Konvencijos nuostatų, kiekviena Šalis derina šios Konvencijos įgyvendinimą su savo politikos kryptimis.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 4 straipsnis „Pareigų padalijimas“)

Kai kuriose Europos valstybėse jau seniai įgyvendinamos kraštovaizdžio politikos kryptys – tiek kompleksiskai, tiek atskiruose sektoriuose – remiantis istorinį paveldą ar gamtą reglamentuojančiais įstatymais, priimtais per pirmuosius XX amžiaus dešimtmečius. Politikos kryptys remiasi tam tikrų teritorijų ar ypatybių, kurios dėl įvairių priežasčių laikomos itin vertingomis (dominuojanti samprata buvo tiesiog graži gamta ar vaizdingumas, panoraminiai vaizdai ir pan., susiję su XVI ir XVIII a. kultūros modeliais, išreikštais tapyboje), apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais. Kai kuriose iš šių valstybių administracinė atsakomybė perduota skirtingų administracinių lygmenų institucijoms, besirūpinančioms istoriniu paveldu ir kultūra.

Kitose valstybėse, ypač per keletą pastarųjų dešimtmečių, buvo parengtos politikos kryptys, ypatingą dėmesį skiriant aplinkos (oro, vandens, žemės, augmenijos ir gyvūnijos) kokybės reguliavimo klausimams, o kraštovaizdžio temai dažnai suteikiama tokia pati svarba kaip ir aplinkai. Keliose šalyse atsakomybė už kraštovaizdį perduota administracinėms institucijoms, atsakingoms už gamtos, aplinkos ir ekologijos klausimus.

Dar kitose valstybėse tai yra teritorijų planavimo institucijų atsakomybės dalis.

Dėl kraštovaizdžio sudėtingumo, pastaraisiais metais buvo rasta kitų sprendimų nacionaliniu, o ypač regiono ir vietos lygmenimis, o atsakomybė už kraštovaizdį kartais perduodama sektoriams, susijusiems su žemės naudojimu ir statybos politikos kryptimis, viešųjų darbų sektoriams, o kartais – su žemės ūkiu susijusiems ir pan. sektoriams.

Kiekviena valstybė priima sprendimą dėl kraštovaizdžio klausimų institucinės struktūros atsižvelgdama į bendrą šalies administracinę struktūrą (centralizuotą, decentralizuotą, federalinę) valdymo lygmenis (nuo nacionalinio iki vietos) bei šalies administracines ir kultūros tradicijas bei veikiančias struktūras.

Visais atvejais rekomenduojama kraštovaizdžio klausimams skirti ypatingą dėmesį ir nagrinėti savarankiškai, tiek skirstant administracinę atsakomybę, tiek vykdant žiniomis pagrįstą praktinę veiklą, nesvarbu, ar šie klausimai įtraukti į platesnius administracinius sektorius, ar ne.

Kompetencijos sritys turėtų būti paskirstomos skirtingais administravimo lygmenimis, vadovaujantis subsidiarumo principu, pagal kurį reikalaujama, kad veiksmų imtųsi institucija, kuri yra arčiausiai gyventojų. Tačiau institucijos aukštesniame administraciniame lygmenyje gali teikti gaires ir derinti veiksmus, kurie nėra susiję su vietinio lygmens sprendimais (t. y. rekomendacijos, koordinavimas, specializuoti duomenų bankai, nacionalinės ir regiono planavimo politikos kryptys ir priemonės ir pan.) arba tuomet, kai tai užtikrina didesnę efektyvumą. Įvairių valstybių ir regionų patirtimi galima pasinaudoti kaip atskaitos tašku priimant sprendimus dėl atitinkamos veiklos krypties.

Siekiant užtikrinti, kad kraštovaizdžio dimensija būtų įtraukta į regionų politiką, būtina rengti konsultacijas, visų pirma išankstines, tarp skirtingų lygmenų institucijų, atsakingų už atitinkamos srities administravimą (centrinės ir vietos valdžios institucijų), bei to paties lygmens skirtingų institucijų ir sektorių (horizontalios ir vertikalios konsultacijos).

Konsultacijos turėtų būti skiriamos bendros strategijos formulavimui ir sprendimams dėl praktinių veiksmų priėmimo. Tokiu būdu būtų galima derinti nesusijusius ir individualius interesus, kurie neatsiejami nuo į kokybę orientuoto požiūrio, grindžiamo tik konkrečių teritorijų apsauga, ir išvengti skirtingų, o kartais net prieštaraujančių viena kitai politikos krypties įvairiuose viešajame paslaugas teikiančiuose sektoriuose.

Nacionaliniu lygmeniu būtų naudinga numatyti nuolatinių konsultacijų mechanizmus ir procedūras bei reguliariai rengti institucijų, kurioms tenka aukščiausio lygmens administracinę atsakomybę (ministerijų), susitikimus siekiant nustatyti ir suderinti strategijas bei suformuoti konsultacines struktūras (pavyzdžiui, nuolatinę tarpžinybinę konferenciją). Tas pats galėtų būti taikoma tarp ministerijų

ir žemesnių administracinių lygmenų (pavyzdžiui, valstybės-regionų konferencijos) bei tarp skirtingų administracinių lygmenų. Be šių nuolatinių struktūrų, galima parengti skirtingų įstaigų ir institucijų (viešojo ir privačiojo sektoriaus), kurios specializuojasi tam tikrų nacionalinių ir vietos problemų srityse, bendradarbiavimo procedūras, visų pirma departamentų, atsakingų už skirtingus veiklos sektorius, regionuose, bendradarbiavimą savivaldybių priežiūros institucijose ir pačiose savivaldybėse. Taip pat galima numatyti mechanizmus, pagal kuriuos patariamąsias ir rekomendacines funkcijas atliekančios nacionalinės, regionų ir vietos struktūros teiktų pagalbą minėtoms techninėms ir administracinėms tarnyboms (kraštovaizdžio observatorijoms, kraštovaizdžio taryboms, kraštovaizdžio centrams ir institutams ir pan.). Šias struktūras galėtų sudaryti administracinių institucijų, mokslo ir profesinių bendruomenių, susijusių su kraštovaizdžio klausimais, bei asociacijų atstovai.

Atsižvelgdama į savo administracines struktūras ir procedūras kraštovaizdžio srityje, kiekviena valstybė turėtų nustatyti visuomenės dalyvavimo tvarką, organizavimo metodus ir kriterijus.

Valdžios institucijos kraštovaizdžio politikai turėtų skirti žmogiškųjų ir finansinių išteklių. Juos galima numatyti specialiai arba pritraukti iš kitų sektorių (pavyzdžiui, aplinkos, turizmo, viešųjų darbų, kultūros ir pan.), galbūt įtraukiant kraštovaizdžio dimensiją į minėtų sektorių politikos kryptis.

II.2. Kraštovaizdžio politikos kryptių kriterijai ir priemonės

Esminiai veiksmų kraštovaizdžio srityje etapai:

- kraštovaizdžio pažinimas: teritorinių vienetų nustatymas, analizė ir vertinimas;
- kraštovaizdžio kokybės tikslų nustatymas;
- šių tikslų siekimas saugant, tvarkant ir planuojant kraštovaizdį per tam tikrą laikotarpį (išskirtiniai veiksmai ir priemonės bei įprasti veiksmai ir priemonės);
- pokyčių stebėseną, politikos poveikio vertinimas, kryptių ir priemonių keitimo galimybių analizė.

Dalyvavimas, konsultacijos, idėjų kaupimas, aptarimas ir tvirtinimas (tarp institucijų ir gyventojų, horizontalus ir vertikalus) turėtų būti organizuojamas visais šio proceso etapais.

Reguliavimo sistemoje daugiau dėmesio turi būti skiriama principams, o ne konkretiems veiklos metodams, kurie turėtų būti nagrinėjami techninio pobūdžio dokumentuose ir kuriuos bėgant laikui galima lengviau keisti (įgyvendinimo taisyklės, priedai ir pan.). Reikėtų skatinti kūrybingai vykdyti mokslinius tyrimus ir eksperimentus. Jie jau vyksta daugelyje valstybių arba vykdomi bendradarbiaujant kelioms valstybėms.

II.2.1. Kraštovaizdžio pažinimas: teritorinių vienetų nustatymas, analizė ir vertinimas

Kraštovaizdžio pažinimas yra pirmasis esminis etapas tiek formuluojant pasirinkimo galimybes, tiek įtraukiant suinteresuotąsias šalis, kurių veikla turi įtakos kraštovaizdžiui; jis leidžia pagrįstai nustatyti kraštovaizdžio kokybės tikslus ir kraštovaizdžio veiksmus.

„C. Nustatymas ir vertinimas

1. Aktyviai dalyvaujant 5 straipsnio c punkte numatytiems suinteresuotiems dalyviams, norėdama pagerinti savo kraštovaizdžio pažinimą, kiekviena Šalis įsipareigoja:
 - a. i visoje teritorijoje nustatyti kraštovaizdžio teritorinius vienetus;
 - ii analizuoti jų charakteristikas, jas keičiančius veiksnius ir patiriamus sunkumus;
 - iii atkreipti dėmesį į pokyčius;
 - b. taip nustatytus kraštovaizdžio teritorinius vienetus įvertinti atsižvelgiant į suinteresuotų dalyvių ir atitinkamos gyventojų grupės jiems priskiriamą konkrečią vertę.
2. Nustatymas ir vertinimas yra atliekami vadovaujantis Šalių patirties ir metodikos mainais, organizuojamais Europos lygmeniu pagal 8 straipsnį.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 6 straipsnis „Konkrečios priemonės“)

Įvairūs su Konvencija susiję tekstai ir eksperimentinė veikla, rengiama arba įgyvendinama skirtingose Europos valstybėse rodo skirtingą požiūrį į pažinimą, atspindi kultūrinių sampratų įvairovę. Tačiau jau aiškiai suvokta, kad dažniausiai taikomos teorinės ir metodinės priemonės neatitinka realių poreikių, nes priklauso atskirų disciplinų sritims, o tuo tarpu kraštovaizdis reikalauja reaguoti tarpdisciplininėje erdvėje ir per labai trumpą laiką, dėl ko būtina pažinti ir įvertinti nuolatinius pokyčius taip pat ir vietos lygmeniu.

Galimi požiūriai:

- požiūris, kurį būtų galima apibūdinti kaip „aprašomąjį-interpretacinį“; kai bendroji informacija papildoma reikalavimais, nustatoma taikant teritorinių pokyčių valdymo priemones (bendrieji, specialieji planai, kraštovaizdžio projektai ir pan.);
- santykinai nepriklausomi analitiniai ir aprašomieji požiūriai, susiję su konkrečių praktinių tikslų įgyvendinimu.

Todėl sąvoką „nustatymas“ reikėtų suprasti plačiąja prasme kaip šio preliminarus reikalavimo išraišką. Nustatymas apima konkrečių charakteristikų identifikavimo ir jų analizės etapą (apibūdinimas) ir kokybės problemos nustatymo etapą (įvertinimas), kurie gali skirtis dėl įvairių situacijų ir tikslų sudėtingumo. Sąvoką „nustatymas“ nereikėtų aiškinti supaprastintai ar suvokti tik kaip kraštovaizdžių inventurizaciją. Ji turi būti siejama su kraštovaizdžio kokybės tikslų suformulavimu.

Kraštovaizdžio pažinimas turėtų būti plėtojamas per nustatymo, apibūdinimo ir įvertinimo procesą, kuris apima:

- konkrečių vietovių fizinių charakteristikų supratimą ir apibūdinimą pagal jų dabartinę būklę, atskleidžiant gamtos ir žmonijos poveikio ženklus ir pripažįstant, kad kraštovaizdžio charakteristikas nulemia gamtos ir (arba) žmonijos veiksmų veikimas ir sąveika;
- kraštovaizdžio vystymosi procesų, kuriuos lemia buvusios, dabartinės bei būsimos jų veikiančios gamtinės ir antropogeninės jėgos, nagrinėjimą; galimų grėsmių ir rizikų kraštovaizdžiui akcentavimą;
- charakteristikų ir vertybių sistemų nustatymą, vadovaujantis ekspertine analize arba žiniomis apie tai, kaip visuomenė suvokia kraštovaizdį. Tokias žinias įvairiomis formomis galima įgyti visuomenės dalyvavimo kraštovaizdžio politikos formavime proceso metu, analizuojant geografinį gyventojų pasiskirstymą.

Siūlant konkrečias priemones, nereikėtų riboti galimų metodų, etapų ir šalių, suinteresuotų kraštovaizdžio pažinimu skaičiaus ir pobūdžio: tam tikros valdžios institucijos gali inicijuoti kraštovaizdžio katalogų ar atlasų, kaip atskirų metodinių priemonių, rengimą ir įtraukti kitas institucijas į jų kūrimą. Skirtingose valstybėse šie dokumentai vadinami įvairiai – kraštovaizdžio atlasais, kraštovaizdžio katalogais, kraštovaizdžio žemėlapiams, kraštovaizdžio pobūdžio vertinimo žemėlapiams ir panašiai. Šios priemonės formuoja bendrą kraštovaizdžio srities sistemą ir nustato terminus, tai palengvina suinteresuotųjų šalių bendravimą. Tuo pat metu yra galimybė ir ekspertams nuspręsti, koks turėtų būti pirmasis pažinimo etapas – aprašomoji analizė ar interpretacinis aprašymas, būtinas kraštovaizdžio politikos ir jos įgyvendinimo priemonėms nustatyti, atsižvelgiant į teritorijos administracinį lygmenį, dydį, tikslus ir priemones (programas, planus, chartijas ir pan.).

Būtina:

- skatinti skirtingų pažintinių teritorijos tyrimo požiūrių (ekonominio, socialinio, aplinkosaugos, istorinio ar kultūrinio, suvokiamojo ar regimojo ir pan.) integravimą;
- užtikrinti, kad analizė apimtų visą teritoriją (atsižvelgiant į ypatingas, įprastines ir degradusias, sunykusias dalis), o ne tik tas dalis ar ypatybes, kurios laikomos svarbiomis ar išskirtinėmis;
- užtikrinti, kad žinios būtų prieinamos, aiškios ir jų sisteminimas bei pateikimas būtų skaidrus, visų pirma siekiant įtraukti visuomenę į kraštovaizdžio politikos tikslų nustatymą;
- skatinti kraštovaizdžio duomenų bazių kūrimą ir palaikymą; jose turėtų būti kaupiami duomenys apie vietovių būklę, jų praeities ir dabarties dinamiką, grėsmes ir riziką, taip pat jų gamtos ir žmonių daromą įtaką. Informaciją reikėtų atnaujinti periodiškai ir dažnai, jeigu pokyčiai vyksta sparčiai. Duomenų bazės turėtų atitikti nacionalinius ir, jeigu taikoma, tarptautiniu lygmeniu pripažįstamus kriterijus, siekiant paskatinti valstybes, regionus ir teritorines bendruomenes kitais lygmenimis keistis sukauptą patirtimi.

II.2.2. Kraštovaizdžio kokybės tikslų nustatymas

„D. Kraštovaizdžio kokybės tikslai

Kiekviena Šalis įsipareigoja po viešų konsultacijų pagal 5 straipsnio c punktą apibrėžti kraštovaizdžio kokybės tikslus nustatytiems ir įvertintiems kraštovaizdžio teritoriniams vienetams.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 6 straipsnis „Konkrečios priemonės“)

Ypatingas dėmesys gali būti skiriamas tam tikriems gamtiniams ir (arba) istoriniams vietovių elementams, siekiant išsaugoti jų specialią funkciją, visų pirma istorinę prasmę, taip pat ekologinį ir kitokį potencialą, pavyzdžiui, agrarinėje žemėje esančioms gyvatvorėms, giraitėms, akmenų tvoroms ar pylimams, terasoms, pavieniams monumentaliesiems medžiams, šaltiniams ar istoriniams vandens kanalų tinklams.

Gali būti taikomos pačios įvairiausios priemonės – nuo teisinės apsaugos formų iki dotacijų savininkams ir ūkininkams už priežiūrą, persodinimą ar kitų tam tikrų gerinimo priemonių įgyvendinimą, tuo pat metu skiriant mokomąją medžiagą, pateikiant rekomendacijas ir supažindinant su tradiciniais kraštovaizdžio priežiūros metodais.

Specialūs nurodymai ir taisyklės gali būti parengtos tam tikroms veiklos rūšims ir pokyčiams, kurie daro didelę įtaką vietovės kokybei, pavyzdžiui, elektros linijoms, telefono tinklams ir stulpams, vėjo jėgainėms, karjerams, kasykloms, komercinei ir politinei reklamai, pramogų objektams (pavyzdžiui, stovyklavietėms, priekabų nameliams (vagonėliams), pramogų vietoms) ir panašiai.

Tam tikros miestų plėtros temos ir problemos, susijusios su konkrečių vietovių ypatybėmis, dažnai išskiriamos kaip atskira kraštovaizdžio tyrimo tema (pavyzdžiui, miestų prieigos, miestų pakraščiai, priemiesčiai, linijinės istorinių centrų sąsajos (gatvinės gyvenvietės) ir panašiai) taip pat gali būti specialių kraštovaizdžio srities nurodymų ar taisyklių objektas.

Tinkamai atsižvelgiant į privatinės nuosavybės teisę, reikėtų užtikrinti kraštovaizdžio prieinamumą visuomenei: privažiavimo keliai, keliai, praėjimai ir takai turėtų sudaryti galimybes mėgautis kraštovaizdžiu. Šiuo tikslu ir suderinusios su atitinkamomis suinteresuotomis šalimis, valdžios institucijos gali pašalinti kliūtis arba įrengti apžvalgos aikšteles, apžvalgos trasas jų vertame kraštovaizdyje. Šie keliai taip pat turi būti patogūs ir saugūs bei atitikti darnaus vystymosi reikalavimus.

Kokybės tikslai turi būti nustatomi gerai išstudijavus konkrečias atitinkamų vietovių charakteristikas ir ypatybes, jų dinamiką ir potencialą, taip pat atsižvelgiant į tai, kaip kraštovaizdį suvokia visuomenė. Ypatingas dėmesys gali būti skiriamas tam tikriems kraštovaizdžio klausimams ar aspektams. Kraštovaizdžio kokybės tikslai – tai galutinis veiksnių kraštovaizdžio srityje rengimo proceso rezultatas, kuriam būtinas kraštovaizdžio pažinimas, viešos konsultacijos, politikos formulavimas ir veiksnių bei priežiūros strategijos nustatymas.

Tikslai turėtų tarnauti kaip orientacinės priemonių, kurios bus taikomos kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir planavimui bei jo tvarkymui, gairės tam tikram laikotarpiui. Tikslai turėtų būti nustatomi siejant socialinius reikalavimus ir vertę, kurią visuomenė priskiria kraštovaizdžiui, su pasirinktais politikos sprendimais dėl kraštovaizdžio komponentų turinio. Taip pat ypatingas dėmesys turi būti atkreipiamas į daugialypius socialinius vertinimus, atspindinčius gyventojų įvairovę.

Konkrečios apsaugos, tvarkymo ir planavimo priemonės turėtų būti taikomos visame kraštovaizdyje (ar jo teritoriniame vienetu) ir neskaidyti jo į atskirus elementus: kraštovaizdį apibūdina kelių elementų (fizinųjų, funkcinųjų, simbolinių, kultūrinių ir istorinių, formaliųjų ir pan.), sudarančių senovės ir šių laikų kraštovaizdžio sistemas, sąveika. Šios sistemos gali būti persipynusios ir persidengiančios toje pačioje teritorijos dalyje. Kraštovaizdis nėra tik jo sudedamųjų dalių visuma.

Kraštovaizdžio kokybės tikslai turėtų būti nustatomi bendruosiuose kraštovaizdžio politikos instrumentuose skirtingais lygmenimis (nacionaliniu, regionų, vietos ir pan.) bei oficialiai įgyvendinami per miesto ir kaimo planavimo ir plėtros dokumentus, taip pat atskirų sektorių priemones; savo ruožtu šie dokumentai gali prisidėti prie kraštovaizdžio kokybės tikslų formulavimo. Norint, kad šis procesas būtų sėkmingas, būtina nuo pat pradžių konsultuotis su viešojo sektoriaus ir visomis kitomis atitinkamomis suinteresuotomis šalimis bei užsitikrinti jų pritarimą ir dalyvavimą.

II.2.3. Dalyvavimas, sąmoningumo didinimas, profesinis rengimas ir švietimas

A. Dalyvavimas

„Kiekviena Šalis įsipareigoja:

... c) nustatyti plačiosios visuomenės, vietos ir regionų valdžios institucijų bei kitų dalyvių, suinteresuotų b punkte minimo kraštovaizdžio politikos apibrėžimu ir įgyvendinimu, dalyvavimo tvarką;“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 6 straipsnis „Bendro pobūdžio priemonės“)

Įsisaugojimas, kad žmonių ir jų gyvenamosios aplinkos ryšių stiprinimas palaiko darnų vystymąsi, turi įtakos visam kraštovaizdžio politikos formulavimo procesui. Be to, dalyvavimas laikomas priemone, padedančia stiprinti gyventojų tapatybę, leidžiančia geriau žmonėms suvokti save supančioje aplinkoje.

Visuomenės įsitraukimas, galintis sukelti prieštaravimus dėl skirtingų vertybių sistemų, kurias puoselėja įvairios visuomenės grupės, turėtų būti laikomas praturtinimu ir galimybe patikrinti sukauptas žinias, tikslų ir veiksnių apibrėžtis.

Dalyvavimas reiškia ryšį, jungiantį ekspertus ir mokslininkus su gyventojais, ir atvirkščiai. Gyventojai turi empirinių (vietos ir natūralistinių, praktinių) žinių, kurios gali būti naudingos apibendrinant specializuotas žinias ir pritaikant jas konkrečiai situacijai.

Dalyvavimas taip pat turi įtakos „vertinimo“ veiklai, kuri suvokiama kaip dialektinis ekspertų atliktos kraštovaizdžio analizės ir gyventojų jam priskiriamos vertės palyginimas, suvokiant, kad egzistuoja skirtingos „vertybių“ ir „nevertybių“ sistemos, kurios gali būti labai įsigalėjusios arba vis dar besiformuojančios. Šios vertybių sistemos (visuotinės, būdingos nacionalinei kultūrai, vietos kultūrai, kiekvieno individo kultūrai) priklauso ir mokslinei, ir populiariajai kultūrai. Jos yra ne kiekybinės, o kokybinės, kai kurios jų kartais gali prieštarauti viena kitai. Dalyvavimo samprata numato, kad kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo priemonės parenkamos atsižvelgiant į tai, kaip kraštovaizdį suvokia gyventojai ir kokius lūkesčius su juo sieja. Šia prasme Konvencijoje siūloma kraštovaizdžio samprata yra demokratijos atspindys, nes yra atsižvelgiama į skirtumus, randamos bendros charakteristikos ir galų gale pasiekiamas kompromisas. Tai alternatyva ekspertų rengiamiems hierarchiniams kraštovaizdžio charakteristikų klasifikatoriams.

Kiekviena valstybė visuomenės dalyvavimo būdus turėtų pasirinkti atsižvelgdama į esamas susitarimų siekimo, sprendimų priėmimo, ginčų nagrinėjimo tradicijas, administracinę struktūrą, teritorijų charakteristikas, taikomų praktinių priemonių rūšis, priemonių mastą ir sukaupimą bei kaupiamą patirtį tarptautiniu lygmeniu. Bet kuriuo atveju, turėtų dalyvauti visos suinteresuotosios šalys: nacionalinės, regionų ir vietos valdžios institucijos, gyventojai, kuriems tiesiogiai daromas poveikis, plačioji visuomenė, nevyriausybinės organizacijos, ūkio subjektai ir kraštovaizdžio specialistai bei mokslininkai.

Turi būti užtikrinta galimybė dalyvauti visuose kraštovaizdžio politikos krypties rengimo ir įgyvendinimo etapuose, visų pirma vertinant kraštovaizdį, nustatant kraštovaizdžio kokybės tikslus, priimanant sprendimus ir atliekant konkrečius veiksmus vietovėje. Dalyvavimas turėtų būti vertinamas ir kaip atitinkamų suinteresuotų šalių savitarpio informavimo sistema. Ypač svarbu, kad visuomenė dalyvautų visais įgyvendinimo etapais – nuo pradinio pažinimo etapo iki pat suderintų veiksnių įgyvendinimo. Kitaip tariant, vykdant projektus turi dalyvauti visos suinteresuotos šalys.

Nustatant pasirinkimo tvirtinimo tvarką, galima remtis išbandytais procesais – konsultacijomis, visuomenės apklausomis, informaciniais susitikimais ir šviečiamojo pobūdžio parodomis. Šie procesai gali vykti tuo pačiu metu.

B. Sąmoningumo didinimas

„A. Sąmoningumo didinimas

Kiekviena Šalis įsipareigoja didinti pilietinės visuomenės, privačių organizacijų ir viešosios valdžios institucijų sąmoningumą vertinant kraštovaizdžio vertę, jo vaidmenį ir pokyčius.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 6 straipsnis „Konkrečios priemonės“)

Poreikis pilietinę visuomenę, privačias organizacijas ir valdžios institucijas supažindinti su kraštovaizdžio verte, funkcijomis ir vykstančiais pokyčiais nereiškia, kad šios institucijos nesidomi vietovių, kuriose gyvena žmonės (*gyvenamosios aplinkos*), kokybe. Tai tiesiog reiškia, kad yra neteisingai sudėti akcentai ir kad suinteresuotosios šalys ne visuomet išvelgia kraštovaizdžio ir savo kasdienio gyvenimo sąsajas. Todėl sąmoningumo didinimas yra galimybė aiškiai parodyti žmonių gyvenamosios *aplinkos* ir jų kasdienės veiklos sąsajas su gamtinės aplinkos, būsto bei infrastruktūros charakteristikomis. Sąmoningumas didėja ir naudojantis asmeniniais kontaktais; jį sudaro vietos gyventojų, kuriuos paveiks būsimi planavimo sprendimai, patirtis, įgyta bendraujant su mokslinių bei techninių žinių turinčiais asmenimis, tai yra, mokslininkais ir ekspertais.

Įvairias sąmoningumo didinimo formas galima pasitelkti nuolat, periodiškai ar retkarčiais.

Tai gali būti:

- leidiniai, parodos, audiovizualinės priemonės, modeliavimas, menininkų ir fotografų pasirodymai nacionaliniu, regionų ar vietos lygmeniu. Jau ir dabar plačiai taikomi rašytiniai ir audiovizualiniai pristatymai gali būti pateikiami kaip įvairiausio masto iliustruoti leidiniai, skaidrių demonstravimas su garsu ar parodos. Šie metodai dažnai taikomi vietos lygmeniu, kalbant apie savivaldybės arba kelių savivaldybių teritorijų kraštovaizdį. Taip pat galima rengti pristatymus, po kurių vyktų diskusijos su vietos gyventojais, leisiančios sužinoti vietos gyventojų nuomonę. Kraštovaizdžio modeliavimas ar pristatymo priemonės taikant trimačius metodus ar funkcines schemas padeda geriau suprasti vieniems kitus ir diskutuoti;
- televizijos laidos apie bendruosius klausimus ir vietos patirtį;
- sąmoningumo didinimo vietoje iniciatyvos – pažintinis vietovių lankymas su vietos gyventojais, išrinktais atstovais, ekspertais ar mokslininkais. Šios iniciatyvos gali paskatinti diskusijas ir kolektyvinį mąstymą apie kraštovaizdžio ateitį. Kai kurios šių iniciatyvų gali būti įtraukiamos į didesnių renginių programą.

Sąmoningumo didinimas turėtų būti skirtas ne tik gyventojams, išrinktiems atstovams ir valdžios institucijų atstovams, bet ir įmonėms, nevyriausybinėms organizacijoms, mokslo ir technikos bendruomenei bei menininkams. Sąmoningumo didinimas turėtų būti suprantamas kaip politikos formuotojų žinių sklaida visomis kryptimis vietos personalui, vietos gyventojams ir atvirksčiai.

C. Profesinis regimas

„B. Profesinis rengimas...

Kiekviena Šalis įsipareigoja skatinti:

a) kraštovaizdžio vertinimo ir tvarkymo specialistų profesinį rengimą;

b) kraštovaizdžio politikos, apsaugos, tvarkymo ir planavimo daugiadalykes profesinio rengimo programą privataus ir viešojo sektoriaus profesionalams bei atitinkamoms asociacijoms;“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 6 straipsnis „Konkrečios priemonės“)

Daugelyje valstybių jau veikia kraštovaizdžio vertinimo ir tvarkymo specialistų profesinio rengimo programos, kurias reikėtų skatinti ir plėtoti. Kursai turėtų būti grindžiami kraštovaizdžio, kaip darniai besivystančios sistemos suvokimu, tai yra, būsimi specialistai turėtų būti mokomi apie kraštovaizdžio ir ūkio plėtros, kraštovaizdžio ir gamtos išteklių atsinaujinimo, kraštovaizdžio ir socialinio teisingumo santykį.

Tokio pobūdžio kursai turėtų būti skirti projektuotojams, vadovams, inžinieriams ir specialistams, dirbantiems kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo srityse. Jie turėtų apimti tiek projektų kūrimą, tiek jų valdymą. Išklautus šiuos kursus suteikiamas valstybės pripažįstamas diplomats. Jie jau priskiriami Europos švietimo programai, pagal kurią galimi tarpvalstybiniai universitetų mainai.

Profesinis rengimas turėtų atitikti specialistų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo poreikius:

- nacionalinės ir vietos valdžios institucijos bei už kraštovaizdį ir profesinį rengimą atsakingos organizacijos turėtų skatinti rengti specializuotus daugiadalykius kursus, skirtus kraštovaizdžio vertinimo ir praktinės veiklos specialistams rengti, bei ateityje jiems leisiantis atlikti kraštovaizdžio mokslinius tyrimus;

- nespecializuoti universitetiniai kursai turėtų sudaryti galimybes kraštovaizdžio temas įtraukti į specialistų, kurių veikla daro įtaką teritorijos kraštovaizdžio charakteristikoms, profesinį rengimą;
- speciali informacija, stažuotės ir kursai turėtų būti parengti ir siūlomi praktiškai dirbantiems išrinktiems atstovams, visų lygmenų ir sektorių valdžios institucijų techniniam personalui, privačiojo ir viešojo sektorių specialistams, atitinkamoms asociacijoms, kurių sektorių veikla daro poveikį kraštovaizdžiui (žemės ūkis, auginimas ir pan.) – tai turėtų užtikrinti kraštovaizdžio klausimų įtraukimą į sektorines politikas;
- reikėtų parengti teorinių ir taikomųjų kraštovaizdžio mokslinių tyrimų daugiadalykes programas, kurias tarptautinio bendradarbiavimo srityje remtų valstybės ir kitų administracinių lygmenų institucijos. Tikimasi, kad kraštovaizdžio mokslinių tyrimų indėlis praplės teorines žinias, sustiprins kraštovaizdžio ir darnaus vystymosi, valstybės politikos kryptį ir jų vertinimo ryšius, kraštovaizdžio mokslinių tyrimų ir švietimo, kraštovaizdžio ekonomikos, kraštovaizdžio istorijos ir jos apraiškas, sąsajas tarp kraštovaizdžio vertinimo metodų ir valstybės veiksmų, atskirų sektorių disciplinų požiūrių integraciją, siekiant vietoves įvertinti iš kraštovaizdžio perspektyvos, atitinkamų suinteresuotų šalių dalyvavimą rengiant ir įgyvendinant kraštovaizdžio politiką, nustatant jos įgyvendinimo priemones. Apskritai moksliniai tyrimai turėtų būti labiau orientuoti į praktinę sritį, nes fundamentalieji tyrimai ir praktiniai veiksmai yra glaudžiai susiję. Jūdviejų sąsajos gali duoti vertingų rezultatų kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir planavimui teoriniu, metodiniu ir praktiniu lygmenimis.

D. Švietimas

„B. ... ir švietimas Kiekviena Šalis įsipareigoja skatinti: ...

c) mokyklų ir universitetų kursus, kurie atitinkamose dalykinėse srityse būtų skirti su kraštovaizdžiu siejamoms vertybėms ir klausimams, susijusiems su jo apsauga, tvarkymu ir planavimu.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 6 straipsnis „Konkrečios priemonės“)

Nors mokyklos kai kuriose valstybėse jau siūlo kraštovaizdžio programas, jos turėtų būti sustiprintos siekiant sudominti vaikus tais aspektais, į kuriuos jie greičiausiai atkreips dėmesį vertindami juos supančios aplinkos kokybę. Be to, tai būdas su gyventojais bendrauti per šeimas.

To galima pasiekti vykdant ugdymą pagal kelias disciplinas – geografiją, istoriją, gamtos mokslus, ekonomiką, literatūrą, dailę, architektūrą, inžinerijos mokslus ar ugdant pilietiškumą.

Ugdymo turinys įvairiais lygmenimis turėtų skatinti domėjimąsi kraštovaizdžio temomis, mokant „skaityti“ kraštovaizdį bei atkreipiant dėmesį ryšius tarp žmonių gyvenimo būdo (*cadre de vie*) ir kraštovaizdžio, tarp ekologinių ir kraštovaizdžio problemų ir socialinių ir ekonominių klausimų. Kraštovaizdis yra mokomoji priemonė. Mokydamiesi jį suprasti, mokiniai stebi ir tiria aplinkos rodiklius, palengva atpažįsta šiuos dalykus ir kaip teritorijų planavimo turinį. Kraštovaizdžio supratimas taip pat padeda suprasti dabartinį ir ankstesnių istorinių laikotarpių kraštovaizdžio kaip bendruomenės tapatybės išraiškos formavimosi dėsningumus.

II.3. Įgyvendinimo būdai

„E. Įgyvendinimas

Siekiant įgyvendinti kraštovaizdžio politiką, kiekviena Šalis įsipareigoja priimti kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir (arba) planavimui skirtus teisės aktus.“ (Europos kraštovaizdžio konvencijos 6 straipsnis „Konkrečios priemonės“)

Kraštovaizdžio politikos kryptys gali būti įgyvendinamos arba kraštovaizdžio dimensija gali būti įtraukiama į sektorių politikos kryptis savanoriškai arba privalomai. Taip pat galima taikyti naujus įgyvendinimo metodus. Metodo pasirinkimas gali priklausyti nuo konkrečių aplinkybių, kurios gali skirtis net ir toje pačioje šalyje.

Igyvendinant kraštovaizdžio politikos kryptis arba integruojant kraštovaizdžio dimensiją į sektorių politikos kryptis, galima derinti šias skirtingas priemones atsižvelgiant į keliamus tikslus, konkrečias teritorijos charakteristikas, gyventojus ir administracinę struktūrą ir pan. Tai taikytina visiems kraštovaizdžiams ir visai ūkinei veiklai, kuri juos veikia. Kraštovaizdžio politika gali būti numatyta bendroje ar atskirų sektorių priemonėse skirtingais administraciniais, įvairių programų ir teritorijų planavimo lygmenimis; gali būti numatoma, kad šiais tikslais kompetentingos institucijos turi naudoti ar įsigyti žemę.

II.3.1. Privalomas įgyvendinimas

Privalomas kraštovaizdžio politikos įgyvendinimas priklauso nuo galiojančių teisės aktų bei keliamo tikslo – nuo pageidaujamo apsaugos, tvarkymo ar planavimo rezultato. Būtinoms priemonėms gali būti įtrauktos į teritorijų planavimo dokumentus arba gali būti numatomos specialiais mechanizmais, pavyzdžiui:

- tikslų integravimas į bendrąją apsaugos politiką: priemonės turėtų užtikrinti svarbių arba būdingų kraštovaizdžio aspektų išsaugojimą ir priežiūrą; rengiami ir etapais įgyvendinami tvarkymo planai. Gali būti naudojami galiojantys specialūs teisės aktai arba parengiami nauji;
- tikslų integravimas į bendrąją tvarkymo politiką: susitarimai ir kontraktai, kuriuose numatoma esamų kraštovaizdžio elementų priežiūra (gali būti numatytas kai kurių elementų išpirkimas);
- tikslų integravimas į bendrąją planavimo politiką: priemonės gali būti numatyta rengti planavimo schemas ar atitinkami nauji veiksmai. Gali būti numatytas atskirų veiksmų finansavimo mechanizmas, kita techninė ir (ar) praktinė pagalba.

II.3.2. Savanoriškas įgyvendinimas

Savanoriškas kraštovaizdžio politikos įgyvendinimas vykdomas pagal valdžios institucijų ir atitinkamų suinteresuotų šalių sudarytus susitarimus, chartijas, kokybės normas ar sutartis. Gali būti numatytos finansinės nuostatos, reglamentuojančios siūlomų veiksmų finansavimą, ir (arba) techninė bei praktinė pagalba, pavyzdžiui:

- apsaugos politikos atveju: susitarimai, numatantys kraštovaizdžio priežiūrą. Asmenims, nukentėjusiems nuo kraštovaizdžiui palankios priemonės poveikio, gali būti skiriama kompensacija;

- tvarkymo politikos atveju: susitarimai ar sutartys, numatančios esamų kraštovaizdžio struktūrų priežiūrą. Jei būtina, gali būti skiriamas finansavimas, padengiantis priežiūros išlaidas (pavyzdžiui, gyvatvorių, kanalų, takų ir pan. priežiūrai);
- planavimo politikos atveju: susitarimai ar sutartys, numatančios naujų kraštovaizdžio elementų ar objektų kūrimą, skiriant tam atitinkamą finansavimą. Šie nauji elementai ar objektai turėtų susilieti su esamu kraštovaizdžiu, tai yra, jie turi atitikti nustatytus kraštovaizdžio kokybės tikslus.

II.3.3. Kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo teisės aktai

Kraštovaizdžio politikos kryptys turi būti įgyvendinamos per bendrąją teritorijų planavimą, šio proceso metu turi būti užtikrinamas specialių teisės aktų taikymas bei kraštovaizdžio dimensijos įtraukimas į atskirų sektorių instrumentus. Jis turėtų būti grindžiamas bendraisiais principais nacionaliniu lygmeniu, kompetencijų sąsajomis keliais lygmenimis ir kelių rūšių įgyvendinimo instrumentais.

Kai kurios šalys jau naudoja tokius instrumentus ir kiekvieną jų galima panaudoti kaip pavyzdį naujiems instrumentams sukurti arba esamiems patobulinti.

Pagrindinės instrumentų kategorijos:

- kraštovaizdžio planavimas: kraštovaizdžio planai kaip integruota teritorijų planavimo dokumentų sistemos dalis;
- kraštovaizdžio įtraukimas į sektoriinę politiką ir jos instrumentus;
- bendros chartijos, sutartys, strateginiai planai;
- kraštovaizdžio tyrimai (įskaitant poveikio kraštovaizdžiui tyrimus);
- veiklų, kuriai nebūtinai poveikio aplinkai vertinimas, padarinių kraštovaizdžiui vertinimai;
- saugomos teritorijos ir kraštovaizdžiai;
- kraštovaizdžio ir teisės aktų, reglamentuojančių kultūros ir istorinį paveldą, santykis;
- išteklių ir finansavimas;
- apdovanojimai už kraštovaizdį;
- kraštovaizdžio observatorijos, centrai ir institutai;
- kraštovaizdžio būklės ir kraštovaizdžio politikos ataskaitos;
- pasienio kraštovaizdžiai.

Fotografija: Sirvėtos regioninio parko direkcijos archyvas

Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo instrumentų pavyzdžiai

Šio priedo tikslas yra pateikti keletą Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo instrumentų pavyzdžių. Jie gali būti papildyti ir pačių šalių individualiomis patirtimis, naudingomis gilinant kraštovaizdžio veiksmų sampratą.

Siūloma, kad kiekviena šalis prisidėtų sudarant ir pildant atitinkamą duomenų bazę Europos Tarybos Europos kraštovaizdžio konvencijos tinklalapyje. Duomenų bazė sudarytų galimybes teikti tarpusavio techninę ir mokslinę pagalbą renkant ir keičiantis kraštovaizdžio tyrimais ir gerąja patirtimi, kaip nustatyta Europos kraštovaizdžio konvencijos 8 Straipsnyje Abipusė pagalba ir keitimasis informacija.

1. Kraštovaizdžio planavimas: atskiri kraštovaizdžio planai ir kraštovaizdžio studijos teritorijų planavimo dokumentuose

Svarbu pabrėžti, kad kraštovaizdis turi būti traktuojamas sistemiskai – per kraštovaizdžio planavimo procesą skirtingais administraciniais lygmenimis, nuo nacionalinio iki vietinio, visoje teritorijoje, įskaitant miestų ir priemiesčių teritorijas.

Proceso forma gali būti:

- a. Tinkamos kraštovaizdžio planavimo ir vystymo sistemos, susiejančios skirtingus administravimo lygmenis (kraštovaizdžio planas);
- b. Sisteminis kraštovaizdžio dimensijos integravimas į įprastą planavimo sistemą nacionaliniu, regionų, vietiniu lygiu, paremtas kraštovaizdžio analize ir rekomendacijomis (kraštovaizdžio studijos). Visi teritorijų planavimo dokumentai turi turėti tokią kraštovaizdžio dalį.

Instrumentų pasirinkimas priklauso nuo situacijos ir gali skirtis net toje pat šalyje.

Nepriklausomai nuo to, ar yra privaloma, ar ne, visuose teritorijų planavimo dokumentuose turi būti pateikiama analizė (studija), atskleidžianti numatomų veiksmų poveikį kraštovaizdžiui; tai turi būti numatyta specialiomis taisyklėmis.

Atsižvelgiant į Europos kraštovaizdžio konvencijoje pateiktas apibrėžtis, tokios studijos ar reikalavimai turi apimti ne tik teritorijas, kurios jau yra išskirtos kaip vertingos, bet ir įprastinės, taip pat tos, kurios turėtų būti atnaujintos ar atkurtos.

Turi būti pateiktos:

- nuostatos, susijusios su teritorijų apsauga, tvarkymu ir planavimu, pertvarkymu ir atkūrimu;
- nuostatos, susijusios su visuomenės ir ekonominių veikėjų suinteresuotumo skatinimu, švietimu;
- tiesioginio vietos žmonių ir suinteresuotų šalių dalyvavimo medžiaga;
- konkrečios priemonės, reikalingos pokyčiams įgyvendinti ir nustatytos politikos efektyvumo kriterijai.

Kraštovaizdžio plane ar studijoje grafiškai ir aiškinamuoju tekstu turi būti nustatyti tikslai ir išdėstytos siūlomos jų įgyvendinimo priemonės.

Svarbu planavimo procesą maksimaliai panaudoti preliminariai vertikaliam ir horizontaliam konsultacijai tarp skirtingų administracinių lygmenų ir suinteresuotų sektorių. Naudinga, kad tokios konsultacijos būtų paremtos tam tikromis taisyklėmis ar būtų atitinkamų administracinių procedūrų dalis.

Dalyvavimas turi lydėti visas kraštovaizdžio srities teisės aktų rengimo ir įgyvendinimo stadijas, ypač susijusias su žinių apie kraštovaizdį kaupimu, kraštovaizdžio kokybe, sprendimais ir jų įgyvendinimo veiksmais per tam tikrą laiką. Dalyvavimas visiems suteikia teises ir pareigas.

Naudinga nustatyti kraštovaizdžio planų ir studijų galiojimo, tikslinimo ar atnaujinimo laiką, atsižvelgiant į:

- atskirų teritorijų kitimo greitį;
- aktualias galimybes įtraukti vietos savivaldą ir jos galimybes formuluoti naujus tikslus;
- atskirų klausimų jautrumą;
- svarstant konkrečių teritorijų kraštovaizdžio kokybę išskylančias naujas darnaus vystymosi galimybes.

2. Kraštovaizdžio integravimas į sektorines politikas

Ypač svarbu, kad:

- visi, įskaitant sektorinius, teritorijų planavimo ir vystymosi instrumentai laikytųsi kraštovaizdžio planų ar studijų nuostatų;
- kraštovaizdžio dimensija būtų integruota į visų teritorijų planavimo, vystymosi ar tvarkymo programas ir instrumentus ne tik jų įgyvendinimo, bet ir rengimo stadijose;
- atsakingoms institucijoms įvairiomis formomis būtų suteikta galimybė dalyvauti gausiose vertikaliose ir horizontaliose konsultacijose;
- kraštovaizdinis požiūris turi būti integruotas į visus sektorinius instrumentus.

Pavyzdžiui, kraštovaizdžio planai ir studijos turi būti energetikos, visų infrastruktūros ir transporto programų ir projektų, žvejybos plotų, paveldo ir turizmo veiklų vystymo, galiojančių apsaugos instrumentų (taip pat parkų ir draustinių, kt.) rengimo ir įgyvendinimo dalis.

Svarbiausios kraštovaizdžio plano ar analizių charakteristikos, kurias būtina įtraukti į bendruosius kraštovaizdžio planavimo ir sektorinius instrumentus

Čia pateikiamos bendrojo kraštovaizdžio planavimo proceso (kraštovaizdžio planų, kraštovaizdžio klausimų integravimo į bendrųjų teritorijų planavimo dokumentų rengimo procedūras) stadijos ir struktūra. Taip pat pateikiami sektorinio (specialus) teritorijų planavimo proceso (sektoriniai planai ir projektai), konsultacijų ir derybų metodai (chartijos, kontraktai, sutartys, bendros strategijos).

1. Remiantis teritorijos tyrimų, kraštovaizdžio identifikavimo ir charakterizavimo metu įgytomis žiniomis, turi būti aiškiai nustatyti teritoriniai kraštovaizdžio vienetai.

Frazė „kraštovaizdžio vienetas“ yra svarbus sisteminės teritorijos analizės atributas, reikšmingas kraštovaizdžio raidos perspektyvai. Būtų neteisinga koncentruotis tik į vieną analizės rūšį (pavyzdžiui, ekologinę, geografinę, istorinę, vizualiąją, kt.). Įvairūs terminai, priklausomai nuo kraštovaizdžio analizės rūšies ir koncepcijos, gali būti naudojami; šiuo atžvilgiu skirtingos šalys elgiasi skirtingai (pavyzdžiui, gali būti naudojami tokie terminai kaip vienetas, teritorija, sistema, struktūra, elementas (ne tik erdvinis, bet ir linijinis, pavyzdžiui, tinkluose, kt.)).

2. Kraštovaizdžio planas ar studija turi nustatyti „kraštovaizdžio kokybės tikslus“ kiekvienam kraštovaizdžio vienetai. Tai apima:

- kokybinių bruožų išsaugojimą ir palaikymą (akcentuojama kraštovaizdžio morfologija, pamatiniai elementai, spalvos ir pan., taip pat statybos metodų ir statybinių medžiagų reikšmė, simbolinės charakteristikos ir vietovės, kt.);
- sąlygos urbanistinių centrų vystymuisi, priklausomai nuo nustatytų kraštovaizdžio vertybių, užtikrinant, kad vystymasis nepakenks kraštovaizdžio kokybei;
- degraduotų ar probleminių arealų atkūrimas, atstatymas ar pertvarkymas, siekiant atkurti jų kokybę ar sukurti naują.

3. Vietovės kraštovaizdžio kokybė (jos apsauga, tvarkymas, planavimas, pertvarkymas, kt.) turi būti užtikrinama atsižvelgiant į bendrus reikalavimus, akcentuojant veiklas ir priemones, skirtas kraštovaizdžio kokybės gerinimui ir jo prieinamumo visuomenei didinimui.

4. Kraštovaizdžio plane ar studijoje turi būti teikiami pasiūlymai, susiję su visuomenės ir atskirų sričių, kurių veikla veikia kraštovaizdį, specialistų (ekonomistų, administratorių, technikų, kt.) susidomėjimo ir sąmoningumo didinimu, mokymu ir informavimu.

5. Kraštovaizdžio plane ar studijoje turi būti aptarti kraštovaizdžio priežiūrai būtini susitarimai, paramos (grantai), kitų finansinių komponentų paieška ar steigimas, naujų rekreacinių ir švietimo struktūrų sukūrimas specialių fondų pagalba, nurodomos galimybės, kaip pasinaudoti atskirų sektorių (žemės ūkio, turizmo, kultūra, viešųjų darbų, kt.) fondų parama, kitų bendrosios visuomenės ar nevyriausybinų organizacijos veiklų stiprinimas.

6. Turi būti parengti trumpos ir vidutinės trukmės veiksmų įgyvendinimo planai, nurodant atsakingas institucijas ir konkrečias jų įgyvendinamas priemones.

7. Naudinga turėti kraštovaizdžio kaitos ir veiksmų efektyvumo stebėsenos kriterijus ir jų reikšmes. Tai padėtų periodiškai ir tikslingai atnaujinti ir keisti nustatytus kraštovaizdžio kokybės tikslus.

3. Chartijos, sutartys, bendri strateginiai planai

Paskutiniiais dešimtmečiais vis dažnesnės yra konsultacijos ir derybos: patirtis rodo, kad jos gali būti naudingos kraštovaizdžio klausimams spręsti. Šie instrumentai gali būti naudojami bendros kraštovaizdžio identifikacijos ir aprašymo, kraštovaizdžio kokybės tikslų rengimo ir tvirtinimo stadijose, taip pat nustatant skirtingų suinteresuotų šalių vidutinės ir ilgalaikės kontrolės strategijas; jos turėtų būti paremtos abipusiais įsipareigojimais įgyvendinant konkrečius kraštovaizdžio politikos praktinius veiksmus.

Skirtingos administracinės institucijos yra atsakingos už tokių instrumentų nustatymą, atsižvelgiant į jų pobūdį: ar tai yra vystytojų iniciatyvos, suinteresuotų šalių įtraukimo, derybų ir sutarčių formos, sprendimų priėmimo būdai, atsakomybė už koordinaciją, teisinės procedūros, apibrėžiant ir įgyvendinant būtinus veiksmus.

Remiantis esama patirtimi, svarbu įtraukti kuo platesnį įvairių suinteresuotųjų šalių (viešų ir privačių, individualių ir bendrų, nacionalinių, regioninių, vietos lygmens, bendrųjų ar sektoriinių ir kt.) skaičių, įvairiose stadijose konsultuotis su kraštovaizdžio srities techniniais darbuotojais, pateikti visuomeniškai aiškias ir struktūruotas pradinės žinias. Siekiant geresnio rezultato, turi būti vykdomos ir pradinės konsultacijos su visomis suinteresuotosiomis šalimis.

4. Poveikio ir kraštovaizdžio studijos

Poveikio aplinkai vertinimo ir strateginio poveikio aplinkai vertinimo studijos, atliekamos siekiant nustatyti planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai, yra privalomos Europos Sąjungoje ir yra labai naudingos analizuojant tiesioginį ar netiesioginį planų ir programų poveikį kraštovaizdžiui, taip pat – nustatant priemones, skirtas šiam poveikiui išvengti ar sumažinti. Šios procedūros taip pat naudojamos ir ne ES šalyse narėse. Visgi dabartinė patirtis rodo, kad kraštovaizdžio analizei ir vertinimui daugiausiai naudojami netinkami metodai, nes kraštovaizdis suprantamas kaip dar vienas komponentas (kaip oras, vanduo ar pan.), daugelyje studijų naudojami kiekybiniai indikatoriai. Primygtinai reikalaujama, kad vystymosi projektų poveikis kraštovaizdžiui būtų tinkamai įvertintas naudojant ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius metodus.

Siektina keisti procedūrų turinį taip, kad būtų atliekamas integralus teritorijų vertinimas, atsižvelgiant į skirtingas kraštovaizdžio koncepcijas.

Poveikio aplinkai vertinimo studijose svarbu atsižvelgti į kraštovaizdžio kokybės tikslus (suformuluotus kraštovaizdžio planuose, taip pat kituose planuose, kur yra integruoti kraštovaizdžio klausimai, kt.) ir užtikrinti, kad būtų tikrinama, kaip šios naujos veiklos juos atitinka.

Bet kuriuo atveju, naudinga priimti sprendimus dėl veiksmų, švelninančių numatomų veiklų poveikį kraštovaizdžiui, derinant abu – kraštovaizdinį ir aplinkos – požiūrius.

Būtų vertinga taikyti pagrindines Strateginio poveikio aplinkai vertinimo nuostatas, nurodančias, kad kraštovaizdžio požiūriu turi būti įvertinti strateginiai planai ir programos, – tokia analizė apima bendrą kraštovaizdžio ir jo galimybių toleruoti tam tikras planuojamas veiklas vertinimą.

5. Poveikio kraštovaizdžiui vertinimas ne poveikio aplinkai vertinimo sistemoje

Visi vystymosi projektai, nepriklausomai nuo jų pobūdžio, įskaitant vietinio lygmens projektus, turi atsižvelgti į kraštovaizdžio kokybės tikslus. Kai kurios šalys yra patvirtinusios specifinius instrumentus šioje srityje. Vertinimas turi padėti administracinėms institucijoms priimti sprendimus, šviesti ir prarinti techninius darbuotojus, administratorius ir privačius asmenis atsižvelgti į kraštovaizdžio aspektus jau pačiose pradinėse projektavimo stadijose.

Specifinė procedūra turėtų būti sukurta tiems planams ir ūkinės veiklos projektams, kuriems nereikalaujama atlikti poveikio aplinkai vertinimo ar strateginio poveikio aplinkai vertinimo procedūrų.

Turi būti akcentuojama, kad papildoma šių procedūrų dokumentacija neturėtų būti itin brangi ar techniškai komplikauta. Poveikio kraštovaizdžiui vertinimas turėtų būti atliekamas atskirai nuo infrastruktūros ar statybos projektų rengimo procedūrų, nustatant būtiną specifinę dokumentaciją ir procedūras, kurių tikslas – atskleisti ryšius ir sąveiką tarp vietovės ir numatomo projekto.

Dokumentacija turi parodyti:

- kaip projektas dera vietovėje (tiesiogiai, aplinkinių teritorijų atžvilgiu ir platesniame kontekste), atskleisti, kaip vietovė bus apžvelgiama ar nematoma, kokios bus naudojamos statybinės medžiagos, spalvos ir statybos būdai, nurodomas galimas poveikis biotiniams ir nebiotiniams aspektams;
- vietovės būklę iki darbų atlikimo, demonstruoti, kaip projekto charakteris tiks prie konteksto, simuliuoti, kaip vietovė atrodys po darbų atlikimo;
- kad projektas atitinka specialių kraštovaizdžio planavimo ir vystymo instrumentų (planų, chartijų, kt.) nuostatas ir kraštovaizdžio kokybės tikslus, jei jie suformuluoti;
- kad projektas įvertina vystomos veiklos poveikį vietovei ir, jei reikalinga, numato poveikį švelninančias ir kompensacines priemones tam, kad būtų išsaugota gera kraštovaizdžio kokybė.

6. Saugomos vietovės ir kraštovaizdžiai

Svarbu įteisinti ne tik galimybę identifikuoti ir saugoti išskirtines vietoves, bet užtikrinti visos teritorijos kraštovaizdžio kokybę, teisės aktais reikalauti įvertinti, planuoti, vystyti, tvarkyti ir įprastines, ir pažeistas vietoves. Pastebima, kad išskirtinių vietovių, ypač paminklų ir gamtinių vietovių išsaugojimas kai kuriose valstybėse prastėja dėl to, kad jų apsauga yra pasyvi, remiasi teisine baze, jas ypatingai išskiriančia iš aplinkinių teritorijų, kur leidimai pokyčiams yra priklausomi tik nuo specialistų ir profesionalų nuomonės.

Gali būti svarstoma, kaip įtraukti naujus ar papildyti esamus specifinius reikalavimus tam tikroms vietovėms, tačiau svarbu:

- nuosekliai ir nuolat nagrinėti visuomenės nuomonę remiantis ikonografija, keliautojų pasakojimais, istoriniais dokumentais ir pan.;
- įvertinti šiuolaikines analizes ir studijas, susijusias su:
 - dabartinėmis kultūrinėmis vertybėmis, aprašytoms specialistų, tačiau dar nepriimtoms gyventojų (šiuolaikinė architektūra, pramoninė archeologija ir pan.);
 - vertybių sistemomis, ypač simbolinėmis, kurias priskiria vietiniai žmonės (smulkesnis paveldas, vietos, susijusios su vietine istorija ar pasakojimais, legendomis ir pan.).

Turi būti atsižvelgiama į specifinius kiekvienos šalies bruožus. Vengtina naudoti ankstyvojo XX-ojo amžiaus teritorijų ir paminklų apsaugos koncepciją atspindinčius kriterijus ir terminus, tokius kaip „vaizdingas“, „natūralaus grožio“ ar „išskirtinis“. Kriterijai gali remtis vietovės specifiniu charakteriu, akcentuojant teritorijos jautrumą ar tam tikrus rizikos veiksnius.

Tokioms vietovėms kiekviena šalis, atsižvelgdama į savo poreikius, turėtų nustatyti:

- Bendrąsias ir specifines apsaugos priemones ir instrumentus: pavyzdžiui, parengti apsaugos priemonių klasifikatorius ir /ar sąrašus, kuriuose būtų išdėstyta šalies saugomų teritorijų sistema (kultūriniai, regioniniai parkai, archeologiniai draustiniai ir kt.); sukurti naujus apsaugos instrumentus;
- Apsaugos priemonių charakteristikas, skirtas gyventojams ir privatiems savininkams: pavyzdžiui, vietovių aprašymai su pagrindinėmis priežastimis, kodėl jos yra saugomos.
- Specifiniai, privalomi reikalavimai ar gairės, specifiniai kraštovaizdžio planai (atsižvelgiant į teritorijos dydį ir charakterį) turi būti parengti kiekvienai saugomai vietovei ar tam tikram kraštovaizdžio tipui. Šie reikalavimai, gairės, planai turi tapti bendrojo kraštovaizdžio planavimo ir vystymo dokumentų dalimi.

7. Ryšiai tarp kraštovaizdžio ir kultūros, istorinio paveldo apsaugos teisės aktu

Kiekvienoje šalyje yra teisės aktų sistema, administracinės struktūros ir specifiniai instrumentai, skirti kultūros ir istorijos paveldo apsaugai; jais vis labiau domisi visuomenė. Nuo XIX a. pabaigos ši sistema tapo įprastine Europoje. Kraštovaizdžio dimensija turi būti integruota į šį sektorių taip pat. Ypač reikėtų rūpintis saugoti linijinius ir taškinius paviršiaus elementus, bendrai kraštovaizdį, kaip neatsiejamą kultūros paveldo objekto dalį (istoriniai centrai, vilos, pramoninė archeologija, istoriniai želdynai, kt.).

Istorinių paminklų tyrimai ir traktuotė turi būti specialaus planavimo ar reglamentavimo objektas. Turi būti saugomi fiziniai, istoriniai, simboliniai, vizualiniai ir kompoziciniai ryšiai su artimą aplinka ir tolimesniu kontekstu: kitaip tariant, dėmesys turėtų būti perkeliamas nuo apribotos erdvės ir išskirtinių elementų apsaugos prie holistinio visos vietovės traktavimo ir visos sistemos apsaugos.

Siūloma reikšmingus kultūros paveldo objektus identifikuoti vietovėje, atskleidžiant jų istorinius, materialius ir nematerialius ryšius, svarbą teritorijoje; numatyti tokius apsaugos instrumentus, kurie užtikrintų pačios sistemos veikimą, būtų orientuoti į atskiras ekonominės veiklos rūšis (reikalavimai, specifinės programos, integravimas į įprastą planavimą, kt.).

8. Ištekliai ir finansavimas

Kraštovaizdžio politikos rengimui ir įgyvendinimui būtini finansiniai ir žmogiškieji ištekliai.

Gali būti naudojami skirtingo lygmens administracinių struktūrų, viešieji ir privatūs finansiniai instrumentai ir fondai. Kraštovaizdžio integracija į sektorines politikas (aplinka, turizmas, žemės ūkis, viešieji darbai, kultūra ir pan.) sudaro galimybę naudoti šių sričių finansinius instrumentus kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ar planavimui.

Siekiant padidinti kraštovaizdžio dimensijos svarbą priimant visus viešus ir privačius sprendimus, gali būti diegiamos tokios specialios priemonės kaip mokesčių sumažinimas ar subsidijos. Šios priemonės turi būti diferencijuotos pagal skirtingus kraštovaizdžio tipus, jų pamatinius elementus, orientuotos į kraštovaizdžio politikos įgyvendinimą ir vietos gyventojų poreikius (pirminius stimulus).

Gali būti naudingos ir kitos stimuliavimo priemonės, pavyzdžiui, techninė pagalba planų ir projektų rengimui, teritorijos turistinio potencialo vertinimas, aukštos kokybės žemės ūkio produkcijos gamybos palaikymas ir kt. (netiesioginiai stimulai).

Turi būti palaikomos iniciatyvos į kraštovaizdžio politikos, įvairių įgyvendinimo instrumentų (planų, chartijų, kt.) ir veiksmų (apsaugos, tvarkymo, planavimo, kt.) formulavimą ir jos įgyvendinimą skirtingais administraciniais lygmenimis įtraukiančios asociacijas (nevyriausybinės organizacijos).

Didelių valstybinių projektų, susijusių su statyba ir viešosios infrastruktūros kūrimu, biudžetuose konkreti dalis gali būti skiriamas kraštovaizdžio priemonėms finansuoti. Tokia praktika jau yra naudojama kai kuriose šalyse.

9. Europos Tarybos apdovanojimas Už kraštovaizdį

Kaip ir kitos pripažinimo formos, akcentuojančios išskirtinį vietovių charakterį ar reikšmę (nepriklausomai nuo to, ar jos paveldėtos, ar naujai sukurtos), Kraštovaizdžio Apdovanojimas, vadovaujantis Konvencija, yra skirtas susidomėjimui skatinti, siekia išaiškinti pavyzdinius valstybių ir nevyriausybinių institucijų ir organizacijų veiksmus.

Apdovanojimas gali būti teikiamas ir nacionaliniu, regioniniu ar vietos lygiu, atsižvelgiant į ypatingus veiksmus, susijusius su pažeistų kraštovaizdžių atkūrimu ar priežiūra, geru kasdieniu tvarkymu, kraštovaizdžio planų rengimu ir įgyvendinimu, sėkmingu visuomenės dalyvavimu, kvalifikacijos kėlimo ir profesinio mokymo programomis, horizontaliomis ir vertikalios konsultacijomis kraštovaizdžio planavimo ir tvarkymo dokumentų rengimo metu, bendradarbiavimu per sieną, kraštovaizdžio tyrimais ir studijomis, įtraukiančiomis įvairiausias vadovaujančius tiek nacionalinius, tiek užsienio ekspertus ir kt. Kiekviena šalis gali steigti nacionalinį kraštovaizdžio apdovanojimą, kurio laureatas gali būti pristatytas Europos Tarybos Kraštovaizdžio apdovanojimui.

Kiekviena šalis turėtų adaptuoti nacionalinį apdovanojimą prie savo reikalavimų, poreikių ir galimybių. Turi būti įteisinta, kas sudaro apdovanojimą (pripažinimas, finansinė, techninė ar praktinė parama konkretiems veiksams ir pan.), ir rezultatų pateikimo forma (parodos, prezentacijos, publikacijos, kiti renginiai), veiksmų mastas ir rezultatai, kategorijos, periodiškumas ir žiuri sudėtis.

Vyriausybines ir kitų administracinio lygmens premijas ir apdovanojimus rekomenduojama siūlyti remiantis bendrai priimtomis Europos Tarybos apdovanojimo už kraštovaizdį skyrimo taisyklėmis.

10. Kraštovaizdžio observatorijos, centrai ir institutai

Dėl aktyvių šiuolaikinio kraštovaizdžio pokyčių ir gausių su kraštovaizdžio apsauga, tvarkymu ir planavimu susijusių problemų, būtina nuolatinė kraštovaizdžio stebėseną ir nuomonių pasikeitimas bei inovatyvių šio procesų formų paieška – tam gerai pasitarnauja kraštovaizdžio observatorijos, centrai ir institutai. Tokios kraštovaizdžio observatorijos, centrai ir institutai sudaro galimybę vykdyti stebėseną, vadovaujantis vieninga idėja ir plačiu indikatorių spektru, taip pat – rinkti ir keistis informacija, patirtimi rengiant ir įgyvendinant teisės aktus. Šie veiksmai gali būti didesnės stebėjimo sistemos dalimi arba nepriklausomi.

Lokali, regioninė, nacionalinė ar tarptautinė kraštovaizdžio observatorijos, centrai ir institutai gali naudoti tarpusavyje susijusias stebėjimų sistemas, leidžiančias nuolat keistis informacija.

Šios struktūros padeda:

- aprašyti kraštovaizdžio būklę tam tikru laiku;
- pasikeisti informacija apie skirtingais lygmenimis numatomus ir įgyvendinamus kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo veiksmus, visuomenės dalyvavimą;
- naudoti ir, jei reikalinga, rinkti istorinius dokumentus, susijusius su kraštovaizdžiu, kurie gali būti naudingi nustatant kraštovaizdžio raidą (archyvai, tekstai, fotografijos, kt.);
- nustatyti kiekybinius ir kokybinius kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo kriterijus;
- pristatyti stebimas tendencijas ir modeliuoti galimus vystymosi scenarijus.

Šiuo metu vykstantys informacijos ir patirties mainai tarp šalių, regionų ir vietos bendruomenių turėtų remtis ne tik nurodytais pavyzdžiais, bet ir atsižvelgti į politinį, socialinį, ekologinį ir kultūrinį konkretaus kraštovaizdžio kontekstą.

Observatorijos sudaromos iš skirtingų administracinių, savivaldos institucijų, taip pat – mokslininkų, profesionalų, technikų ir visuomenės atstovų.

11. Kraštovaizdžio būklės ir kraštovaizdžio politikos ataskaita

Šalys ir regionai turi periodiškai parengti ataskaitą apie kraštovaizdžio būklę ir kraštovaizdžio politikos įgyvendinimą jų teritorijoje, remdamiesi kraštovaizdžio observatorių, centrų ir institutų medžiaga. Siekiant nustatyti politikos veiksmų efektyvumą, ataskaitose turi būti pateiktas trumpas teisės aktų ir kitų instrumentų aprašymas (santrauka).

Šio tipo dokumentus rengia administracinės institucijos, kraštovaizdžio observatorijos, centrai ir institutai ar pan. ir / arba bendradarbiaujant su kitomis įstaigomis, tai turi užtikrinti, kad bus pasikeista aktuali informacija, kaip tam tikros teritorijos pokyčiai atitinka kraštovaizdžio planus ir juose nustatytas priemonės; išsiaiškintos įgyvendinimo problemos, sprendimai, numatytos naujos veiksmų kryptys. Tai gali būti atskira ataskaita arba kitų ataskaitų dalis, skirta kraštovaizdžio klausimams. Visgi ši ataskaita negali būti laikoma reguliarių šalių susitikimų, kurie vyksta įgyvendinant Konvenciją, pakaitalu.

12. Transnacionaliniai kraštovaizdžiai

Bendradarbiavimo per sieną rezultatas gali būti kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo programos, taip pat susitarimai tarp skirtingų administracinių lygmenų, bendrųjų ir sektoriinių institucijų iš vienos pusės ir įvairių suinteresuotų šalių iš kitos pusės abiejose sienos pusėse.

Bendradarbiavimas per sieną teritorinio bendrumo ar tų pačių kraštovaizdžio charakteristikų pagrindu yra įmanomas ne tik tarp kaimyninių šalių, bet ir tarp kaimyninių regionų ar bendruomenių, kuriose taikomas skirtingas kraštovaizdžio srities teisinis reguliavimas.

13. Internetinis puslapis ir bibliografinės nuorodos

Europos tarybos tinklalapyje www.coe.int/EuropeanLandscapeConvention yra skelbiamos įvairios teminės ataskaitos, sukurtos nuo Europos kraštovaizdžio konvencijos pasirašymo momento 2000 m. spalio 20 d., taip pat – Europos Tarybos darbinį susitikimų Europos kraštovaizdžio konvencijai įgyvendinti medžiaga.

2 PRIEDAS

Pasiūlymai praktiniam Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimui nacionaliniu lygiu

viešosioms įstaigoms, įgyvendinančioms Europos kraštovaizdžio konvenciją

Įvadas

Įgyvendinant Europos kraštovaizdžio konvenciją, šis dokumentas siūlo normatyvines ir institucines priemones, kurios gali būti taikomos rengiant, stebint ir vertinant kraštovaizdžio politiką nacionaliniu lygiu. Kiekvienas paragrafas yra susijęs su atitinkamais Konvencijos straipsniais.

Paragrafas 1 – Apibrėžimai

Šiame dokumente:

- a. „kraštovaizdis“ – tai žmonių suvokiama vietovė, kurios pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) žmonių veiksmų veikimas ir sąveika;
- b. „kraštovaizdžio politika“ – tai kompetentingų viešosios valdžios institucijų bendrų principų, strategijų ir gairių, leidžiančių imtis konkrečių priemonių kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti ir planuoti, raiška;
- c. „kraštovaizdžio kokybės tikslas“ – tai konkrečiam kraštovaizdžiui kompetentingų viešosios valdžios institucijų parengta visuomenės siekių formuluotė atsižvelgiant į tos aplinkos kraštovaizdžio ypatumus;
- d. „kraštovaizdžio apsauga“ – tai veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti ir palaikyti kraštovaizdžiui svarbias arba būdingas ypatybes, pateisinami jo paveldo verte, atsiradusia dėl jo natūralaus susiformavimo gamtovaizdžio ir (arba) žmonių veiklos;
- e. „kraštovaizdžio tvarkymas“ – tai veikla atsižvelgiant į tvaraus vystymosi perspektyvą, kuria siekiama užtikrinti nuolatinę kraštovaizdžio priežiūrą, kad būtų galima orientuoti ir derinti pokyčius, kuriuos sukelia socialiniai, ekonominiai ir aplinkos raidos procesai;
- f. „kraštovaizdžio planavimas“ – tai aiškiai į ateitį orientuota veikla, kuria siekiama tobulinti, atkurti arba kurti kraštovaizdį.

Paragrafas 2 – Taikymo sritis

Šis dokumentas taikomas visai nacionalinei teritorijai ir visiems jos kraštovaizdžiams:

- a. Jis apima gamtos, kaimo, miesto ir miesto apylinkių vietas. Jis apima žemę, vidaus vandenis ir jūrų aplinką.
- b. Jis taikomas kraštovaizdžiams, kurie galėtų būti laikomi išskirtiniais, ir įprastiniams ar sunykusiems kraštovaizdžiams.

Paragrafas 3 – Bendrieji principai

Bendrieji principai taikytini visoms valdžios institucijoms, rengiančioms ir įgyvendinančioms kraštovaizdžio politiką.

1. Oficialus kraštovaizdžio pripažinimas

Kraštovaizdis yra žmonės supančios aplinkos sudedamoji dalis, jų bendro kultūros ir gamtos paveldo įvairovės išraiška bei jų savasties pagrindas.

2. Teisės ir pareigos

Kiekvienam atsiranda teisių ir pareigų dėl kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo.

3. Kraštovaizdžio dimensijos integravimas

Nacionalinė, regionų ir vietos valdžios institucijos turi integruoti kraštovaizdį į įvairių sektorių, darančių tiesioginį ir netiesioginį poveikį kraštovaizdžiui. Jos turi įtraukti kraštovaizdžio dimensiją į įvairius šių sektorių teisės aktus.

4. Visuomenės dalyvavimas

Visuomenės dalyvavimo procedūros, įgalinančios piliečius aktyviai veikti nustatant kraštovaizdžio kokybės tikslus ir įgyvendinant apsaugos, tvarkymo ir planavimo priemones, turi būti atliekamos prieš

nustatant kraštovaizdžio politiką, jos įgyvendinimo priemones ir šią politiką įgyvendinant. Informacinė medžiaga visuomenei turi būti parengta naudojant ne techninę kalbą.

5. Žinios, supratingumo didinimas ir mokymas

- a. Visoje teritorijoje kraštovaizdis turi būti gerai išstudijuotas.
- b. Informacijos sklaida ir supratingumo didinimo veiksmai turi būti apimti visus teritorinius lygmenis.
- c. Kraštovaizdžio mokymas turi būti pradinio ir vidurinio išsilavinimo atitinkamų dalykų mokymo programų sudėtinė dalis.
- d. Turi būti skatinamos aukštesniojo išsilavinimo studijos, susijusios su kraštovaizdžio apsauga, planavimu ir tvarkymu.
- e. Kraštovaizdžio dalykai turi būti įtraukti į teritorijų planavimo, miestų planavimo, kultūros, aplinkosaugos, žemės ūkio, socialinės ir ekonominės politikos ir kitų sričių, darančių tiesioginį ir netiesioginį poveikį kraštovaizdžiui, specialistų mokymo programas.

6. Kraštovaizdžio politika

- a. Kraštovaizdžio politika apima aktyvius veiksmus, kuriais užtikrinamas kraštovaizdžio kokybės reikalavimų laikymasis. Tai konkretūs kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ar planavimo veiksmai, priemonės ir procedūros, įgyvendinamos atskirai arba vienu metu.
- b. Kiekviena nacionalinio, regioninio ir vietinio lygmens valdymo institucija savo kompetencijos ribose apibrėžia kraštovaizdžio politiką, kurioje išdėstomi kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo veiksmai. Politika turi remtis kraštovaizdžio identifikavimo ir klasifikavimo medžiaga ir priemonėmis, geru vietos charakterio pažinimu, susijusiu su suinteresuotų šalių ir visuomenės požiūriu į konkrečią vietovę, analize.
- c. Įvairios kompetentingos institucijos atitinkamuose lygmenyse parengia kraštovaizdžio kokybės tikslus, atspindinčius konkretaus kraštovaizdžio charakterį ir vertybes, nustato veiksmus, susijusius su kraštovaizdžio apsauga, tvarkymu ir planavimu. Šie tikslai turi būti įtraukiami į teritorijų planavimo ir miestų planavimo ir kitų sektorių vystymo dokumentus.
- d. Praktinės ir juridinės apsaugos, tvarkymo ar planavimo priemonės turi prisidėti prie darnaus vystymosi, būti gerai suderintos su bendrąja aplinkos apsaugos politika ir suteikti naujas vertes esamam gamtiniam ir kultūriniam paveldui.

Paragrafas 4 Atsakomybės ir kompetencijos

- a. Atsakomybę už kraštovaizdžio politiką dalijasi nacionalinė, regioninė ir vietos valdžia gerbdama subsidarumo principą.
- b. ministerija:
 - i yra atsakinga už kraštovaizdžio politikos įgyvendinimą ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą (tarp ministerijų) šioje srityje;
 - ii organizuoja visuomenės apklausas ir kraštovaizdžio politikos visuomeninį vertinimą;
 - iii bendradarbiaudama su kitomis ministerijomis ir visuomene, reguliariai rengia ir atnaujiną nacionalinę kraštovaizdžio strategiją, kurioje išdėsto pagrindinius kraštovaizdžio politikos principus ir tikslų, susijusių su kraštovaizdžio apsauga, tvarkymu ir planavimu, siekimo kelius. Kraštovaizdžio strategija turi būti rengiama viešai, prieinama ir reikšminga visuomenei.
- c. Ministerijos, kurių veiklos sritys veikia kraštovaizdį, turi palaikyti ryšius su departamentais, atsakingais už kraštovaizdžio politikos įgyvendinimą, atsižvelgiant į 3 paragrafe nurodytus principus, ir reguliariai atsiskaityti už jų kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo veiksmus.
- d. Regioninės ir vietos valdžios institucijos turi skirti personalą, gerai susipažinusį su kraštovaizdžio klausimais ir gebantį įgyvendinti kraštovaizdžio politiką savo atsakomybės, kompetencijos ir teritorinio lygmens ribose.

**Resolution CM/Res(2008)3
on the rules governing the Landscape Award of the Council of Europe**
(Adopted by the Committee of Ministers on 20 February 2008
at the 1018th meeting of the Ministers' Deputies)

The Committee of Ministers,

Recalling that Article 11 of the European Landscape Convention (ETS No. 176) (hereinafter “the Convention”), adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 July 2000 and opened for signature in Florence on 20 October 2000, institutes the Landscape Award of the Council of Europe (hereinafter “the award”);

Bearing in mind that this article provides that the Committee of Ministers shall define and publish the criteria for conferring the award, adopt the relevant rules and grant the award;

Bearing in mind that the award's purpose is to reward exemplary practical initiatives for the achievement of landscape quality objectives on the territories of parties to the Convention (hereinafter “the Parties”);

Considering that the award is in keeping with the work done by the Council of Europe in favour of human rights, democracy and sustainable development and that it promotes the territorial dimension of human rights and democracy by acknowledging the importance of measures taken to improve the landscape features of people's living conditions;

Convinced that the award is intended to heighten civil society's awareness of the value of landscapes, of their role and of changes to them, Resolves as follows:

I. The rules governing the Landscape Award of the Council of Europe are adopted as set out in the appendix to this resolution.

II. The criteria for awarding the Landscape Award of the Council of Europe are appended to these rules.

III. The Parties are invited to translate into their national language(s) and promote the rules governing the Landscape Award of the Council of Europe. They are also requested to encourage media coverage of the award so as to raise public awareness of the importance of landscapes.

Appendix to Resolution CM/Res(2008)3

RULES GOVERNING THE LANDSCAPE AWARD OF THE COUNCIL OF EUROPE

Article 1 – Aim

- a. The award is an honorary distinction which acknowledges a policy or measures implemented by local or regional authorities or their groupings, or particularly remarkable contributions by non-governmental organisations, for sustainable protection, management and/or planning of landscapes. It takes the form of a diploma. Special mentions may also be awarded.
- b. The award rewards a process of implementation of the Convention at national or transnational levels resulting in an effective, measurable achievement.
- c. The award also helps to make people more aware of the importance of landscapes for human development, consolidation of the European identity and the well-being of individuals and

society as a whole. It fosters public participation in the decision-making process concerning landscape policies.

Article 2 – Qualification of candidates

In accordance with Article 11, paragraph 1, of the Convention, the following may be candidates for the award: local or regional authorities and their groupings that have instituted, as part of the landscape policy of a party to this Convention, a policy or measures to protect, manage and/or plan their landscape, which have proved lastingly effective and can thus serve as an example to other territorial authorities in Europe. Non-governmental organisations having made particularly remarkable contributions to landscape protection, management or planning may also be candidates.

In accordance with paragraph 2 of the above-mentioned article, transfrontier local or regional authorities and groupings of local and regional authorities concerned may be candidates, provided that they jointly manage the landscape in question.

Article 3 – Procedure

The procedure consists of three stages:

Stage 1 – Submission of candidatures

Each Party may submit one candidature to the Secretariat General of the Council of Europe. The candidature may be the result of a competition held by each Party taking into account the award criteria appended to these rules.

The application file, in one of the official languages of the Council of Europe (French or English), shall include:

- a presentation of the candidate (not more than three pages long);
- the description of a completed project for the protection, management and/or planning of a landscape, which has proved lastingly effective and can serve as an example. Mention shall be made of the convention provision concerned.

The description shall take the form of a paper document, approximately 20 pages long, accompanied by a digital copy in PDF format on CD-Rom and posters. The file may also include a video presentation lasting approximately five minutes. The materials submitted must be copyright-free for use by the Council of Europe in communications aimed at promoting the award or any other publications or activities relating to the Convention. The Council of Europe undertakes to cite the authors' names.

Files that are incomplete or fail to comply with the rules will not be taken into consideration.

The award is in principle conferred every two years. The files presenting candidatures must reach the Secretariat General of the Council of Europe by no later than 31 December of the year preceding the year of award.

Stage 2 – Consideration of candidatures

An international jury set up as a subordinate body of the committees of experts referred to in Article 10 of the Convention¹ shall determine whether candidatures are admissible. The jury is composed of:

- one member of (each of) the committee(s) of experts responsible for monitoring the Convention, appointed by the committee(s) concerned;
- one member of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, appointed by the Congress;
- one representative of an international non-governmental organisation, appointed by the Secretary General on the proposal of the Grouping of INGOs enjoying participatory status with the Council of Europe;
- three eminent specialists on landscape, appointed by the Secretary General of the Council of Europe.

The jury appoints a president.

¹ On 30 January 2008, the Committee of Ministers decided to attribute this competence to the Steering Committee for Cultural Heritage and Landscape (CDPATEP).

The jury proposes the award winner from among the candidates admitted.

The proposals of the jury are taken by an absolute majority for the first two rounds of voting, and by a relative majority for the following round, based on the criteria set out in the appendix to these rules, stating the reasons for its choice. In case of equal votes, the vote of the president of the jury is decisive.

The reasons for the choice are explained.

The jury can propose to attribute one or more special mentions.

The committees of experts referred to in Article 10 of the Convention¹ examine the proposals of the jury and forward their proposals concerning the award winner, and, wherever appropriate, special mentions, to the Committee of Ministers.

Stage 3 – Granting and presentation of the award and the special mentions

In the light of the proposals of the committees of experts referred to in Article 10 of the Convention¹, the Committee of Ministers shall grant the award and any special mentions.

The award and the special mentions shall be presented by the Secretary General of the Council of Europe or his/her representative at a public ceremony.

Appendix to the rules

CRITERIA FOR CONFERRING THE LANDSCAPE AWARD OF THE COUNCIL OF EUROPE

Criterion 1 – Sustainable territorial development

The completed projects submitted must give tangible form to the protection, management and/or planning of landscapes. This means that the projects must have been completed and open to the public at least three years, when the candidatures were submitted.

They must also:

- be part of a sustainable development policy and be in harmony with the territorial organisation of the area concerned;
- demonstrate their environmental, social, economic, cultural and aesthetic sustainability;
- counter or remedy any damage to landscape structures;
- help enhance and enrich the landscape and develop new qualities.

Criterion 2 – Exemplary value

The implementation of the policy or measures that have helped to improve the protection, management and/or planning of the landscapes concerned must set an example of good practice for others to follow.

Criterion 3 – Public participation

The policy or measures implemented with a view to the protection, management and/or planning of the landscapes concerned should involve the active participation of the public, local and regional authorities and other players and should clearly reflect the landscape quality objectives.

The public should be able to participate simultaneously in two ways:

- through dialogue and exchanges between members of society (public meetings, debates, procedures for participation and consultation in the field, for example);
- through procedures for public participation and involvement in landscape policies implemented by national, regional or local authorities.

Criterion 4 – Awareness-raising

Article 6.A of the Convention provides that “each Party undertakes to increase awareness among civil society, private organisations and public authorities of the value of landscapes, their role and changes to them”. Action along these lines taken as part of the completed project concerned will be assessed.

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTOVAIZDŽIO POLITIKOS KRYPČIŲ APRAŠO PATVIRTINIMO

2004 m. gruodžio 1 d. Nr. 1526
Vilnius

Vadovaudamasi Europos kraštovaizdžio konvencija (Žin., 2002, Nr. 104-4621), Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptį aprašą (pridedama).
2. Pavesti Aplinkos ministerijai kartu su Kultūros ministerija ir Žemės ūkio ministerija parengti ir iki 2005 m. kovo 31 d. pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo priemonių projektą.

L.e. Ministro Pirmininko pareigas

Algirdas Brazauskas

L.e. aplinkos ministro pareigas

Arūnas Kundrotas

LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTOVAIZDŽIO POLITIKOS KRYPČIŲ APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Kraštovaizdis yra svarbus teritorinis šalies išteklius, apimantis miestų ir kaimų vietas, miškus, vandenį ir laukus, sudarantis sąlygas žmonių gyvenimui ir veiklai, jis yra tautinio identiteto pamatas ir gyvenimo kokybės dalis. Kraštovaizdžio savasties išsaugojimas, jo tvarkymas ir formavimas tenkinant ekonominius, socialinius, kultūrinius, ekologinius ir estetinius visuomenės poreikius yra vienas svarbiausių valstybės tikslų, nurodytų Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 (Žin., 2003, Nr. 89-4029), ir kituose strateginiuose dokumentuose.

2. Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas (toliau vadinama – šis Aprašas) parengtas 2004–2020 metams, atsižvelgiant į istorinę ir dabartinę kraštovaizdžio raidą, tradicijas, Europos kraštovaizdžio konvencijos (Žin., 2002, Nr. 104-4621) ir Europos Sąjungos teisės normų reikalavimus, darnaus vystymosi principus ir vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais.

II. KRAŠTOVAIZDŽIO SAMPRATA IR PAGRINDINĖS SĄVOKOS

3. Kraštovaizdis kaip gamtos ir žmonių tarpusavio veiklos rezultatas analizuojamas daugeliu pozicijų, o jo kokybei įtakos turi tiek gamtinė, tiek įvairiapusė žmogaus veikla. Kraštovaizdžio pažinimas yra būtina sąlyga kraštovaizdžio politikos krypčių formavimui ir įgyvendinimui. Pagal pažintinius ekologijos, geografijos, architektūros, kraštovaizdžio architektūros, istorijos ir kitų mokslų kriterijus turi būti aiškinama kraštovaizdžio erdvinė struktūra ir jame vykstančių procesų dėsningumai, nustatomi kraštovaizdžio teritoriniai vienetai.

4. Žmogaus ūkinė veikla keičia (kultūriną, antropogenizuoja) gamtinį kraštovaizdį pagal visuomenės poreikius – žmogaus sukurti elementai, jų kompleksai ir sistemos sudaro antropogeninę kraštovaizdžio dalį. Atskirų istorijos laikotarpių gamtonaudos, žemės tvarkymo, inžineriniai, etniniai ir meniniai veiksniai suformavo kultūrinę Lietuvos regionų kraštovaizdžio ypatybes.

5. Kraštovaizdžio teritoriniai vienetai skiriami atsižvelgiant į fundamentaliuosius – morfologinius (gamtinius ir kultūrinius, etnografinius kraštovaizdžio elementus), ekologinius (procesinius, nagrinėjančius apytakos ryšius), taikomuosius (percepinius, nagrinėjančius vizualinį erdvės suvokimą, ir resursinius, nagrinėjančius išteklių naudojimo interesus) – planavimo veiksmus.

6. Šiame Apraše vartojamos sąvokos:

Kraštovaizdis – žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienu ir reljefo, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų ir informacinio lauko) komponentų, susijusių medžiagiais, energiniais ir informaciniais ryšiais, teritorinis junginys. Tai žmonių suvokiama vietovė (teritorija), kurios pobūdį nulėmė gamtiniai ir (ar) antropogeniniai veiksniai ir jų sąveika.

Gamtinis kraštovaizdis – gamtinių procesų įtakoje atsiradęs ir tebesiformuojantis kraštovaizdis, kurio raidai gamtiniai procesai daro esminę, o žmogaus veikla – minimalią įtaką (išlikę sąlygiškai natūralūs miškai, pelkės, vandens telkiniai).

Kaimiškasis (antropogenizuotas, agrarinis) **kraštovaizdis** – dėl gamtinių procesų ir žmonių veiklos sąveikos susiformavęs ir svarbiausius gamtinės struktūros bruožus išsaugojęs kraštovaizdis (žemės ūkio naudmenos, ekstensyviai užstatyti kaimai).

Miestiškas (antropogeninis, urbanizuotas) **kraštovaizdis** – žmogaus labai pakeistas, jo veiklos veikiamas, palaikomas ir vystomas kraštovaizdis (miestai, miesteliai, kompaktiškai užstatytų kaimų ir didelių techninių inžinerinių kompleksų teritorijos).

Kultūrinis kraštovaizdis (tiek kaimiškasis, tiek miestiškasis) – teigiamas žmogaus ir aplinkos darnaus sambūvio rezultatas. Tai kryptingai formuojamas, tenkinantis biologinius, psichologinius (informacinius, estetinius), socialinius, ergonominius (tinkamumo veiklai), ekonominius gyvenamosios, darbo ir poilsio aplinkos kokybės poreikius kraštovaizdis.

Kraštovaizdžio politika – kompetentingų valstybės institucijų bendrų principų, strategijų ir gairių, leidžiančių imtis konkrečių priemonių kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti ir naudoti, plėtra.

Kraštovaizdžio apsauga – veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti ir palaikyti svarbias arba būdingas kraštovaizdžio ypatybes, grindžiami jo paveldo verte, atsiradusia dėl natūralių procesų ir (ar) žmonių veiklos.

Kraštovaizdžio architektūra – taikomoji mokslo ir meno disciplina, formuojanti žmogaus erdvinę aplinką: statinių ir jų kompleksų dermę su kraštovaizdžio gamtiniu pagrindu ar jo atskirais elementais.

Kraštovaizdžio geografija – mokslo disciplina, tyrinėjanti kraštovaizdžio morfologinę sandarą, jame vykstančius geoekologinius procesus ir pagrindžianti kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, naudojimo ir planavimo metodiką.

Kraštovaizdžio formavimas – kraštovaizdžio politikos krypčių įgyvendinimo veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti, tobulinti, atkurti arba kurti kraštovaizdį ir kurie apima kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, naudojimo ir planavimo priemones.

Kraštovaizdžio planavimas – strateginiais ir teritorijų planavimo dokumentais išreikšti ir patvirtinti į ateitį orientuoti veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti, tobulinti, atkurti arba kurti kraštovaizdį.

III. LIETUVOS KRAŠTOVAIZDŽIO ISTORINĖS KAITOS ANALIZĖ

Lietuvos kraštovaizdžio formavimosi bruožai ir jo tipai iki 1940 metų

7. Lietuvos kraštovaizdžio raida nuo seniausių laikų buvo labai dinamiška, su evoliucinės raidos ir staigių permainų laikotarpiais. Tai susiję su socialinių, ekonominių, politinių sąlygų kaita, daugybe socialinių ir ekonominių reformų. Šie veiksniai lėmė žemės naudmenų struktūros kaitą, atsirado skirtingi kraštovaizdžio tipai: ikivalakinis, valakinis, vienkieminis, taip pat miestai, miestų dalys ir miesteliai.

8. Tuo laikotarpiu Lietuvos kraštovaizdžio struktūroje susiformavo savitos, tradicinės etninės architektūros ir kraštotvarkos tradicijų etnografiniai regionai. Laikotarpio pabaigoje išryškėjo pagrindinės kraštovaizdžio erdvės su minimalia antropogenine apkrova, ir šalyje susiformavo šie kraštovaizdžio tipai:

- 8.1. išlikusios natūralios gamtinio kraštovaizdžio teritorijos (daugiausia didžiosios girios);
- 8.2. tradicinis etnografinių regionų kaimiškasis kraštovaizdis;
- 8.3. išlikę vertingi valakų ir vienkieminės reformos suformuoti kaimiškojo kraštovaizdžio fragmentai;
- 8.4. miestai, istoriniai miestai ir jų dalys, miesteliai, kaimai ir kiti individualų pobūdį įgavę kraštovaizdžio židiniai.

Lietuvos kraštovaizdžio formavimosi bruožai ir jo tipai 1940–1990 metais

9. Laikotarpio pradžioje pasikeitus politinei situacijai, per labai trumpą laiką įgyvendintos prievartinės žemės reformos metu buvo radikaliai pakeistos krašto tvarkymo tradicijos, žemės nuosavybės forma, suiro istoriškai susiklosčiusi smulkiasklėpė žemėvalda, todėl pasikeitė Lietuvos kraštovaizdžio teritorinė struktūra ir erdvinė vizualinė raiška.

Nacionalizavus žemę ir sukūrus kolūkius, išnyko valstiečių ūkių ir istorinės kaimų ribos. Nukėlus 115 tūkst. vienkiemų, sunaikinus sodybų ir laukų želdinius, nusausinusi apie 80 procentų šalies teritorijos, įsivyravo 20–50 kv. kilometrų melioruotos plynės su retomis miškų ar kitų želdinių salomis.

Intensyvi kraštovaizdžio antropogenizacija lėmė atskirų teritorijų struktūros, jų erdvinės sąskaidos pokyčius ir labiausiai pakenkė ekosistemų ekologiniam stabilumui.

10. Didėjant miestų gyventojų skaičiui, įsigalėjus industrinei statybai, buvo sparčiai statomi tipiniai daugiabučiai gyvenamieji namai, pakito miestų erdvinė struktūra, siluetai. Tobulėjant planavimo

praktikai, buvo sukaupta geros patirties, kaip derinti miestų ir inžinerinės infrastruktūros plėtrą su kraštovaizdžio ypatybėmis, susiformavo nacionalinė kraštovaizdžio (landšafto) architektūros ir kraštovaizdžio geografijos mokykla. Baigiantis XX amžiui, išryškėjo šie tipologiniai kraštovaizdžio arealai:

- 10.1. išlikusios ir padidėjusios gamtinio kraštovaizdžio teritorijos (daugiausia miškų masyvai ir pelkės);
- 10.2. didelės intensyviai melioruoto kaimiškojo kraštovaizdžio erdvės, įgijusios kolūkinės gamybos ir industrinės aplinkos požymių, tačiau praradusios etnokultūrinį savitumą;
- 10.3. kaimiškųjų teritorijų fragmentai su išlikusiais iki 1940 metų susiklosčiusiais požymiais;
- 10.4. naujos standartizuotos statybos miestų dalys, nauji miestai, kaimų gyvenvietės;
- 10.5. išlikę istoriniai miestai ir miestų dalys (senamiesčiai), miesteliai ir kaimai;
- 10.6. sukurti nauji dideli inžineriniai ir infrastruktūros objektai.

Kraštovaizdžio formavimosi bruožai ir tipai po 1990 metų

11. Susidarė naujos politinės, ekonominės, socialinės ir teisinės sąlygos formuoti kraštovaizdį tradicinio žemės naudojimo būdo, kultūrinio savitumo gaivinimo linkme. Šiuo laikotarpiu kraštovaizdžio formavimąsi labiausiai veikia žemės reformos padariniai: privačios žemės nuosavybės atkūrimas, žemės sklypų dydžių ir paskirties kaita.

Prioritetiniais kraštovarkos uždaviniais tapo miestų ir kaimo gyvenviečių atnaujinimas (renovavimas) ir šalies kelių tinklo priderinimas prie Europos transporto infrastruktūros, gamtinio karkaso plėtra, saugomų teritorijų plėtojimas ir tvarkymas, žemėvaldos ir žemės naudojimo racionalus tvarkymas, agrarinių teritorijų ir miestų želdynų sistemos regeneravimas, tausojančios bei ekologinės žemdirbystės ir miškininkystės plėtra, kraštovaizdžio fizinės, ekologinės ir estetinės kokybės išsaugojimas ir puoselėjimas, teritorijų rekreacinio potencialo didinimas, atsakingas požiūris į gamtos ir kultūros paveldo vertybes kraštovaizdyje.

12. Rinkos ekonomikos plėtra ir atsiradusi galimybė turėti nuosavą būstą lėmė miestų ir priemiesčių užstatymo ir naudojimo teritorinius pokyčius. Didėja užstatytos teritorijos plotas ir atskirų teritorijų užstatymo intensyvumas, prarandami miestų žalieji plotai, vis labiau pažeidžiamas kultūros paveldas, keičiasi ekologiškai ir estetiškai vertingiausių teritorijų kraštovaizdis. Šiuo laikotarpiu susiformavusi kraštovaizdžio tipologija išliko nepakitusi, tiksliai papildomai susiformavo 2 nauji kraštovaizdžio tipai:

- 12.1. smulkiasklapis vienkieminis agrarinis kraštovaizdis;
- 12.2. didžiųjų miestų priemiestinių gyvenamųjų namų kvartalų urbanistinis kraštovaizdis.

IV. LIETUVOS KRAŠTOVAIZDŽIO APSAUGOS, NAUDOJIMO IR PLANAVIMO BŪKLĖS ANALIZĖ

13. Stiprybės:

- 13.1. Valstybinė aplinkos apsaugos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. I-1550 (Žin., 1996, Nr. 103-2347), ir Valstybės ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 (Žin., 2002, Nr. 113-5029), kuriomis siekiama sudaryti sąlygas išsaugoti svarbiausių kraštovaizdžio kompleksų, ekosistemų ir retųjų rūšių, kraštovaizdžio savitumą, tausoti, tinkamai tvarkyti ir naudoti kraštovaizdį, apibrėžia kraštovaizdžio formavimo tikslus.
- 13.2. Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 (Žin., 2004, Nr. 123-4486), numato priemones, kuriomis siekiama užtikrinti darnią šalies plėtrą, išsaugoti kraštovaizdį ir biologinę įvairovę, teikti paramą vertingiausių kraštovaizdžio elementų atkūrimui, taip pat kaimo plėtros rėmimo priemones, kurių tikslas – sumažinti antropogeninę apkrovą aplinkai, išsaugoti arba atkurti tradicinį Lietuvos kraštovaizdį, įdiegti kompensacinę aplinkosaugos priemonių mechanizmą.
- 13.3. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154 (Žin., 2002, Nr. 110-4852), kuriame apibendrintas gamtinės morfostruktūros ir teritorijos antropogenizacijos laipsnis, nustato šalies kraštovaizdžio struktūrinę įvairovę, numato bendrąsias kraštovaizdžio tvarkymo ir saugomų teritorijų sistemos plėtotes kryptis.
- 13.4. Lietuvoje sukurta ir išplėta saugomų teritorijų sistema, kuri dabar užima daugiau kaip 12 procentų Lietuvos teritorijos ploto ir kurioje kryptingai užtikrinama tipišku kraštovaizdžio etalonų apsauga ir naudojimas.
- 13.5. Žemės reforma ir teisės į turėtą nekilnojamąjį turtą atkūrimas, žemėvaldų smulkėjimas sudaro sąlygas atkurti agrarinį kraštovaizdį ir jo struktūrinius elementus.
- 13.6. Palyginti mažas žemės, vandens ir oro užterštumas, unikali ir pasižyminti įvairove kraštovaizdžio struktūra, esami gausūs rekreaciniai ištekliai sudaro sąlygas plėtoti įvairių lygmenų turizmo ir poilsio sektorių.

Fotografija: Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parko direkcijos archyvas

14. Silpnybės:
 - 14.1. Nesuformuota bendra teisinė sistema, reglamentuojanti Lietuvos kraštovaizdžio formavimo politiką ir jos įgyvendinimą.
 - 14.2. Nepakankama visuomenės samprata apie kraštovaizdį kaip žmonių gyvenamąją aplinką, jame esančių gamtos ir kultūros paveldo objektų apsaugos reikmes, principus ir būdus.
 - 14.3. Šalies kraštovaizdžio moksliniai ir tiriamieji darbai per menkai finansuojami.
 - 14.4. Neprofesionalus ir skubotas privačios nuosavybės gražinimas vertingose šalies teritorijose (rekreacinėse zonose, saugomose teritorijose, miškuose ir prie vandens telkinių) suformavo smulkias klypių ir mozaikiškų žemėvaldų struktūrą, dėl to visuomenė netenka dalies galimybių naudotis šių vietovių rekreaciniais ištekliais.
 - 14.5. Nesukurtos skatinimo ir kompensavimo sistemos kraštovaizdžio apsaugai ir jo įvairovei užtikrinti.
 - 14.6. Nepakankamas kraštovaizdžio apsaugos monitoringas (stebėseną), nesukurtas kraštovaizdžio planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo monitoringas.
 - 14.7. Nepatenkinama urbanizuoto kraštovaizdžio želdynų būklė.
 - 14.8. Ne visai aiškus kertinių buveinių teisinis statusas skiriant teritorijas Natūra-2000 tinklui.
 - 14.9. Nesukurtas integruotas saugomų kultūros paveldo teritorijų tinklas.
15. Galimybės:
 - 15.1. Numatoma sudaryti kur kas geresnes kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, naudojimo ir planavimo sąlygas.
 - 15.2. Pasinaudojus Europos Sąjungos arba tarptautinių fondų parama, bus parengta dabartinę valstybės gamtinių sąlygų ir kultūros paveldo pažinimo lygį atitinkanti kraštovaizdžio mokslinė studija.
 - 15.3. Saugomų teritorijų sistema bus papildyta naujomis teritorijomis, bus derinami gamtos ir kultūros paveldo bei ekologinės apsaugos interesai. Saugomų teritorijų ploto didėjimas iki 15–18 procentų šalies teritorijos, gamtinio karkaso plėtra taps veiksminga krašto ekologinio stabilumo palaikymo priemone ir atsvara intensyvėjantiems urbanizacijos ir antropogenizacijos procesams.
 - 15.4. Rengiamuose savivaldybių teritorijų bendruosiuose planuose bus numatytos priemonės, užtikrinančios bendrąją ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinio karkaso formavimą, gamtos ir kultūros paveldo vertybių išsaugojimą.
 - 15.5. Pasinaudojus kitų Europos valstybių patirtimi, bus imtasi visiškai naujų veiksmų ir priemonių kultūrinio kraštovaizdžio formavimui užtikrinti.
 - 15.6. Pasienio teritorijoms bus parengtos tarpvalstybinės pasienio teritorijų kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo programos.
 - 15.7. Bus parengta Valstybinė aplinkos monitoringo programa, kurioje bus numatytas kraštovaizdžio formavimosi monitoringas (stebėseną).
16. Grėsmės:
 - 16.1. Dėl Europos Sąjungos bendrųjų interesų pervertinimo visuomenė gali tapti kosmopolitiškesnė, o tai sukeltų pavojų, kad ims nykti kraštovaizdis kaip tautinės savimonės išraiškos būdas.
 - 16.2. Intensyvėjant žemės pardavimui ne Lietuvos Respublikos piliečiams, gali atsirasti neigiamų tendencijų, formuojančių vartotojišką požiūrį į kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir naudojimą.
 - 16.3. Didėjant ūkiniam aktyvumui ir turtinei diferenciacijai, Lietuvos teisinė sistema nepajėgs reglamentuoti privačios nuosavybės teise valdomų vertingiausių šalies teritorijų naudojimo tendencijų, todėl kraštovaizdžio vertybės ir rekreaciniai ištekliai gali tapti sunkiai prieinami visuomenei.
 - 16.4. Privačios žemės nuosavybės statusas iš dalies apsunkina kraštovaizdžio įvairovės išsaugojimą, saugomų teritorijų administravimą ir plėtrą.
 - 16.5. Neparengus ir neįteisinus bendros kraštovaizdžio politikos ir jos įgyvendinimo priemonių, galimi neigiami kraštovaizdžio formavimo darbai, kenkiantys bendrai šalies kraštovaizdžio vertei, keliantys grėsmę gamtos ir kultūros paveldo išlikimui.

V. LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTOVAIZDŽIO POLITIKOS KRYPTYS, JŲ FORMAVIMO PRINCIPAI IR METODOLOGIJA

17. Pagrindinės Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptys yra šios:
 - 17.1. užtikrinti Lietuvos kraštovaizdžio formavimo socialines, ekonomines ir ekologines funkcijas;
 - 17.2. užtikrinti kraštovaizdžio apsaugą, naudojimą, tvarkymą, planavimą ir krašto saviraiškos bruožus;
 - 17.3. palaikyti ir didinti turimą šalies biologinę įvairovę, kraštovaizdžio teritorinę erdvinę struktūrą ir jo potencialą;
 - 17.4. optimizuoti kultūrinio kraštovaizdžio kryptingą formavimą;
 - 17.5. suderinti kraštovaizdžio architektūrinę erdvinę kompoziciją.
18. Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptų pagrindinis tikslas – sudaryti sąlygas išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus, užtikrinti tinkamą jų tvarkymą, naudojimą, planavimą ir darnią plėtrą.
19. Svarbiausi Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptų uždaviniai yra šie:
 - 19.1. nustatyti ir įvertinti įvairių istorinių laikotarpių požymius, išlaikiusius kraštovaizdžio arealus šalies darnios plėtos kontekste, turinčius skirtingą vertę ir plėtos potencialą;
 - 19.2. įgyvendinant šalies teritorijos bendrojo plano sprendinius:
 - 19.2.1. nustatyti šalies kraštovaizdžio struktūrinę įvairovę;
 - 19.2.2. saugoti gamtinių kraštovaizdžių ir gamtinius rekreacinius išteklius;
 - 19.2.3. užtikrinti kraštovaizdžio ekologinį stabilumą;
 - 19.2.4. užtikrinti biologinės įvairovės apsaugą ir optimalų kraštovaizdžio tvarkymą;
 - 19.2.5. numatyti priemones istoriškai susiklosčiusioms kultūrinio kraštovaizdžio erdvinėms struktūroms išsaugoti;
 - 19.2.6. optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos, technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą;
 - 19.3. įgyvendinant Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatas:
 - 19.3.1. įteisinti kraštovaizdį kaip svarbią žmonių gyvenamosios aplinkos sudedamąją dalį, gamtos ir kultūros paveldo įvairovės raišką ir jų savasties pagrindą;
 - 19.3.2. integruoti kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo nuostatas į šalies teritorijų planavimą ir kultūros, gamtinės aplinkos, žemės ūkio, socialinę ir ekonominę politiką bei kiekvieną kitą politikos sritį, galinčią turėti poveikį kraštovaizdžiui;
 - 19.3.3. tobulinti visuomenės, viešųjų ir privačių asmenų, valstybės institucijų sampratą apie kraštovaizdžio vertę ir vaidmenį visuomenės raidai, atsakomybę už kraštovaizdžio politikos įgyvendinimą;
 - 19.3.4. geriau koordinuoti valstybės ir savivaldybių institucijų veiksmus taikant ir įgyvendinant kraštovaizdžio apsaugą, tvarkymą ir planavimą reglamentuojančius teisės aktus;
 - 19.3.5. skatinti kraštovaizdžio tyrimo, vertinimo ir tvarkymo specialistų rengimą, kurti kraštovaizdžio politikos, apsaugos, tvarkymo ir planavimo daugiadalykes mokymo programas, organizuoti mokyklų ir universitetų kursus, kurie užtikrintų kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir planavimui keliamus reikalavimus;
 - 19.3.6. skatinti šalies kraštovaizdžio pažinimą ir mokslų apie kraštovaizdį studijas, organizuoti šalies kraštovaizdžio tyrimus, kurie padėtų nustatyti jo tipus ir teritorinius vienetus, išanalizuotų dinامينius ir struktūrinius pokyčius lemiančius veiksmus, įvertintų kraštovaizdžių įvairovės, ekologinės apsaugos ir kitais požiūriais;
 - 19.3.7. apibrėžti siektinas kraštovaizdžio kokybės tikslus ir kriterijus;
 - 19.3.8. parengti teisės aktus, kurių reikia kraštovaizdžio apsaugai, naudojimui, tvarkymui ir planavimui užtikrinti.
20. Kad būtų užtikrintos Lietuvos kraštovaizdžio – gamtinio, agrarinio, urbanizuoto – formavimo socialinės, ekonominės (gyvenamoji, agrarinė, miškų ūkio, rekreacinė ir kitos) ir ekologinės (konservacinė ir kompensacinė apsaugos) funkcijos, reikia laikytis šių principų:

- 20.1. formuoti kraštovaizdį pagal moksliai pagrįstus ir siektinus kraštovaizdžio etalonus, diferencijuotus pagal funkcinio naudojimo prioritetus ir darnios plėtros principus;
 - 20.2. formuoti kraštovaizdį remiantis teritorinės erdvinės struktūros, joje vykstančių morfologinių procesų, istorinės raidos ir vertybių pažinimu, gerą kitų šalių kraštovaizdžio formavimo patirtimi, strateginių ir teritorijų planavimo dokumentų galimybėmis;
 - 20.3. siekti, kad kuriamas kultūrinis kraštovaizdis būtų biologiškai visavertis, informatyvus, estetiškas, socialiai priimtinas, patogus ir ekonomiškai;
 - 20.4. formuoti sąmoningą visuomenės požiūrį į kraštovaizdį kaip vieną svarbiausių žmogaus gyvenamąją aplinką formuojančių veiksnių.
21. Kad būtų užtikrinta tinkama kraštovaizdžio apsauga, naudojimas, tvarkymas, planavimas, išsaugoti krašto saviraiškos bruožai, reikia laikytis šių principų:
- 21.1. saugoti bendrąją šalies kraštovaizdžio teritorinių vienetų ir jų sudedamųjų dalių įvairovę;
 - 21.2. saugoti kraštovaizdžio biologinę įvairovę, užtikrinti vietinės augalijos ir gyvūnijos rūšių ir bendrijų tinkamą buveinių išsaugojimą;
 - 21.3. teritorijų planavimo procese įvertinti kraštovaizdžio gamtinius ir kultūrinius ypatumus ir jais vadovautis rengiant teritorijų planavimo dokumentų sprendinius;
 - 21.4. plėtoti ir propaguoti etnografiniams regionams būdingų kraštovaizdžio tvarkymo priemonių įvairovę, optimizuoti žemės naudojimo ir žemėvaldų teritorinę struktūrą, skatinti tradicinę kraštovarkos veiklą.
22. Kad būtų užtikrintas kryptingas šalies kultūrinio kraštovaizdžio formavimas, jo tvarumas, reikia laikytis šių principų:
- 22.1. optimizuoti gamtinių, agrarinių ir urbanizuotų teritorijų santykį;
 - 22.2. racionaliai naudoti kraštovaizdžio teritorinę erdvinę potencialą – sudaryti sąlygas atkurti kraštovaizdžio išteklius;
 - 22.3. sudaryti sąlygas ekosistemoms visaverčiai egzistuoti kultūrinio kraštovaizdžio struktūroje;
 - 22.4. numatyti ir rezervuoti teritorijas, kad vyktų natūrali etaloninė kraštovaizdžio raida;
 - 22.5. skatinti pažeistų kultūrinio kraštovaizdžio teritorinių vienetų atkūrimą.
23. Kad būtų užtikrinta darni šalies kraštovaizdžio architektūrinė erdvinė kompozicija, reikia laikytis šių principų:
- 23.1. palaikyti ir didinti kraštovaizdžio erdvinį raiškumą;
 - 23.2. palaikyti ir reguliuoti informacinę kraštovaizdžio įvairovę;
 - 23.3. individualizuoti formuojamo kraštovaizdžio erdvinę struktūrą;
 - 23.4. formuoti siektinus kraštovaizdžio etalonus, pagrįstus gamtos ir architektūros dermės principais.
24. Kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, naudojimo ir planavimo veiksmai vykdomi šiais būdais:
- 24.1. integruotu – nacionalinio ir regiono lygmeniu, – taikomu sprendžiant bendruosius konceptualius šalies kraštovaizdžio struktūros optimizavimo uždavinius;
 - 24.2. specializuotu – rajono ir vietovės lygmeniu, – taikomu sprendžiant konkrečiai apribotų kraštovaizdžio tipų (gamtinio, kaimiškojo, miestiškojo) formavimo uždavinius.
25. Siektinas kraštovaizdžio kokybės tikslas (formuotinas kraštovaizdžio etalonas) – tai konkrečiam kraštovaizdžio teritoriniam vienetui moksliai pagrįstas ir visuomenės siekius atitinkantis bruožų ir ypatumų kompleksas. Kraštovaizdžio kokybės tikslams pasiekti taikomi šie kraštovaizdžio formavimo metodai:
- 25.1. išsaugojimo metodas, taikomas siekiant išlaikyti natūralią gamtinių procesų eigą saugomose teritorijose bei kultūros paveldo objektų autentiškumą, išsaugoti tipiškus ir unikalius gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio objektus bei teritorinius kompleksus, vertingas ekosistemas ir buveines, užtikrinti tradicinį kraštovaizdžio vertybių naudojimą;
 - 25.2. atkūrimo metodas, taikomas siekiant užtikrinti kraštovarkos tradicijas, atkuriant vertingus gamtinius ir kultūrinius kraštovaizdžio objektus ir kompleksus, būdingą kraštovaizdžio struktūrą, stiprinti ekologinį kraštovaizdžio stabilumą;

- 25.3. atnaujinimo metodas, taikomas siekiant racionaliai atnaujinti (restauruoti) pažeistų kraštovaizdžio objektų ir kompleksų funkcionalumą, pritaikyti juos naujas reikmes atitinkančiam kraštovaizdžiui kurti;
 - 25.4. formavimo (pertvarkymo) metodas, taikomas siekiant radikaliai pakeisti kraštovaizdžio struktūrą, pritaikyti ją racionalios veiklos reikmėms pagal darnios plėtros principus.
26. Kraštovaizdžio kokybės tikslai formuojami individualiais požymiais pasižyminčių teritorinių vienetų pagrindu. Formuojant kraštovaizdžio etalonus, reikia atsižvelgti į konservacinių, rekreacinių, ekologinės apsaugos, ūkinių ir gyvenamųjų zonų reikalavimus.
27. Kraštovaizdžio kokybės tikslai nustatomi atsižvelgiant į kraštovaizdžio tipą. Antai:
- 27.1. Gamtinio kraštovaizdžio kokybės tikslais siekiama pabrėžti prioritetingą ekologinės apsaugos teritorijos režimą, sudaryti galimybę realizuoti konservacines ir ekstensyvaus pobūdžio rekreacines ir ūkines funkcijas.
 - 27.2. Agrarinio kraštovaizdžio kokybės tikslais siekiama pabrėžti tausojančio naudojimo ūkinį režimą, numatyti galimybes realizuoti ekologinės apsaugos, rekreacines ir konservacines funkcijas.
 - 27.3. Urbanizuoto kraštovaizdžio kokybės tikslais siekiama išryškinti gyvenamąjį, visuomeninį, gamybinį ir kitokį teritorijos naudojimo būdus, užtikrinti rekreacinių ir konservacinių funkcijų realizavimą.

VI. LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTOVAIZDŽIO POLITIKOS KRYPTIŲ ĮGYVENDINIMAS

28. Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptys integruojamos į šalies strateginio planavimo dokumentus, taip pat į įvairaus lygmens ir rūšių teritorijų planavimo dokumentus, kuriuose numatytas formuojamo kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo, naudojimo ir planavimo priemonių išdėstymas ir nuosekliai derinami valstybės, savivaldybių ir asmenų interesai.

29. Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptys integruojamos į šalies strateginio planavimo dokumentus – į šalies, regionų, rajonų ir miestų plėtros strateginius planus ir sektorių programas (valstybinės aplinkos apsaugos, miškų ūkio, žemės naudojimo, kaimo plėtros, turizmo ir transporto plėtros strategijas) ir probleminių arealų tvarkymo programas.

30. Kraštovaizdžio politikos kryptių formavimą nustatantys teritorijų planavimo dokumentai yra valstybės, apskrities ir savivaldybės teritorijų bendrieji planai ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentai – žemėtvarkos schemas ir planai (projektai), žemėvaldos planai (projektai); miškotvarkos projektai – miškų tvarkymo schemas ir vidinės miškotvarkos planai (projektai); kraštovaizdžio tvarkymo planai; vandentvarkos schemas ir planai (projektai); saugomų teritorijų tinklų schemas ir atskirų saugomų teritorijų, jų dalių ar jų zonų, kultūros paveldo objektų teritorijų ar jų zonų planai (projektai); turizmo ir rekreacijos schemas ir planai (projektai), infrastruktūros plėtros schemas, planai (projektai) ir kita. Vienas iš pagrindinių teritorijų planavimo dokumentų, skirtų šalies kraštovaizdžio politikai įgyvendinti, yra įvairių lygmenų ir rūšių kraštovaizdžio tvarkymo specialieji planai, kurių pagrindinis tikslas – planavimo priemonėmis užtikrinti siektiną kraštovaizdžio etalonų formavimą.

31. Visuomenė teisės aktų nustatyta tvarka dalyvauja kraštovaizdžio politikos kryptių įgyvendinimo priemonių, jo apsaugos, tvarkymo, naudojimo ir planavimo procese.

32. Kraštovaizdžio analizė ir vertinimas atliekami taip: kraštovaizdis tiriamas visos šalies mastu, išskiriami ir apibūdinami įvairių lygmenų teritoriniai vienetai, nustatomi kraštovaizdžio struktūrą sąlygojantys veiksniai, raidos tendencijos, konservacinė, rekreacinė, ekologinė ir ūkinė jo vertė.

33. Kraštovaizdžio monitoringas (stebėseną) vykdomas taip: Valstybinėje aplinkos monitoringo programoje registruojama ir analizuojama kraštovaizdžio pokyčių eiga ir teikiami siūlymai valdymo institucijoms, žemės savininkams ir naudotojams. Kraštovaizdžio monitoringo, specializuotų tyrimų ir planavimo darbų rezultatai sudaro pagrindą formuoti kraštovaizdžio informacines duomenų bazines, rengti specializuotas finansines programas, steigti ir naudoti fondus, užtikrinti teisinį bei institucinį kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo reglamentavimą.

UDK 911.5(4)(094.2)
Eu39

EUROPOS KRAŠTOVAIZDŽIO KONVENCIJA
Susiję dokumentai

ISBN 978-609-460-045-6

Spausdino: UAB „Baltic Printing House“
Šilutės pl. 83 LT-94101 Klaipėda
info@balticprinting.com
www.balticprinting.com

Tiražas: 1000 vnt.
Užsakymo Nr. 09143